Verse Text - (PRO 1:1-PRO 31:31)

PRO 1:1 די שפּריכווערטער פֿון שלמה דעם זון פֿון דָוִדן, דעם מלך פֿון יִשׂרָאֵל; edit	PRO 1:1 di shprichverter fun Shelomo dem zun fun Doviden, dem melech fun Yisroel;	PRO 1:1 Mishlei Sh'lomo Ben Dovid, Melech Yisroel;
PRO 1:2 כּדי צו וויסן חכמה און מוסר , צו פֿאַרשטיין די ווערטער פֿון פֿאַרשטאַנדיקייט; edit	PRO 1:2 kedei tsu visen chochme un musar , tsu farshtein di verter fun forshtandikeit;	PRO 1:2 To have da'as of chochmah and musar ***(discipline)*** ; to understand the words of binah;
PRO 1:3 צו נעמען דעם מוסר פֿון קלוגשאַפֿט, גערעכטיקייט און רעכט און יושר; edit	PRO 1:3 tsu nemen dem musar fun klugshaft, gerechtikeit un recht un yoisher;	PRO 1:3 To receive the musar of those with seichel, tzedek and mishpat, and meisharim ***(equity, uprightness)*** ;
PRO 1:4 צו געבן די נאַרן געשייַטקייט, דעם יונגן קענשאַפֿט און געדאַנקען; edit	PRO 1:4 tsu geben di naren geshaitkeit, dem yungen kenshaft un gedanken;	PRO 1:4 To give subtlety to the simple, to the na'ar, da'as and discretion.
PRO 1:5 דער חכם זאָל הערן און מערן לערנונג, און דער פֿאַרשטאַנדיקער זאָל קריגן תּחבוּלות; edit	PRO 1:5 der chochem zol heren un meren lernung, un der forshtandiker zol krigen tchbulut;	PRO 1:5 A chacham ***(wise person)*** will hear, and will increase learning, and a man of understanding shall acquire wise counsel:
PRO 1:6 צו פֿאַרשטיין אַ שפּריכוואָרט און אַ מליצה, די ווערטער פֿון די חכמים און זייערע רעטענישן. edit	PRO 1:6 tsu farshtein a shprichvort un a melitse, di verter fun di chachomim un zeyere retenishen.	PRO 1:6 To understand a mashal ***(proverb)*** , and the melitzah ***(enigma)*** ; the divrei chachamim, and their chidot ***(riddles)*** .
PRO 1:7 דער אָנהייב פֿון קענשאַפֿט {דַעַת} איז מורא פֿאַר ה׳, אָבער די נאַרן	PRO 1:7 der onheib fun kenshaft iz moire far Hashem, ober di naren farachten chochme un musar .	PRO 1:7 The Yirat HASHEM is the reshit da'as, but fools despise chochmah and musar.

פֿאַראַכטן חכמה און מוסר . edit		
PRO 1:8 הער צו, מײַן זון, דעם מוסר פֿון דײַן פֿאָטער, און זאָלסט נישט פֿאַרלאָזן די לער פֿון דײַן מוטער; edit	PRO 1:8 her tsu, main zun, dem musar fun dain foter, un zolst nisht farlozen di ler fun dain muter;	PRO 1:8 Beni ***(my son)*** , hear the musar Avicha, and forsake not the Torat Immecha.
PRO 1:9 וואָרום אַ קראַנץ פֿון חן וועלן זיי זײַן פֿאַר דײַן קאָפּ, און האַלדזבענדער פֿאַר דײַן האַלדז. edit	PRO 1:9 vorem a krants fun chen velen zei zain far dain kop, un haldzbender far dain haldz.	PRO 1:9 For they shall be a garland of chen unto thy rosh, and a chain about thy neck.
PRO 1:10 מײַן זון, אַז די זינדיקע וועלן דיך אָנרעדן, זאָלסטו נישט אײַנווויליקן. edit	PRO 1:10 main zun, az di zindike velen dich onreden, zolstu nisht inviliken.	PRO 1:10 Beni ***(my son)*** , if chatt'aim ***(sinners)*** entice thee, consent thou not.
PRO 1:11 אַז זיי וועלן זאָגן: קום מיט אונדז! לאָמיר לויערן אויף בלוט, לאָמיר לאָקערן אויפֿן אומשולדיקן פֿאַר אומזיסט; edit	PRO 1:11 az zei velen zogen: kum mit undz! lomir loieren oif blut, lomir lakeren oifen umshuldiken far umzist;	PRO 1:11 If they say, Come with us, let us lie in wait for dahm, let us lurk secretly for the naki ***(innocent, harmless)*** chinnom ***(without cause)*** ;
PRO 1:12 לאָמיר זיי אײַנשלינגען לעבעדיקערהייט ווי די שְׁאוֹל, און גאַנצערהייט ווי די וואָס נידערן אין גרוב; edit	PRO 1:12 lomir zei inshlingen lebedikerheit vi di Sheol, un gantserheit vi di vos nideren in grub;	PRO 1:12 Let us swallow them up chayyim ***(alive)*** like She'ol; and whole, as those that go down into the bor ***(pit)*** ;
PRO 1:13 אַלערליי טײַערע גוטס וועלן מיר געפֿינען, מיר וועלן אָנפֿילן אונדזער הויז מיט רויב; edit	PRO 1:13 alerlei teyere guts velen mir gefinen, mir velen onfilen undzer hoiz mit roib;	PRO 1:13 We shall find all precious substance, we shall fill bateinu ***(our houses)*** with plunder;

PRO 1:14 ווארף דיין גורל צווישן אונדז, איין בייטל וועט זיין ביי אונדז אלעמען; edit	PRO 1:14 vorf dain goral tsvishen undz, ein baitl vet zain bai undz alemen;	PRO 1:14 Throw in thy goral ***(lot)*** among us; let all of us have kis echad ***(one pouch, purse)*** .
PRO 1:15 זאָלסטו נישט גיין, מיין זון, מיט זיי אין וועג, פֿאַרמייד דיין פֿוס פֿון זייער שטעג. edit	PRO 1:15 zolstu nisht gein, main zun, mit zei in veg, farmaid dain fus fun zeyer shteg.	PRO 1:15 Beni ***(my son)*** , walk not thou in the derech with them; refrain thy regel from their path;
PRO 1:16 וואָרום זייערע פֿיס לויפֿן צו בייז, און זיי איילן צו פֿאַרגיסן בלוט. edit	PRO 1:16 vorem zeyere fis loifen tsu beiz, un zei ilen tsu fargisen blut.	PRO 1:16 For their raglayim run to rah, and make haste for shefach dahm ***(shedding of blood)*** .
PRO 1:17 וואָרום אומשולדיק איז אויסגעשפּרייט די נעץ, אין די אויגן פֿון אַלע געפֿליגלטע, edit	PRO 1:17 vorem umshuldik iz oisgeshpreit di nets, in di oigen fun ale gefliglte,	PRO 1:17 Surely in vain the reshet ***(net)*** is spread in the eyes of kol ba'al kanaf ***(all the birds)*** ;
PRO 1:18 בעת מע לויערט אויף זייער בלוט, מע לאָקערט אויף זייערע לעבנס. edit	PRO 1:18 beis me loiert oif zeyer blut, me lokert oif zeyere lebns.	PRO 1:18 And they lie in wait for their own dahm; they lurk secretly for their own nafshot.
PRO 1:19 אַזוי זיינען די וועגן פֿון איטלעכן וואָס איז גייציק נאָך רויב; עס נעמט אַוועק דאָס לעבן פֿון דעם וואָס האָט עס. edit	PRO 1:19 azoi zainen di vegen fun itlechen vos iz gaitsik noch roib; es nemt avek dos leben fun dem vos hot es.	PRO 1:19 So are the ways of every one that is greedy for betza ***(ill-gotten gain)*** ; which taketh away the nefesh of the be'alim ***(owners)*** thereof.
PRO 1:20 די חכמה שרייט אויף דער גאַס, אין די מערק לאָזט זי אַרויס איר קָול; edit	PRO 1:20 di chochme shrait oif der gas, in di merk lozt zi arois ir kol;	PRO 1:20 Chochmot crieth out in the street; she lifts up her voice in the rechovot ***(city squares)*** ;
PRO 1:21 אין עק פֿון רוישיקע גאַסן רופֿט זי, ביי די טויעראיינגאַנגען, אין שטאָט,	PRO 1:21 in ek fun roishike gasen ruft zi, bai di toieraingangen, in shtot, redt zi ire reid:	PRO 1:21 She crieth out in the chief place of concourse, in the openings of the she'arim ***(gates)*** ; in the Ir ***(city)*** she uttereth her

רעדט זי אירע רייד: edit		words, saying,
PRO 1:22 ביז וואַנען, איר פֿאַרנאַרטע, וועט איר ליב האָבן נאַרישקייט, און די שפּעטער וועלן זיך גלוסטן געשפּעט, און די נאַרן וועלן פֿײַנט האָבן וויסן? edit	PRO 1:22 biz vanen, ir farnarte, vet ir lib hoben narishkeit, un di shpeter velen zich glusten geshpet, un di naren velen faint hoben visen?	PRO 1:22 Ad mosai, ye simple ones, will ye love being simpletons? And the scoffers delight in their mockery, and kesilim ***(fools)*** hate da'as?
PRO 1:23 קערט אײַך צו מײַן מוסר, אָט וועל איך אויסגיסן מײַן גײַסט צו אײַך , איך וועל אײַך מאַכן וויסן מײַנע ווערטער. edit	PRO 1:23 kert ich tsu main musar, ot vel ich oisgisen main Gaist tsu ich , ich vel ich machen visen maine verter.	PRO 1:23 Turn you at my tokhechah ***(reproof)*** ; hinei, I will pour out my ruach unto you, I will make known my devarim unto you.
PRO 1:24 ווײַל איך האָב גערופֿן, און איר האָט נישט געוואָלט, אויסגעשטרעקט מײַן האַנט, און קיינער האָט נישט פֿאַרנומען, edit	PRO 1:24 vail ich hob gerufen, un ir hot nisht gevolt, oisgeshtrekt main hant, un keiner hot nisht farnumen,	PRO 1:24 Because I have called, and ye refused, I have stretched out my yad, and no man regarded;
PRO 1:25 נאָר איר האָט געמאַכט צו נישט מײַן יעטוועדער עצה, און מײַן מוסר האָט איר נישט געוואָלט, edit	PRO 1:25 nor ir hot gemacht tsu nisht main yetveder eitse, un main musar hot ir nisht gevolt,	PRO 1:25 But ye have disdained all my etza ***(counsel)*** , and would have none of my tokhechah ***(reproof)*** ;
PRO 1:26 וועל איך אויך לאַכן אויף אײַער בראָך, איך וועל שפּעטן ווען אײַער שרעק וועט קומען; edit	PRO 1:26 vel ich oich lachen oif ier broch, ich vel shpeten ven ier shrek vet kumen;	PRO 1:26 I also will laugh at your calamity; I will mock when your pachad ***(terror)*** cometh;

PRO 1:27 ווען עס קומט ווי אַ געוויטער אײַער שרעק, און אײַער בראָך וועט ווי אַ שטורעמווינט אָנקומען; ווען עס קומט אויף אײַך נויט און אַנגסט. edit	PRO 1:27 ven es kumt vi a geviter ier shrek, un ier broch vet vi a shturemvint onkumen; ven es kumt oif ich noit un angst.	PRO 1:27 When your pachad ***(terror)*** cometh like a storm, and your calamity cometh like a whirlwind; when tzarah ***(distress)*** and oppression cometh upon you.
PRO 1:28 דענצמאָל וועלן זיי מיך רופֿן, און איך וועל נישט ענטפֿערן, זיי וועלן מיך זוכן, און וועלן מיך נישט געפֿינען. edit	PRO 1:28 dentsmol velen zei mich rufen, un ich vel nisht entferen, zei velen mich zuchen, un velen mich nisht gefinen.	PRO 1:28 Then shall they call upon me, but I will not answer; they shall look for me diligently, but they shall not find me;
PRO 1:29 דערפֿאַר וואָס זיי האָבן פֿײַנט געהאַט וויסן, און מורא פֿאַר ה׳ נישט אויסגעווײלט; edit	PRO 1:29 derfar vos zei hoben faint gehat visen, un moire far Hashem nisht oisgeveilt;	PRO 1:29 For that they hated da'as, and did not choose the Yirat HASHEM ;
PRO 1:30 נישט אײַנגעוויליקט צו מײַן עצה, פֿאַראַכט מײַן גאַנצן מוסר. edit	PRO 1:30 nisht ingevilikt tsu main eitse, faracht main gantsen musar.	PRO 1:30 They would have none of my etza ***(counsel)*** ; they despised all my tokhechah ***(reproof)*** .
PRO 1:31 דערום וועלן זיי עסן פֿון דער פֿרוכט פֿון זייער וועג, און מיט זייערע עצות זיך זעטן. edit	PRO 1:31 derum velen zei esen fun der frucht fun zeyer veg, un mit zeyere etsut zich zeten.	PRO 1:31 Therefore shall they eat of the p'ri ***(fruit)*** of their own derech, and be filled with their own mo'atzot ***(schemes, devices)*** .
PRO 1:32 וואָרום די אָפּקערונג פֿון די פֿאַרנאַרטע וועט זיי הרגען, און די שלווה פֿון די נאַרן וועט זיי אונטערברענגען. edit	PRO 1:32 vorem di opkerung fun di farnarte vet zei hrgen, un di shalve fun di naren vet zei unterbrengen.	PRO 1:32 For the waywardness of the simple shall slay them, and the complacent contentment of kesilim ***(fools)*** shall destroy them.

PRO 1:33 אָבער דער וואָס הערט מיר צו וועט וווינען אין זיכערקייט, און באַרוט זיין פֿון שרעק פֿאַר בייז. edit	PRO 1:33 ober der vos hert mir tsu vet voinen in zicherkeit, un barut zain fun shrek far beiz.	PRO 1:33 But the one who payeth heed unto me shall dwell safely, and shall be secure from pachad ra'ah ***(terror of evil)*** .
PRO 2:1 מיין זון, אַז דו וועסט אָננעמען מיינע ווערטער, און מיינע געבאָט וועסטו באַהאַלטן ביי זיך, edit	PRO 2:1 main zun, az du vest onnemen maine verter, un maine gebot vestu bahalten bai zich,	PRO 2:1 Beni ***(my son)*** , if thou wilt receive my words, and treasure my mitzvot with thee;
PRO 2:2 צוצולייגן צו חכמה דיין אויער, נייגן דיין האַרץ צו פֿאַרשטאַנדיקייט; edit	PRO 2:2 tsutsuleigen tsu chochme dain oier, neigen dain harts tsu forshtandikeit;	PRO 2:2 So that thou incline thine ear unto chochmah, and apply thine lev to tevunah ***(understanding)*** ;
PRO 2:3 נאָר בלויז צום שׂכל וועסטו רופֿן, צו פֿאַרשטאַנדיקייט אויפֿהייבן דיין קָול; edit	PRO 2:3 nor bloiz tsum seichel vestu rufen, tsu forshtandikeit oifheiben dain kol;	PRO 2:3 Yea, if thou criest out after binah, and liftest up thy voice for tevunah ***(understanding),***
PRO 2:4 אַז דו וועסט זי זוכן ווי זילבער, און ווי נאָך אוֹצרות זי פֿאָרשן; edit	PRO 2:4 az du vest zi zuchen vi zilber, un vi noch oitseres zi forshen;	PRO 2:4 If thou seekest her as kesef, and searchest for her as for matmonim ***(hidden treasures)*** ;
PRO 2:5 דענצמאָל וועסטו פֿאַרשטיין מורא פֿאַר ה׳, און דערקענונג פֿון אלֹקים וועסטו געפֿינען. edit	PRO 2:5 dentsmol vestu farshtein moire far Hashem, un derkenung fun Elokim vestu gefinen.	PRO 2:5 Then shalt thou understand the Yirat HASHEM , and find the Da'as Elohim.
PRO 2:6 וואָרום ה׳ שענקט חכמה, פֿון זיין מויל איז וויסן און פֿאַרשטאַנדיקייט. edit	PRO 2:6 vorem Hashem shenkt chochme, fun zain moil iz visen un forshtandikeit.	PRO 2:6 For HASHEM giveth chochmah; out of His Peh ***(mouth)*** cometh da'as ***(knowledge)*** and tevunah ***(understanding)*** .

PRO 2:7 ער באַהאַלט פֿאַר די רעכטפֿאַרטיקע הילף, אַ שילד פֿאַר די וואָס גייען מיט ערלעכקייט, edit	PRO 2:7 er bahalt far di rechtfartiken hilf, a shild far di vos geyen mit erlechkeit,	PRO 2:7 He layeth up tushiyyah ***(wise Torah counsel)*** for the yesharim ***(upright ones)*** ; He is a mogen ***(shield)*** to them that walk in blamelessness.
PRO 2:8 אויפֿצופּאַסן די שטעגן פֿון גערעכטיקייט, און די וועגן פֿון זײַנע פֿרומע באַהיט ער. edit	PRO 2:8 oiftsupasen di shtegen fun gerechtikeit, un di vegen fun zaine frume bahit er.	PRO 2:8 He keepeth the orkhot mishpat, and is shomer over the derech of His Chasidim.
PRO 2:9 דענצמאָל וועסטו פֿאַרשטיין גערעכטיקייט און רעכט און יושר – יעטוועדער גוטן וועג. edit	PRO 2:9 dentsmol vestu farshtein gerechtikeit un recht un yoisher – yetveder guten veg.	PRO 2:9 Then shalt thou understand tzedek, and mishpat, and mesharim ***(equity, fairness)*** — every ma'agal tov ***(good path)*** .
PRO 2:10 וואָרום חכמה וועט קומען אין דײַן האַרצן, און וויסן וועט זײַן זיס פֿאַר דײַן זעל. edit	PRO 2:10 vorem chochme vet kumen in dain hartsen, un visen vet zain zis far dain zel.	PRO 2:10 When chochmah entereth into thine lev, and da'as ***(knowledge)*** is pleasant unto thy nefesh;
PRO 2:11 קלוגשאַפֿט וועט אויפֿפּאַסן אויף דיר, פֿאַרשטאַנדיקייט וועט דיך באַהיטן; edit	PRO 2:11 klugshaft vet oifpasen oif dir, forshtandikeit vet dich bahiten;	PRO 2:11 Mezimah ***(discretion)*** shall be shomer over thee, tevunah ***(understanding)*** shall safeguard thee;
PRO 2:12 דיך מציל צו זײַן פֿון דעם שלעכטן וועג, פֿון די לײַט וואָס רעדן פֿאַרקערטקייט; edit	PRO 2:12 dich matsl tsu zain fun dem shlechten veg, fun di lait vos reden farkertkeit;	PRO 2:12 To save thee from the derech rah, from the ish medaber tahpukhot ***(man speaking perverse things)*** ;
PRO 2:13 וואָס פֿאַרלאָזן די שטעגן פֿון רעכטפֿאַרטיקייט, צו גיין אין די וועגן פֿון פֿינצטערניש;	PRO 2:13 vos farlozen di shtegen fun rechtfartikeit, tsu gein in di vegen fun fintsternish;	PRO 2:13 Who leaving the orkhot yosher ***(paths of uprightness)*** , walk in the drakhei choshech ***(ways of darkness)*** ;

edit		
PRO 2:14 וואָס פֿרייען זיך צו טאָן בייז, וואָס קוועלן פֿון בייזער פֿאַרקערטקייט; edit	PRO 2:14 vos freyen zich tsu ton beiz, vos kvelen fun beizer farkertkeit;	PRO 2:14 Who rejoice to do rah, and delight in the tahpukhot ***(perverse things)*** of rah ***(evil)*** ;
PRO 2:15 וואָס זייערע וועגן זײַנען קרום, און וואָס זײַנען פֿאַרדרייט אין זייערע גענג. edit	PRO 2:15 vos zeyere vegen zainen krum, un vos zainen fardreit in zeyere geng.	PRO 2:15 Whose orkhot ***(paths)*** are crooked ones, and they are devious in their ma'agalot ***(paths)*** .
PRO 2:16 כּדי דיך מציל צו זײַן פֿון דער פֿרעמדער פֿרוי, פֿון דער אומבאַקענטער וואָס מאַכט גלאַט אירע רייד; edit	PRO 2:16 kedei dich matsl tsu zain fun der fremder froi, fun der umbakenter vos macht glat ire reid;	PRO 2:16 To save thee from the isha zarah ***(strange woman)*** , even from the nokhriyah (strange [immoral] woman) which useth smooth words;
PRO 2:17 וואָס פֿאַרלאָזט דעם האַר פֿון איר יוגנט, און דעם בְּרית פֿון איר אלקים האָט זי פֿאַרגעסן; edit	PRO 2:17 vos farlozt dem Har fun ir yugnt, un dem bris fun ir Elokim hot zi fargesen;	PRO 2:17 Which forsaketh the alluf ***(companion, husband)*** of her youth, and forgetteth the brit ***(covenant)*** of her G-d.
PRO 2:18 וואָרום איר הויז נידערט צום טויט, און אירע שטעגן צו די מתים; edit	PRO 2:18 vorem ir hoiz nidert tsum toit, un ire shtegen tsu di meisim;	PRO 2:18 For her bais inclineth toward mavet, and her ma'agalot ***(paths)*** to the refa'im ***(spirits of the dead)*** .
PRO 2:19 אַלע וואָס קומען צו איר, קערן זיך נישט אום, און דערגרייכן נישט די וועגן פֿון לעבן. edit	PRO 2:19 ale vos kumen tsu ir, keren zich nisht um, un dergreichen nisht di vegen fun leben.	PRO 2:19 None that go unto her return again, neither attain they to the orkhot chayyim ***(paths of life)*** .
PRO 2:20 כּדי זאָלסט גיין אין דעם וועג פֿון די גוטע, און די שטעגן פֿון די גערעכטע זאָלסטו אָפּהיטן. edit	PRO 2:20 kedei zolst gein in dem veg fun di gute, un di shtegen fun di gerechte zolstu ophiten.	PRO 2:20 That thou mayest walk in the derech tovim, and be shomer over the orkhot tzaddikim ***(paths of the righteous)*** .

PRO 2:21 וואָרום די רעכטפֿאַרטיקע וועלן באַוווינען דאָס לאַנד, און די אומשולדיקע וועלן בלייַבן דערין. edit	PRO 2:21 vorem di rechtfartiken velen bavoinen dos land, un di umshuldike velen blaiben derin.	PRO 2:21 For the yesharim ***(upright ones)*** shall dwell in the land, and the tamimim ***(blameless, faultless ones)*** shall remain in it.
PRO 2:22 אָבער די רשָעים וועלן פֿאַרשניטן {כרת} ווערן פֿון לאַנד, און די פֿעלשער וועלן אַרויסגעריסן ווערן פֿון איר. edit	PRO 2:22 ober di reshoiem velen farshniten veren fun land, un di felsher velen aroisgerisen veren fun ir.	PRO 2:22 But the resha'im shall be cut off from ha'aretz, and the bogedim ***(treacherous ones)*** shall be rooted out of it.
PRO 3:1 מייַן זון, זאָלסט נישט פֿאַרגעסן מייַן לערנונג, און מייַנע געבאָט זאָל היטן דייַן האַרץ. edit	PRO 3:1 main zun, zolst nisht fargesen main lernung, un maine gebot zol hiten dain harts.	PRO 3:1 Beni ***(my son)*** , forget not my torah; but let thine lev keep my mitzvot;
PRO 3:2 וואָרום אַריכת-ימים און יאָרן פֿון לעבן און פֿריד וועלן זיי דיר צוגעבן. edit	PRO 3:2 vorem aricht-imim un yoren fun leben un frid velen zei dir tsugeben.	PRO 3:2 For orekh yamim ***(length of days)*** , and shnot chayyim, and shalom, shall they add to thee.
PRO 3:3 גענאָד און אמת זאָלן דיך נישט פֿאַרלאָזן, בינד זיי אַרום דייַן האַלדז, שרייַב זיי אָן אויפֿן טאָוול פֿון דייַן האַרצן, edit	PRO 3:3 genod un emes zolen dich nisht farlozen, bind zei arum dain haldz, shraib zei on oifen tovl fun dain hartsen,	PRO 3:3 Let not chesed and emes forsake thee; bind them about thy neck; write them upon the luach ***(tablet)*** of thine lev;
PRO 3:4 און געפֿין חֵן און גוטן שֵׂכֶל אין די אויגן פֿון אלֹקים און פֿון לייַט. edit	PRO 3:4 un gefin chein un guten seichel in di oigen fun Elokim un fun lait.	PRO 3:4 So shalt thou find chen and seichel tov in the eyes of Elohim and adam.
PRO 3:5 פֿאַרזיכער זיך אויף ה׳ מיט דייַן גאַנצן האַרצן, און	PRO 3:5 farzicher zich oif Hashem mit dain gantsen hartsen, un oif dain forshtandikeit zolstu zich	PRO 3:5 Trust in HASHEM with all thine lev, and lean not unto thine own binah

אויף דייַן פאַרשטאַנדיקייט זאָלסטו זיך נישט אָנלענען. edit	nisht onlenen.	***(understanding)*** .
PRO 3:6 אין אַלע דייַנע וועגן טו אים קענען, און ער וועט גלייַך מאַכן דייַנע שטעגן. edit	PRO 3:6 in ale daine vegen tu im kenen, un er vet glaich machen daine shtegen.	PRO 3:6 In all thy drakhim acknowledge Him, and He shall make yosher thy orkhot ***(paths)*** .
PRO 3:7 זאָלסט נישט זייַן אַ חכם אין דייַנע אויגן, האָב מורא פאַר ה׳, און קער זיך אָפּ פון בייז. edit	PRO 3:7 zolst nisht zain a chochem in daine oigen, hob moire far Hashem, un ker zich op fun beiz.	PRO 3:7 Be not chacham in thine own eyes; fear HASHEM , and depart from rah.
PRO 3:8 דאָס וועט זייַן אַ היילונג פאַר דיין נאָפּל, און אַ זאַפט פאַר דייַנע ביינער. edit	PRO 3:8 dos vet zain a heilung far dain nopl, un a zaft far daine beiner.	PRO 3:8 It shall be rife'ut ***(health)*** to thy navel, and marrow to thy atzmot.
PRO 3:9 גיב כּבֿוד צו ה׳ פון דייַן גוטס, און פונעם ערשטן פון אַל דייַן תּבֿואה, edit	PRO 3:9 gib koved tsu Hashem fun dain guts, un funem ershten fun al dain tvuh,	PRO 3:9 Honor HASHEM with thy substance, and with the reshit ***(firstfruit)*** of all thine increase;
PRO 3:10 און דייַנע שפּייַכלערס וועלן פול זייַן מיט זעט, און דייַנע קעלטערס וועלן פליצן מיט וויַין. edit	PRO 3:10 un daine shpaichlers velen ful zain mit zet, un daine kelters velen fleitsen mit vain.	PRO 3:10 So shall thy barns be filled with plenty, and thy vats shall burst out with tirosh.
PRO 3:11 דעם מוסר פון ה׳ זאָלסטו, מייַן זון, נישט פאַראַכטן, און זאָלסט נישט פאַראומווערדיקן זייַן שטראָף. edit	PRO 3:11 dem musar fun Hashem zolstu, main zun, nisht farachten, un zolst nisht farumverdiken zain shtrof.	PRO 3:11 Beni ***(my son)*** , despise not the musar HASHEM ; neither be weary of His tokhakhah ***(reproof)*** ;
PRO 3:12 וואָרום דעם וואָס ה׳ האָט ליב, דעם שטראָפט ער,	PRO 3:12 vorem dem vos Hashem hot lib, dem shtroft er, un vi a	PRO 3:12 For whom HASHEM loveth, He correcteth; even as

און ווי אַ פֿאָטער דעם זון וואָס ער האָט האַלט. edit	foter dem zun vos er hot halt.	an av the ben in whom he delighteth.
PRO 3:13 ווויל צו דעם מענטשן וואָס געפֿינט חכמה, און דעם מענטשן וואָס קריגט פֿאַרשטאַנדיקייט. edit	PRO 3:13 voil tsu dem mentshen vos gefint chochme, un dem mentshen vos krigt forshtandikeit.	PRO 3:13 Ashrei ***(happy)*** is the man that findeth chochmah, and the man that getteth tevunah ***(understanding)*** .
PRO 3:14 וואָרום איר סחורה איז בעסער ווי סחורה פֿון זילבער, און מער ווי גינגאָלד איר אײַנקום. edit	PRO 3:14 vorem ir schoire iz beser vi schoire fun zilber, un mer vi gingold ir inkum.	PRO 3:14 For the gain of it is better than the gain of kesef, and the increase thereof than fine gold.
PRO 3:15 זי איז טײַערער פֿון פּערל, און אַלע דײַנע חפֿצים זײַנען נישט גלײַך צו איר. edit	PRO 3:15 zi iz teyerer fun perl, un ale daine chftsim zainen nisht glaich tsu ir.	PRO 3:15 She is more precious than peninim ***(pearls)*** ; and all the things thou canst desire are not to be compared unto her.
PRO 3:16 אַריכת-ימים איז אין איר רעכטער האַנט, אין איר לינקער עשירות און כּבֿוד. edit	PRO 3:16 aricht-imim iz in ir rechter hant, in ir linker eshires un koved.	PRO 3:16 Orekh yamim is in her right hand; and in her left hand osher and kavod.
PRO 3:17 אירע וועגן זײַנען וועגן פֿון ליבלעכקייט, און אַלע אירע שטעגן זײַנען שָׁלוֹם. edit	PRO 3:17 ire vegen zainen vegen fun liblechkeit, un ale ire shtegen zainen shalom.	PRO 3:17 Her drakhim are drakhim of pleasantness, and all her netivot ***(trodden paths)*** are shalom.
PRO 3:18 אַ בוים פֿון לעבן {עֵץ חַיִּים} איז זי פֿאַר די וואָס האַלטן זי פֿעסט, און דער וואָס האַלט זיך אָן איר איז באַגליקט. edit	PRO 3:18 a boim fun leben iz zi far di vos halten zi fest, un der vos halt zich on ir iz baglikt.	PRO 3:18 She is an Etz Chayyim ***(Tree of Life)*** to them that lay hold upon her; and me'usher ***(blessed)*** is every one that holdeth her fast.
PRO 3:19 ה׳ האָט מיט חכמה	PRO 3:19 Hashem hot mit chochme gegruntfest di erd, er hot	PRO 3:19 HASHEM by chochmah hath founded Eretz ***(Earth)*** ; by

געגרונטפֿעסט די ערד, ער האָט אויפֿגעשטעלט די הימלען מיט פֿאַרשטאַנדיקייט. edit	oifgeshtelt di himlen mit forshtandikeit.	tevunah ***(understanding)*** hath He established Shomayim.
PRO 3:20 דורך זײַן וויסן האָבן זיך די תּהומען געשפּאָלטן, און די הימלען טריפֿן טוי. edit	PRO 3:20 durch zain visen hoben zich di thumen geshpolten, un di himlen trifen toi.	PRO 3:20 By His da'as ***(knowledge)*** the tehomot ***(oceanic depths)*** were divided, and the clouds drop down the tal ***(dew)*** .
PRO 3:21 מײַן זון, זאָלן זיי נישט אַוועק פֿון דײַנע אויגן; היט קלוגשאַפֿט און געשײַטקייט, edit	PRO 3:21 main zun, zolen zei nisht avek fun daine oigen; hit klugshaft un geshaitkeit,	PRO 3:21 Beni ***(my son)*** , let not them depart from thine eyes; keep sound judgment and mezimah ***(discretion)*** ;
PRO 3:22 און זיי וועלן זײַן לעבן פֿאַר דײַן לײַב, און חן אויף דײַן האַלדז. edit	PRO 3:22 un zei velen zain leben far dain laib, un chen oif dain haldz.	PRO 3:22 So shall they be chayyim unto thy nefesh, and chen to thy neck.
PRO 3:23 דענצמאָל וועסטו גיין אין זיכערקייט דײַן וועג, און וועסט נישט אָפּשלאָגן דײַן פֿוס. edit	PRO 3:23 dentsmol vestu gein in zicherkeit dain veg, un vest nisht opshlogen dain fus.	PRO 3:23 Then shalt thou walk in thy derech safely, and thy regel shall not stumble.
PRO 3:24 אַז דו וועסט זיך לייגן וועסטו נישט אַנגסטן, און וועסט ליגן, און זיס וועט זײַן דײַן שלאָף. edit	PRO 3:24 az du vest zich leigen vestu nisht angsten, un vest ligen, un zis vet zain dain shlof.	PRO 3:24 When thou liest down, thou shalt not be afraid; when thou liest down, thy sheynah ***(sleep)*** shall be sweet.
PRO 3:25 זאָלסט נישט מורא האָבן פֿאַר אַן אומגעריכטן שרעק, און פֿאַר דער פֿאַרוויסטונג פֿון די רשָעים,	PRO 3:25 zolst nisht moire hoben far an umgerichten shrek, un far der farvistung fun di reshoiem, ven zi kumt.	PRO 3:25 Be not afraid of sudden pachad ***(terror)*** , neither of the desolation of the resha'im ***(wicked ones)*** , when it cometh.

ווען זי קומט. edit		
PRO 3:26 וואָרום ה׳ וועט זייַן דייַן בטחון, און וועט היטן דייַן פֿוס פֿון באַצווינגעניש. edit	PRO 3:26 vorem Hashem vet zain dain bitochen, un vet hiten dain fus fun batsvingenish.	PRO 3:26 For HASHEM shall be thy confidence, and shall be shomer over thy regel from the snare.
PRO 3:27 זאָלסט נישט פֿאַרמייַדן גוטס פֿון דעם וואָס דאַרף עס, ווען דייַן האַנט האָט בכּוח צו טאָן. edit	PRO 3:27 zolst nisht farmaiden guts fun dem vos darf es, ven dain hant hot bekoyech tsu ton.	PRO 3:27 Withhold not tov from them to whom it is due, when it is in the power of thine yad to do it.
PRO 3:28 זאָלסט נישט זאָגן צו דייַן חבֿר: גיי, און קום ווידער, און מאָרגן וועל איך געבן, ווען דו האָסט בייַ זיך. edit	PRO 3:28 zolst nisht zogen tsu dain chever: gei, un kum vider, un morgen vel ich geben, ven du host bai zich.	PRO 3:28 Say not unto thy neighbor, Go, and come again, and makhar ***(tomorrow)*** I will give; when thou hast it by thee.
PRO 3:29 זאָלסט נישט טראַכטן אַ רָעה אויף דייַן חבֿר, ווען ער זיצט אין זיכערקייט בייַ דיר. edit	PRO 3:29 zolst nisht trachten a roeh oif dain chever, ven er zitst in zicherkeit bai dir.	PRO 3:29 Devise not ra'ah against thy re'a, seeing he dwelleth securely by thee.
PRO 3:30 זאָלסט זיך נישט קריגן מיט אַ מענטשן אומזיסט, אויב ער האָט דיר נישט געטאָן קיין רָעה. edit	PRO 3:30 zolst zich nisht krigen mit a mentshen umzist, oib er hot dir nisht geton kein roeh.	PRO 3:30 Strive not with adam without cause, if he have done thee no ra'ah.
PRO 3:31 זאָלסט נישט מקנא זייַן דעם מאַן פֿון אומרעכט, און זאָלסט נישט אויסוויילן קיינעם פֿון זייַנע וועגן. edit	PRO 3:31 zolst nisht mekane zain dem man fun umrecht, un zolst nisht oisveilen keinem fun zaine vegen.	PRO 3:31 Envy thou not the ish chamas, and choose none of his drakhim.
PRO 3:32 וואָרום אַן אומווערדיקייט בייַ ה׳ איז דער	PRO 3:32 vorem an umverdikeit bai Hashem iz der farkerter, un mit di rechtfartiken iz er fartroit.	PRO 3:32 For the perverse person is to'avat ***(detestable)*** to HASHEM ; but His sod ***(secret, intimate***

פֿאַרקערטער, און מיט די רעכטפֿאַרטיקע איז ער פֿאַרטרויט. edit		***counsel)*** is with the yesharim ***(upright ones)*** .
PRO 3:33 די קללה פֿון ה׳ איז אין הויז פֿון רָשע, און די וווינונג פֿון צדיק בענטשט ער. edit	PRO 3:33 di klole fun Hashem iz in hoiz fun roshe, un di voinung fun tsadik bentsht er.	PRO 3:33 The curse of HASHEM is in the bais of the rasha; but He puts a bracha on the dwelling of the tzaddikim.
PRO 3:34 אויב שפּעטער – מאַכט ער זיי צום געשפּעט, אָבער די שטילע גיט ער חן. edit	PRO 3:34 oib shpeter – macht er zei tsum geshpet, ober di shtile git er chen.	PRO 3:34 Surely He scorneth the scorners; but He giveth chen ***(grace, favor)*** unto the anayim ***(lowly, humble ones)*** .
PRO 3:35 כּבֿוד אַרבן די חכמים, און נאַרן קלײַבן אויף שאַנד. edit	PRO 3:35 koved arben di chachomim, un naren klaiben oif shand.	PRO 3:35 The chachamim shall inherit kavod, but shame shall be the promotion of kesilim ***(fools)*** .
PRO 4:1 הערט צו, קינדער, דעם מוסר פֿון אַ פֿאָטער, און פֿאַרנעמט, כּדי צו קענען פֿאַרשטאַנדיקייט. edit	PRO 4:1 hert tsu, kinder, dem musar fun a foter, un farnemt, kedei tsu kenen forshtandikeit.	PRO 4:1 Hear, ye banim, the musar ***(instruction, discipline)*** of an av, and attend to know binah ***(understanding)*** .
PRO 4:2 וואָרום אַ גוטע לער גיב איך אײַך, איר זאָלט מײַן תּורה נישט פֿאַרלאָזן. edit	PRO 4:2 vorem a gute ler gib ich ich, ir zolt main ture nisht farlozen.	PRO 4:2 For I give you lekach tov ***(good doctrine, good instruction)*** , forsake ye not my torah.
PRO 4:3 וואָרום איך בין אויך געווען אַ זון בײַ מײַן פֿאָטער, אַ ציטעריקער און אַן איינאיינציקער פֿאַר מײַן מוטער. edit	PRO 4:3 vorem ich bin oich geven a zun bai main foter, a tsiteriker un an eineintsiker far main muter.	PRO 4:3 For I was ben to avi, tender and yachid ***(an only child)*** before immi.
PRO 4:4 און ער האָט מיך	PRO 4:4 un er hot mich gelernt, un	PRO 4:4 He taught me also, and

געלערנט, און מיר געזאָגט: זאָל דײַן האַרץ זיך האַלטן אָן מײַנע ווערטער, היט מײַנע געבאָט, און לעב. edit	mir gezogt: zol dain harts zich halten on maine verter, hit maine gebot, un leb.	said unto me, Let thine lev retain my words; be shomer over my mitzvot, and live.
PRO 4:5 קויף חכמה, קויף פֿאַרשטאַנדיקייט; זאָלסט נישט פֿאַרגעסן, און זיך נישט אָפּנייַגן פֿון די ווערטער פֿון מײַן מויל. edit	PRO 4:5 koif chochme, koif forshtandikeit; zolst nisht fargesen, un zich nisht opneigen fun di verter fun main moil.	PRO 4:5 Acquire chochmah, acquire binah ***(understanding)*** ; forget it not; neither turn from the words of my peh ***(mouth)*** .
PRO 4:6 זאָלסט זי נישט פֿאַרלאָזן, און זי וועט דיך באַהיטן, האָב זי ליב, און זי וועט דיך אויפֿפּאַסן. edit	PRO 4:6 zolst zi nisht farlozen, un zi vet dich bahiten, hob zi lib, un zi vet dich oifpasen.	PRO 4:6 Forsake her not, and she shall be shomer over thee; love her, and she shall protect thee.
PRO 4:7 דער אָנהייב פֿון חכמה איז: קויף חכמה, יאָ, מיט דײַן גאַנצן אייגנס קויף פֿאַרשטאַנדיקייט. edit	PRO 4:7 der onheib fun chochme iz: koif chochme, yo, mit dain gantsen eigens koif forshtandikeit.	PRO 4:7 Chochmah is the principal thing; therefore get chochmah, and with all thy getting get binah ***(understanding)*** .
PRO 4:8 האַלט זי הויך, און זי וועט דיך דערהייבן; זי וועט דיר אָנטאָן כּבֿוד, אַז דו וועסט זי האַלדזן. edit	PRO 4:8 halt zi hoich, un zi vet dich derheiben; zi vet dir onton koved, az du vest zi haldzen.	PRO 4:8 Exalt her, and she shall promote thee; she shall honor thee with kavod, when thou dost embrace her.
PRO 4:9 זי וועט געבן דײַן קאָפּ אַ קראַנץ פֿון חן, אַ קרוין פֿון שיינקייט וועט זי דיר דערלאַנגען. edit	PRO 4:9 zi vet geben dain kop a krants fun chen, a kroin fun sheinkeit vet zi dir derlangen.	PRO 4:9 She shall give to thine head a garland of chen; an ateret ***(crown)*** of tiferet ***(glory)*** shall she present to thee.

PRO 4:10 הער, מײַן זון, און פֿאַרנעם מײַנע װערטער, און דיר װעלן געמערט װערן יאָרן פֿון לעבן. edit	PRO 4:10 her, main zun, un farnem maine verter, un dir velen gemert veren yoren fun leben.	PRO 4:10 Hear, O beni ***(my son)*** , and receive my sayings; and thy shnot chayyim shall be many.
PRO 4:11 אין דעם װעג פֿון חכמה האָב איך דיך געלערנט, דיך געפֿירט אין די שטעגן פֿון רעכטפֿאַרטיקייט. edit	PRO 4:11 in dem veg fun chochme hob ich dich gelernt, dich gefirt in di shtegen fun rechtfartikeit.	PRO 4:11 I have taught thee in the derech chochmah; I have led thee in ma'aglei yosher ***(right paths)*** .
PRO 4:12 אַז דו װעסט גײן, װעט נישט ענג זײַן דײַן טריט, און אַז דו װעסט לױפֿן, װעסטו נישט געשטרויכלט װערן. edit	PRO 4:12 az du vest gein, vet nisht eng zain dain trit, un az du vest loifen, vestu nisht geshtroichlt veren.	PRO 4:12 When thou goest, thy steps shall not be hindered; and when thou runnest, lo tikashel ***(thou shalt not stumble)*** .
PRO 4:13 האַלט זיך אָן מוסר , זאָלסט נישט אָפּלאָזן, היט דאָס אָפּ, װאָרום דאָס איז דײַן לעבן. edit	PRO 4:13 halt zich on musar , zolst nisht oplozen, hit dos op, vorem dos iz dain leben.	PRO 4:13 Take firm hold of musar; let her not go; guard her; for she is thy chayyim.
PRO 4:14 אין שטעג פֿון די רשָעים זאָלסטו נישט קומען, און נישט טרעטן אין װעג פֿון די שלעכטע. edit	PRO 4:14 in shteg fun di reshoiem zolstu nisht kumen, un nisht treten in veg fun di shlechte.	PRO 4:14 Enter not into the orach resha'im, and go not on the derech ra'im ***(road of the wicked)*** .
PRO 4:15 מײַד אים אױס, זאָלסט אים נישט פֿאַרבײַגײן, װײַך פֿון אים, און גײ אַװעק. edit	PRO 4:15 maid im ois, zolst im nisht farbaigein, vaich fun im, un gei avek.	PRO 4:15 Avoid it, travel al ***(not)*** on it, turn from it, and pass on.
PRO 4:16 װאָרום זײ קענען נישט שלאָפֿן װוּ זײ טוען נישט שלעכטס, און זײער שלאָף איז	PRO 4:16 vorem zei kenen nisht shlofen vu zei tuen nisht shlechts, un zeyer shlof iz geroibt vu zei machen nisht	PRO 4:16 For they sleep not, unless they have done evil; and their sheynah ***(sleep)*** is robbed, unless they cause some to fall.

גערויבט ווּ זיי מאַכן נישט שטרויכלען. edit	shtroichlen.	
PRO 4:17 וואָרום זיי שפּייַזן זיך מיט שפּייַז פֿון שלעכטס, און ווייַן פֿון רויב טרינקען זיי. edit	PRO 4:17 vorem zei shpaizen zich mit shpaiz fun shlechts, un vain fun roib trinken zei.	PRO 4:17 For they eat the lechem of resha, and drink the yayin of chamasim ***(violences)*** .
PRO 4:18 אָבער דער שטעג פֿון די צדיקים איז ווי דאָס ליכט פֿון באַגינען, וואָס ווערט אַלץ ליכטיקער ביז אין רעכטן טאָג. edit	PRO 4:18 ober der shteg fun di tsadikim iz vi dos licht fun baginen, vos vert alts lichtiker biz in rechten tog.	PRO 4:18 But the orach tzaddikim ***(path of the righteous)*** is as the bright light, that shineth brighter and brighter unto the full day.
PRO 4:19 דער וועג פֿון די רשָעים איז ווי פֿינצטערניש, זיי ווייסן נישט אָן וואָס זיי וועלן געשטרויכלט ווערן. edit	PRO 4:19 der veg fun di reshoiem iz vi fintsternish, zei veisen nisht on vos zei velen geshtroichlt veren.	PRO 4:19 The derech resha'im is as deep darkness; they know not at what they stumble.
PRO 4:20 מייַן זון, פֿאַרנעם מייַנע רייד, נייַג צו דייַן אויער צו מייַנע ווערטער. edit	PRO 4:20 main zun, farnem maine reid, neig tsu dain oier tsu maine verter.	PRO 4:20 Beni ***(my son)*** , attend to my words; incline thine ozen unto my sayings.
PRO 4:21 זאָלן זיי זיך נישט אָפּטאָן פֿון דייַנע אויגן; היט זיי אין דייַן האַרצן. edit	PRO 4:21 zolen zei zich nisht opton fun daine oigen; hit zei in dain hartsen.	PRO 4:21 Let them not depart from thine eyes; be shomer over them within thine lev.
PRO 4:22 וואָרום זיי זייַנען לעבן פֿאַר די וואָס געפֿינען זיי, און אַ היילונג פֿאַר זייער גאַנצן לייַב. edit	PRO 4:22 vorem zei zainen leben far di vos gefinen zei, un a heilung far zeyer gantsen laib.	PRO 4:22 For they are chayyim unto those that find them, and health to all their basar.
PRO 4:23 מער פֿון יעטוועדער היטונג פּאַס אויף דייַן האַרץ,	PRO 4:23 mer fun yetveder hitung pas oif dain harts, vorem fun im zainen di aroisgangen fun	PRO 4:23 Set watch over and guard thy lev with all diligence; for out of it are the totze'ot

וואָרום פֿון אים זײַנען די אַרויסגאַנגען פֿון לעבן. edit	leben.	chayyim ***(issues, wellsprings of life)*** .
PRO 4:24 טו אָפּ פֿון דיר אַ קרום מויל, און פֿאַרקערטע ליפּן דערווײַטער פֿון דיר. edit	PRO 4:24 tu op fun dir a krum moil, un farkerte lipen dervaiter fun dir.	PRO 4:24 Put away from thee a deceitful peh ***(mouth)*** , and perverse sfatayim ***(lips)*** put far from thee.
PRO 4:25 דײַנע אויגן זאָלן קוקן אַנטקעגן, און דײַנע ברעמען זאָלן בליקן גלײַך פֿאַר דיר. edit	PRO 4:25 daine oigen zolen kuken antkegen, un daine bremen zolen bliken glaich far dir.	PRO 4:25 Let thine eynayim look straight forward, and let thine eyelids look straight before thee.
PRO 4:26 האַלט גלײַך דעם שטעג פֿון דײַנע פֿיס, און אַלע דײַנע וועגן זאָלן זײַן ריכטיק. edit	PRO 4:26 halt glaich dem shteg fun daine fis, un ale daine vegen zolen zain richtik.	PRO 4:26 Ponder the ma'agal ***(path)*** of thy raglayim, and let all thy drakhim be firm.
PRO 4:27 זאָלסט זיך נישט נײַגן רעכטס אָדער לינקס, טו אָפּ דײַן פֿוס פֿון שלעכטס. edit	PRO 4:27 zolst zich nisht neigen rechts oder links, tu op dain fus fun shlechts.	PRO 4:27 Turn not to the right hand nor to the left; remove thy regel from rah.
PRO 5:1 מײַן זון, פֿאַרנעם מײַן חכמה, נײַג דײַן אויער צו מײַן פֿאַרשטאַנדיקייט, edit	PRO 5:1 main zun, farnem main chochme, neig dain oier tsu main forshtandikeit,	PRO 5:1 Beni ***(my son)*** , attend unto my chochmah, and bow thine ozen to my tevunah ***(understanding)*** ;
PRO 5:2 כּדי זאָלסט אָפּהיטן געשײַטקייט, און דײַנע ליפּן זאָלן אויפֿפּאַסן קענשאַפֿט. edit	PRO 5:2 kedei zolst ophiten geshaitkeit, un daine lipen zolen oifpasen kenshaft.	PRO 5:2 That thou mayest regard mezimah ***(discretion)*** , and that thy sfatayim ***(lips)*** may keep da'as ***(knowledge)*** .
PRO 5:3 וואָרום האָניקזאַפֿט טריפֿן די ליפּן פֿון דער פֿרעמדער, און גלאַטער פֿון בוימל איז איר גומען. edit	PRO 5:3 vorem honikzaft trifen di lipen fun der fremder, un glater fun boimel iz ir gumen.	PRO 5:3 For the sfatayim ***(lips)*** of a zarah ***(strange woman)*** drip as a honeycomb, and her mouth is smoother than shemen ***(olive oil)*** ;

PRO 5:4 אָבער איר סוף איז ביטער ווי ווערמוט, שאַרף ווי אַ צווייישניידיקע שווערד. edit	PRO 5:4 ober ir sof iz biter vi vermut, sharf vi a tsveishnaidike shverd.	PRO 5:4 But her end is marah ***(bitter)*** as wormwood, sharp as a two-edged cherev.
PRO 5:5 אירע פֿיס נידערן צום טויט, אין שְׁאוֹל שפּאַרן אָן אירע פֿיס. edit	PRO 5:5 ire fis nideren tsum toit, in Sheol shparen on ire fis.	PRO 5:5 Her raglayim go down to mavet; her steps lead to Sheol.
PRO 5:6 כּדי זי זאָל נישט גיין דעם גלייַכן וועג פֿון לעבן, וואָגלען אירע שטעגן, זי ווייס נישט וווּהין. edit	PRO 5:6 kedei zi zol nisht gein dem glaichen veg fun leben, voglen ire shtegen, zi veis nisht vuhin.	PRO 5:6 Lest thou shouldest compare [hers] to the orach chayyim, her ma'agalot ***(paths)*** are crooked, that thou canst not know them.
PRO 5:7 און אַצונד, קינדער, הערט מיר צו, און איר זאָלט נישט אָפּקערן פֿון די ווערטער פֿון מייַן מויל. edit	PRO 5:7 un atsund, kinder, hert mir tsu, un ir zolt nisht opkeren fun di verter fun main moil.	PRO 5:7 Hear me now therefore, O ye banim, and turn not from the words of my peh ***(mouth)*** .
PRO 5:8 דערווייַטער פֿון איר דייַן וועג, און זאָלסט נישט גענענען צום אייַנגאַנג פֿון איר הויז, edit	PRO 5:8 dervaiter fun ir dain veg, un zolst nisht genenen tsum ingang fun ir hoiz,	PRO 5:8 Remove thy derech far from her, and come not near the petach ***(doorway)*** of her bais;
PRO 5:9 כּדי זאָלסט נישט געבן צו אַנדערע דייַן פֿרישקייט, און דייַנע יאָרן צו אַן אַכזר; edit	PRO 5:9 kedei zolst nisht geben tsu andere dain frishkeit, un daine yoren tsu an achzr;	PRO 5:9 Lest thou give thine hod ***(strength)*** unto others, and thy shanim unto the cruel one;
PRO 5:10 כּדי פֿרעמדע זאָלן זיך נישט זעטן מיט דייַן קראַפֿט, און דייַן מי זאָל נישט אָנקומען אין הויז פֿון אַ ווילדפֿרעמדן; edit	PRO 5:10 kedei fremde zolen zich nisht zeten mit dain kraft, un dain mi zol nisht onkumen in hoiz fun a vildfremden;	PRO 5:10 Lest zarim ***(strangers)*** be filled with thy koach; and thy toilings be in the bais nochri;

PRO 5:11 און וועסט ברומען אין דײַן סוף, ווען דײַן לײַב און דײַן פֿלייש וועט זײַן פֿאַרלענדט, edit	PRO 5:11 un vest brumen in dain sof, ven dain laib un dain fleish vet zain farlendt,	PRO 5:11 And thou mourn at the acharit ***(last, latter end, future)*** , when thy basar and thy body are consumed,
PRO 5:12 און וועסט זאָגן: ווי האָב איך פֿײַנט געהאַט מוסר, און שטראָף האָט פֿאַראַכט מײַן האַרץ, edit	PRO 5:12 un vest zogen: vi hob ich faint gehat musar, un shtrof hot faracht main harts,	PRO 5:12 And say, How have I hated musar, and my lev spurned tokhakhat ***(reproof)*** ;
PRO 5:13 און איך האָב נישט צוגעהערט דעם קָול פֿון מײַנע וועגווײַזער, און צו מײַנע לערער נישט צוגענײַגט מײַן אויער! edit	PRO 5:13 un ich hob nisht tsugehert dem kol fun maine vegvaizer, un tsu maine lerer nisht tsugenaigt main oier!	PRO 5:13 And have not obeyed the voice of my morim ***(teachers)*** , nor inclined mine ear to the ones who were my melamed!
PRO 5:14 איך בין שיר נישט געוואָרן אַל דאָס בייז אין דער אײַנזאַמלונג און עדה. edit	PRO 5:14 ich bin shir nisht gevoren al dos beiz in der inzamlung un eide.	PRO 5:14 I was at the brink of all rah ***(evil, ruin)*** in the midst of the kahal ***(congregation)*** and edah ***(assembly)*** .
PRO 5:15 טרינק וואַסער פֿון דײַן גרוב, און לויפֿיקס פֿון דײַן ברונעם. edit	PRO 5:15 trink vaser fun dain grub, un loifiks fun dain brunem.	PRO 5:15 Drink mayim out of thine own bor ***(cistern)*** , and running waters out of thine own well.
PRO 5:16 דײַנע קוואַלן וועלן זיך צעשפּרייטן דערויסן, אין די גאַסן – די בעכן וואַסער. edit	PRO 5:16 daine kvalen velen zich tseshpreiten deroisen, in di gasen – di bechen vaser.	PRO 5:16 Should thy fountains be dispersed abroad, and channels of mayim in the rekhovot ***(town squares)*** ?
PRO 5:17 דיר אַליין וועלן זיי געהערן, און נישט צו פֿרעמדע מיט דיר. edit	PRO 5:17 dir alein velen zei geheren, un nisht tsu fremde mit dir.	PRO 5:17 Let them be only thine own, and never zarim ***(strangers)*** with thee.

PRO 5:18 זאָל דײַן קוואַל זײַן געבענטשט, און פֿריי זיך מיט דער ווײַב פֿון דײַן יוגנט. edit	PRO 5:18 zol dain kval zain gebentsht, un frai zich mit der vaib fun dain yugnt.	PRO 5:18 Let thy makor ***(fountain)*** be blessed; and rejoice with the isha of thy youth.
PRO 5:19 די ליבלעכע הינדין, און די חֵנעוודיקע הירשין, אירע בריסט זאָלן דיך זעטן אין אַלע צײַטן, און צו איר ליבשאַפֿט זאָלסטו זײַן איבערגעגעבן תּמיד. edit	PRO 5:19 di libleche hindin, un di chenevdike hirshin, ire brist zolen dich zeten in ale tsaiten, un tsu ir libshaft zolstu zain ibergegeben tmid.	PRO 5:19 Let her be as the loving deer and graceful doe; let her breasts satisfy thee at all times; and be thou enraptured tamid ***(ever)*** with ahavat ***(love of)*** her.
PRO 5:20 און נאָך וואָס, מײַן זון, זאָלסטו זיך אָפּגעבן מיט אַ פֿרעמדער, און אַרומנעמען דעם בוזעם פֿון אַן אַנדערער? edit	PRO 5:20 un noch vos, main zun, zolstu zich opgeben mit a fremder, un arumnemen dem buzem fun an anderer?	PRO 5:20 And why wilt thou, beni ***(my son)*** , be intoxicated with a zarah ***(strange woman)*** , and embrace the kheyk ***(bosom)*** of a nochriyah ***(foreign [heathen] woman)*** ?
PRO 5:21 וואָרום פֿאַר ה׳ס אויגן זײַנען די וועגן פֿון אַ מענטשן, און אַלע זײַנע שטעגן לייגט ער אויס. edit	PRO 5:21 vorem far Hashem's oigen zainen di vegen fun a mentshen, un ale zaine shtegen leigt er ois.	PRO 5:21 For the drakhim ish are before the eyes of HASHEM , and He pondereth all his ma'agalot ***(paths)*** .
PRO 5:22 זײַנע אייגענע זינד באַצווינגען דעם רָשע, און אין די שטריק פֿון זײַן חטא ווערט ער פֿאַרהאַלטן. edit	PRO 5:22 zaine eigene zind batsvingen dem roshe, un in di shtrik fun zain chet vert er farhalten.	PRO 5:22 His own avonot shall entrap the rashah himself, and he shall be held fast by the cords of his chattat.
PRO 5:23 ער שטאַרבט אָן מוסר; און דורך זײַן גרויס נאַרישקייט ווערט ער פֿאַרבלאָנדזשעט. edit	PRO 5:23 er shtarbt on musar; un durch zain grois narishkeit vert er farblondzhet.	PRO 5:23 He shall die without musar; and in the greatness of his folly he shall be led astray.

PRO 6:1 מײַן זון, אויב דו ביסט עָרבֿ געווען פֿאַר דײַן חבֿר, געגעבן דײַן האַנט פֿאַר אַ פֿרעמדן, edit	PRO 6:1 main zun, oib du bist orev geven far dain chever, gegeben dain hant far a fremden,	PRO 6:1 Beni ***(my son)*** , if thou put up collateral for thy re'a, if thou hast shaken hands in pledge with a zar ***(stranger)*** ,
PRO 6:2 ביסטו געכאַפּט אין די ווערטער פֿון דײַן מויל, ביסטו געפֿאַנגען אין די ווערטער פֿון דײַן מויל. edit	PRO 6:2 bistu gechapt in di verter fun dain moil, bistu gefangen in di verter fun dain moil.	PRO 6:2 Thou art snared with the words of thy peh ***(mouth)*** , thou art trapped with the words of thy peh ***(mouth)*** .
PRO 6:3 טו דאָס דען, מײַן זון, און ווער ניצול, אַז דו ביסט אַרײַנגעפֿאַלן אין דײַן חבֿרס האַנט: גיי, וואַרף זיך אַנידער, און שטיי-צו צו דײַן חבֿר. edit	PRO 6:3 tu dos den, main zun, un ver nitsl, az du bist araingefalen in dain Chavors hant: gei, vorf zich anider, un shtei-tsu tsu dain chever.	PRO 6:3 Do this now, beni ***(my son)*** , and deliver thyself, since thou art come into the palm of thy re'a; go, humble thyself, and plead with thy re'a.
PRO 6:4 זאָלסט נישט געבן קיין שלאָף צו דײַנע אויגן, און קיין שלומער צו דײַנע ברעמען. edit	PRO 6:4 zolst nisht geben kein shlof tsu daine oigen, un kein shlumer tsu daine bremen.	PRO 6:4 Give not sheynah to thine eyes, nor slumber to thine eyelids.
PRO 6:5 זײַ דיך מציל ווי אַ הירש אויס דער האַנט, און ווי אַ פֿויגל פֿון פֿאַנגערס האַנט. edit	PRO 6:5 zei dich matsl vi a hirsh ois der hant, un vi a foigel fun fangers hant.	PRO 6:5 Deliver thyself as a gazelle from the yad, and as a tzippor ***(bird)*** from the yad of the fowler.
PRO 6:6 גיי צו דער מוראַשקע, דו פֿוילער, זע אירע וועגן, און ווער קלוג; edit	PRO 6:6 gei tsu der murazhke, du foiler, ze ire vegen, un ver klug;	PRO 6:6 Go to the nemalah ***(ant)*** , thou atzel ***(sluggard, lazy one)*** ; consider her drakhim ***(ways)*** , and be chacham ***(wise)*** ;
PRO 6:7 הגם זי האָט נישט קיין לידער, קיין אויפֿזעער און קיין געוועלטיקער, edit	PRO 6:7 hagam zi hot nisht kein lider, kein oifzeer un kein geveltiker,	PRO 6:7 Which having no katzin ***(officer, leader)*** or shoter ***(policeman)*** or moshel,

PRO 6:8 גרייט זי אָן אום זומער איר ברויט, האָט זי אָנגעקליבן אין שניטצײַט איר שפּײַז. edit	PRO 6:8 greit zi on um zumer ir broit, hot zi ongekliben in shnittsait ir shpaiz.	PRO 6:8 Prepareth her lechem in the kayitz ***(summer)*** , and gathereth her food in the katzir ***(harvest)*** .
PRO 6:9 ביז וואַנען, דו פֿוילער, וועסטו ליגן? ווען וועסטו אויפֿשטיין פֿון דײַן שלאָף? edit	PRO 6:9 biz vanen, du foiler, vestu ligen? ven vestu oifshtein fun dain shlof?	PRO 6:9 Ad mosai wilt thou lie down, O atzel ***(sluggard, lazy one)*** ? When wilt thou arise out of thy sheynah ***(sleep)*** ?
PRO 6:10 נאָך אַ ביסל שלאָף, נאָך אַ ביסל דרעמלען, נאָך אַ ביסל ליגן מיט פֿאַרלייגטע הענט; edit	PRO 6:10 noch a bisel shlof, noch a bisel dremlen, noch a bisel ligen mit farleigte hent;	PRO 6:10 Yet a little sheynot ***(sleep)*** , a little slumber, a little folding of the yadayim to sleep;
PRO 6:11 און קומען ווי אַ גיי-חיל וועט דײַן אָרימקייט, און דײַן נויט ווי אַ געפּאַנצערטער מאַן. edit	PRO 6:11 un kumen vi a gei-cheil vet dain orimkeit, un dain noit vi a gepantserter man.	PRO 6:11 So shall thy poverty come as a prowler, and thy need as an ish mogen ***(man of armor)*** .
PRO 6:12 אַ נידערטרעכטיקער מענטש, אַ מאַן פֿון אומרעכט, איז דער וואָס גייט אום מיט אַ קרומען מויל, edit	PRO 6:12 a nidertrechtiker mentsh, a man fun umrecht, iz der vos geit um mit a krumen moil,	PRO 6:12 A worthless person, a wicked man, walketh with a perverse peh ***(mouth)*** .
PRO 6:13 וואָס ווינקט מיט זײַנע אויגן, וואָס שאַרט מיט זײַנע פֿיס, וואָס טײַטלט מיט זײַנע פֿינגער. edit	PRO 6:13 vos vinkt mit zaine oigen, vos shart mit zaine fis, vos taitlt mit zaine finger.	PRO 6:13 He winketh with his eyes, he shuffleth with his regel, he pointeth with his fingers;
PRO 6:14 פֿאַרקערטקייט איז אין זײַן האַרצן, ער טראַכט בייז אין יעטוועדער צײַט, קריג	PRO 6:14 farkertkeit iz in zain hartsen, er tracht beiz in yetveder tsait, krig macht er on.	PRO 6:14 Tahpukhot ***(perversity)*** is in his lev, he deviseth rah continually; he stirs up midanim ***(contention, strife, discord)*** .

מאַכט ער אָן. edit		
PRO 6:15 דערום וועט פלוצלינג קומען זייַן אומגליק, פּלוצעם וועט ער צעבראָכן ווערן אַז קיין היילונג וועט נישט זייַן. edit	PRO 6:15 derum vet plutsling kumen zain umglik, plutsem vet er tsebrachen veren az kein heilung vet nisht zain.	PRO 6:15 Therefore shall his calamity come suddenly; suddenly shall he be destroyed without marpeh ***(remedy)*** .
PRO 6:16 זעקס זייַנען די וואָס ה׳ האָט פֿייַנט, און זיבן די אומווערדיקייט פֿון זייַן זעל: edit	PRO 6:16 zeks zainen di vos Hashem hot faint, un ziben di umverdikeit fun zain zel:	PRO 6:16 These shesh ***(six)*** things doth HASHEM hate; indeed, shevah ***(seven)*** are an abomination unto His Nefesh;
PRO 6:17 האָפֿערדיקע אויגן, אַ ליגנערישע צונג, און הענט וואָס פֿאַרגיסן אומשולדיק בלוט; edit	PRO 6:17 hoferdike oigen, a lignerishe tsung, un hent vos fargisen umshuldik blut;	PRO 6:17 Haughty eyes, a lashon sheker, and hands guilty of shefach dahm naki,
PRO 6:18 אַ האַרץ וואָס טראַכט מחשבֿות פֿון אומרעכט; פֿיס וואָס אײַלן צו לויפֿן צום בייזן; edit	PRO 6:18 a harts vos tracht machshoves fun umrecht; fis vos ilen tsu loifen tsum beizen;	PRO 6:18 A lev that deviseth wicked machshevot ***(plans)*** , raglayim that are swift in running to ra'ah,
PRO 6:19 אַ פֿאַלשער עדות וואָס אָטעמט מיט ליגנס, און דער וואָס מאַכט אָן קריג צווישן ברידער. edit	PRO 6:19 a falsher eides vos otemt mit ligns, un der vos macht on krig tsvishen brider.	PRO 6:19 An ed sheker that speaketh lies, and he that soweth midanim ***(contention, strife, discords)*** among achim.
PRO 6:20 היט, מייַן זון, דאָס געבאָט פֿון דייַן פֿאָטער, און זאָלסט נישט פֿאַרלאָזן די לער פֿון דייַן מוטער. edit	PRO 6:20 hit, main zun, dos gebot fun dain foter, un zolst nisht farlozen di ler fun dain muter.	PRO 6:20 Beni ***(my son)*** , keep the mitzvat Avicha, and forsake not the torat Immecha;
PRO 6:21 בינד זיי אויף דייַן האַרצן	PRO 6:21 bind zei oif dain hartsen tmid, knip·zei oif dain haldz.	PRO 6:21 Bind them tamid ***(continually)*** upon thine lev,

תּמיד, קניפּ זיי אויף דײַן האַלדז. edit		and tie them about thy neck.
PRO 6:22 אַז דו וועסט גיין, וועט עס דיך פֿירן, אַז דו וועסט זיך לייגן, וועט עס דיך היטן, און אַז דו וועסט זיך אויפֿכאַפּן, וועט עס רעדן צו דיר. edit	PRO 6:22 az du vest gein, vet es dich firen, az du vest zich leigen, vet es dich hiten, un az du vest zich oifchapn, vet es reden tsu dir.	PRO 6:22 When thou goest, it shall guide thee; when thou sleepest, it shall be shomer over thee; and when thou awakest, it shall talk with thee.
PRO 6:23 וואָרום דאָס געבאָט איז אַ ליכט, און די לערנונג אַ ליכטיקייט, און דער וועג פֿון לעבן זײַנען שטראָפֿרייד פֿון מוסר; edit	PRO 6:23 vorem dos gebot iz a licht, un di lernung a lichtikeit, un der veg fun leben zainen shtrofreid fun musar;	PRO 6:23 For the mitzvah is a ner ***(lamp)*** ; and torah an ohr; and tokhakhot musar ***(reproofs of discipline)*** are the Derech Chayyim ***(Life Lane)*** ;
PRO 6:24 דיך צו היטן פֿון דער שלעכטער ווײַבספּאַרשוין, פֿון דער גלאַטער צונג פֿון דער פֿרעמדער. edit	PRO 6:24 dich tsu hiten fun der shlechter vaibsparshoin, fun der glater tsung fun der fremder.	PRO 6:24 To be shomer over thee, keeping thee from the eshet rah, from the smooth lashon of the nokhriyah ***(strange woman)*** .
PRO 6:25 זאָלסט נישט גלוסטן איר שיינקייט אין דײַן האַרצן, און זאָל זי דיך נישט נעמען מיט אירע ברעמען. edit	PRO 6:25 zolst nisht glusten ir sheinkeit in dain hartsen, un zol zi dich nisht nemen mit ire bremen.	PRO 6:25 Lust not after her beauty in thine lev; neither let her allure thee with her eyelids.
PRO 6:26 וואָרום איבער אַ זונה קומט מען ביז אַ לעבל ברויט, און אַן אֵשֶׁת-איש פֿאַנגט די טײַערסטע זעל. edit	PRO 6:26 vorem iber a zoine kumt men biz a lebl broit, un an eshet-ish fangt di teyerste zel.	PRO 6:26 For by means of an isha zonah a man is reduced to a kikar lechem; and [another] man's wife will prey on the nefesh yekara ***(precious soul)*** .
PRO 6:27 קען אַ מענטש שאַרן קוילן אין זײַן בוזעם, און זײַנע	PRO 6:27 ken a mentsh sharen koilen in zain buzem, un zaine	PRO 6:27 Can a man take eish in his kheyk, and his clothes not

בגדים זאָלן זיך נישט אָנצינדן? edit	bgdim zolen zich nisht ontsinden?	be burned?
PRO 6:28 צי קען אַ מענטש גיין אויף קוילן, און זײַנע פֿיס זאָלן נישט אָנגעברענט ווערן? edit	PRO 6:28 tsi ken a mentsh gein oif koilen, un zaine fis zolen nisht ongebrent veren?	PRO 6:28 Can one walk upon hot coals, and his regel not be burned?
PRO 6:29 אַזוי איז דער וואָס קומט צו זײַן חבֿרס ווײַב, קיינער וואָס רירט זי אָן, קומט נישט אָפּ גלאַט. edit	PRO 6:29 azoi iz der vos kumt tsu zain Chavors vaib, keiner vos rirt zi on, kumt nisht op glat.	PRO 6:29 So is he that goeth into his eshet re'a; whosoever toucheth her shall not go unpunished.
PRO 6:30 מע קען נישט פֿאַראַכטן דעם גנבֿ אַז ער גנבֿעט, אָנצופֿילן זײַן לײַב ווען ער איז הונגעריק. edit	PRO 6:30 me ken nisht farachten dem ganev az er gnvet, ontsufilen zain laib ven er iz hungerik.	PRO 6:30 Men do not despise a ganav if he steal to satisfy his nefesh when he is starving;
PRO 6:31 אָבער אַז ער ווערט געפֿונען, באַצאָלט ער זיבן מאָל אַזוי פֿיל; דעם גאַנצן פֿאַרמעג פֿון זײַן הויז מוז ער אַוועקגעבן. edit	PRO 6:31 ober az er vert gefunen, batsolt er ziben mol azoi fil; dem gantsen farmeg fun zain hoiz muz er avekgeben.	PRO 6:31 But if he be found out, he shall restore sevenfold; he shall give hon ***(substance, wealth)*** of his bais;
PRO 6:32 דער וואָס איז מזנה מיט אַ פֿרוי, איז אָן שׂכל, זיך אַליין ברענגט אום דער וואָס טוט דאָס. edit	PRO 6:32 der vos iz mizane mit a froi, iz on seichel, zich alein brengt um der vos tut dos.	PRO 6:32 But the no'ef ***(one who committeth adultery)*** with an isha lacketh lev; he that doeth it destroyeth his own nefesh.
PRO 6:33 שלעג און שאַנד וועט ער קריגן, און זײַן חרפּה וועט נישט אָפּגעמעקט ווערן. edit	PRO 6:33 shleg un shand vet er krigen, un zain charpe vet nisht opgemekt veren.	PRO 6:33 A nega and dishonor shall he get; and his cherpah ***(reproach)*** shall not be wiped away.

PRO 6:34 וואָרום אײפֿערזוכט איז דער גרימצאָרן פֿון אַ מאַן, און ער וועט נישט שוינען אין טאָג פֿון נקמה. edit	PRO 6:34 vorem eiferzucht iz der grimtsoren fun a man, un er vet nisht shoinen in tog fun nekome.	PRO 6:34 For kina ***(jealousy)*** is the chamat gever ***(husband's rage)*** ; therefore he will not spare in the yom nakam ***(day of vengeance)*** .
PRO 6:35 ער וועט נישט אַכטן קיין אויסלייזגעלט, און נישט באַוויליקן, ווי דו זאָלסט מערן שוחד. edit	PRO 6:35 er vet nisht achten kein oisleizgelt, un nisht baviliken, vi du zolst meren shochad.	PRO 6:35 He will not regard kofer ***(compensation)*** ; neither will he be the appeased, though shochad ***(bribe)*** be great.
PRO 7:1 מײַן זון, היט מײַנע ווערטער, און מײַנע געבאָט זאָלסטו באַהאַלטן בײַ דיר. edit	PRO 7:1 main zun, hit maine verter, un maine gebot zolstu bahalten bai dir.	PRO 7:1 Beni ***(my son)*** , be shomer over my words, and treasure up my mitzvot with thee.
PRO 7:2 היט מײַנע געבאָט, כּדי זאָלסט לעבן, און מײַן לערנונג, ווי דעם שוואַרצאַפּל פֿון דײַנע אויגן. edit	PRO 7:2 hit maine gebot, kedei zolst leben, un main lernung, vi dem shvartsapl fun daine oigen.	PRO 7:2 Be shomer over my mitzvot, and live, and over my torah as the apple of thine eye.
PRO 7:3 בינד זיי אָן אויף דײַנע פֿינגער, שרײַב זיי אָן אויף דעם טאָוול פֿון דײַן האַרצן. edit	PRO 7:3 bind zei on oif daine finger, shraib zei on oif dem tovl fun dain hartsen.	PRO 7:3 Bind them upon thy fingers, write them upon the luach ***(tablet)*** of thine lev.
PRO 7:4 זאָג צו דער חכמה: דו ביסט מײַן שוועסטער; און פֿאַרשטאַנדיקייט זאָלסטו רופֿן פֿרײַנט; edit	PRO 7:4 zog tsu der chochme: du bist main shvester; un forshtandikeit zolstu rufen fraint;	PRO 7:4 Say unto chochmah, Thou art my achot; and call binah ***(understanding)*** thy kinsman;
PRO 7:5 כּדי זיי זאָלן דיך באַהיטן פֿון דער פֿרעמדער פֿרוי, פֿון דער אומבאַקענטער וואָס מאַכט גלאַט אירע רייד. edit	PRO 7:5 kedei zei zolen dich bahiten fun der fremder froi, fun der umbakenter vos macht glat ire reid.	PRO 7:5 That they may be shomer over thee and keep thee from the zarah, from the nokhriyah with her smooth words.

ווָארום דורכן פֿענצטער PRO 7:6 פֿון מײַן הויז, דורך מײַן פֿאָרטקע האָב איך אַרויסגעקוקט; edit	PRO 7:6 vorem durchen fentster fun main hoiz, durch main fortke hob ich aroisgekukt;	PRO 7:6 For at the chalon ***(window)*** of my bais I looked through my lattice,
און איך האָב געזען PRO 7:7 צווישן די נאַרן, געמערקט צווישן די יונגעלײַט, אַ יונג אָן שׂכל, edit	PRO 7:7 un ich hob gezen tsvishen di naren, gemerkt tsvishen di yungelait, a yung on seichel,	PRO 7:7 And beheld among the simple ones, I discerned among the banim, a na'ar ***(young man)*** devoid of lev,
ווי ער גייט פֿאַרבײַ אין PRO 7:8 גאַס לעבן איר ווינקל, און שפּרײַזט אויפֿן וועג צו איר הויז, edit	PRO 7:8 vi er geit farbai in gas leben ir vinkel, un shpraizt oifen veg tsu ir hoiz,	PRO 7:8 Passing through the street near her corner; and he went on the derech to her bais,
פֿאַרנאַכט אין אָוונט פֿון PRO 7:9 טאָג, אין טיפֿער נאַכט און פֿינצטערניש. edit	PRO 7:9 farnacht in ovent fun tog, in tifer nacht un fintsternish.	PRO 7:9 In the twilight, at erev, in the black and dark lailah;
ערשט אַ פֿרוי קומט אים PRO 7:10 אָן אַנטקעגן, מיט דעם אָנטו פֿון אַ זונה, און מיט אַ באַהאַלטענעם האַרצן. edit	PRO 7:10 ersht a froi kumt im on antkegen, mit dem ontu fun a zoine, un mit a bahaltenem hartsen.	PRO 7:10 And, hinei, there met him an isha with the attire of a zonah, and crafty of lev
רוישיק איז זי און PRO 7:11 אויסגעלאַסן, אירע פֿיס רוען נישט אין איר הויז. edit	PRO 7:11 roishik iz zi un oisgelasen, ire fis ruen nisht in ir hoiz.	PRO 7:11 — She is loud and soreret ***(rebellious, defiant)*** ; her raglayim abide not in her bais;
אַ מאָל אין גאַס, אַ מאָל PRO 7:12 אויף די מערק, און בײַ אַלע עקן טוט זי לויערן. edit	PRO 7:12 a mol in gas, a mol oif di merk, un bai ale Akan tut zi loieren.	PRO 7:12 Now is she without, now in the rechovot, and lurketh in wait at every pinnah ***(corner)*** —

PRO 7:13 און זי נעמט אים אָן, און זי קושט אים, זי פֿאַרשייַט איר פּנים און זאָגט צו אים: edit	PRO 7:13 un zi nemt im on, un zi kusht im, zi farshait ir ponem un zogt tsu im:	PRO 7:13 So she caught hold of him, and kissed him, and with a brazen ponem said unto him,
PRO 7:14 זִבְחֵי שְׁלָמִים האָב איך אויף מיר, הייַנט באַצאָל איך מייַנע נדרים. edit	PRO 7:14 zibachei Shalemim hob ich oif mir, haint batsol ich maine ndrim.	PRO 7:14 I have zivkhei shelamim vowed; this yom have I payed my neder.
PRO 7:15 דערום בין איך אַרויס דיר אַנטקעגן, צו זוכן דייַן פּנים, און איך האָב דיך געפֿונען. edit	PRO 7:15 derum bin ich arois dir antkegen, tsu zuchen dain ponem, un ich hob dich gefunen.	PRO 7:15 Al ken ***(therefore)*** came I forth to meet thee, diligently to seek thy face, and I have found thee.
PRO 7:16 מיט דעקן האָב איך איבערגעדעקט מייַן בעט, מיט געשטרייַפֿטע געשפּינסן פֿון מִצרַיִם. edit	PRO 7:16 mit deken hob ich ibergedekt main bet, mit geshtraifte geshpinsen fun Mitsrayim.	PRO 7:16 I have decked my bed with coverings of tapestry, with a bedspread of fine linen of Mitzrayim.
PRO 7:17 איך האָב באַשפּריצט מייַן געלעגער מיט מירע, אַלאָע, און צימערינג. edit	PRO 7:17 ich hob bashpritst main geleger mit mire, aloe, un tsimering.	PRO 7:17 I have perfumed my mishkav ***(bed)*** with myrrh, aloes, and cinnamon.
PRO 7:18 קום, לאָמיר זיך זעטן מיט ליבע ביזן פֿרימאָרגן, לאָמיר זיך קוויקן מיט ליבשאַפֿט. edit	PRO 7:18 kum, lomir zich zeten mit libe bizen frimorgen, lomir zich kviken mit libshaft.	PRO 7:18 Come, let us take our fill of dodim ***(loves)*** until boker; let us delight ourselves with ahavim ***(loves)*** .
PRO 7:19 וואָרום מייַן מאַן איז נישטאָ אין דער היים, ער איז אַוועק אויף אַ ווייַטן וועג. edit	PRO 7:19 vorem main man iz nishto in der heim, er iz avek oif a veiten veg.	PRO 7:19 For the ish ***(man)*** , is not b'bais, he is gone a derech merachok ***(distant journey)*** ;
PRO 7:20 דאָס בייַטל געלט האָט	PRO 7:20 dos baitl gelt hot er mitgenumen mit zich, in tog fun	PRO 7:20 He hath taken a bag of kesef with him, and will come

ער מיטגענומען מיט זיך, אין טאָג פֿון האַלבן חודש וועט ער קומען אַהיים. edit	halben choidesh vet er kumen aheim.	back to his bais at the appointed time.
PRO 7:21 זי ציט אים מיט איר פֿיל אײַנרעדעניש, מיט אירע גלאַטע ליפּן פֿאַרפֿירט זי אים. edit	PRO 7:21 zi tsit im mit ir fil inredenish, mit ire glate lipen farfirt zi im.	PRO 7:21 By her enticing speech she caused him to yield, with the smoothness of her sfatayim she seduced him.
PRO 7:22 ער גייט איר נאָך באַלד, ווי אַן אָקס וואָס גייט צו דער שחיטה, און ווי אויף אַ קייט צו דער שטראָף {מוסר} פֿון דעם נאַרן. edit	PRO 7:22 er geit ir noch bald, vi an oks vos geit tsu der shechite, un vi oif a keit tsu der shtrof fun dem naren.	PRO 7:22 He goeth after her and followeth immediately, as a shor ***(ox)*** goeth to tavach ***(stock yard, slaughter-house)*** , or as if bound with fetters to the musar ***(punishment)*** of the fool;
PRO 7:23 ביז אַ פֿײַל שפּאַלט דורך זײַן לעבער; ווי אַ פֿויגל אײַלט צו דער נעץ, און ווייס נישט אַז עס איז אום איר לעבן. edit	PRO 7:23 biz a fail shpalt durch zain leber; vi a foigel ilt tsu der nets, un veis nisht az es iz um ir leben.	PRO 7:23 Till a khetz ***(arrow)*** strike through his liver; as a tzippor hasteth to the pach ***(snare)*** , and knoweth not that it is for his nefesh ***(life)*** .
PRO 7:24 און אַצונד, קינדער, הערט מיר צו, און פֿאַרנעמט די ווערטער פֿון מײַן מויל. edit	PRO 7:24 un atsund, kinder, hert mir tsu, un farnemt di verter fun main moil.	PRO 7:24 Pay heed unto me now therefore, O ye banim, and attend to the words of my peh ***(mouth)*** .
PRO 7:25 זאָל נישט אָפּקערן צו אירע וועגן דײַן האַרץ, זאָלסט נישט פֿאַרבלאָנדזשען אין אירע שטעגן. edit	PRO 7:25 zol nisht opkeren tsu ire vegen dain harts, zolst nisht farblondzhen in ire shtegen.	PRO 7:25 Let not thine lev turn aside to her drakhim; go not astray in her netivot ***(trodden paths)*** .
PRO 7:26 וואָרום אַ סך דערשלאָגענע האָט זי אַוועקגעלייגט, און פֿיל זײַנען	PRO 7:26 vorem a sach dershlogene hot zi avekgeleigt, un fil zainen ire derhrgete.	PRO 7:26 For she hath cast down many chalalim ***(wounded)*** ; indeed, many strong men have

אירע דערהרגעטע. edit		been slain by her.
PRO 7:27 וועגן צו דער שְׁאוֹל איז איר הויז, זיי נידערן אין די קאַמערן פֿון טויט. edit	PRO 7:27 vegen tsu der Sheol iz ir hoiz, zei nideren in di kameren fun toit.	PRO 7:27 Her bais is the drakhei Sheol, going down to the chadarim ***(chambers, rooms)*** of mavet ***(death)*** .
PRO 8:1 פֿאַר וואָר, די חכמה רופֿט, און פֿאַרשטאַנדיקייט לאָזט אַרויס איר קָול. edit	PRO 8:1 far vor, di chochme ruft, un forshtandikeit lozt arois ir kol.	PRO 8:1 Doth not Chochmah cry out? And Tevunah ***(understanding)*** put forth her voice?
PRO 8:2 אויפֿן שפּיץ פֿון די הויכע ערטער בײַם וועג, בײַם צונויפֿקום פֿון שטעגן, האָט זי זיך געשטעלט; edit	PRO 8:2 oifen shpits fun di hoiche erter baim veg, baim tsunoifkum fun shtegen, hot zi zich geshtelt;	PRO 8:2 In the top of high hills, beside the derech ***(road)*** , in the bais netivot ***(meeting place of trodden paths, crossroads)*** nitzavah (she stands).
PRO 8:3 לעבן די טויערן, בײַם אײַנגאַנג פֿון שטאָט, בײַם אַרײַנקום אין די טירן שרײַט זי אויס: edit	PRO 8:3 leben di toieren, baim ingang fun shtot, baim arainkum in di tiren shrait zi ois:	PRO 8:3 She crieth out at the she'arim ***(gates)*** , at the entry of the city, at the entrance at the petachim ***(doorways)*** :
PRO 8:4 צו אײַך, מענער, רוף איך, און מײַן קָול איז צו די מענטשנקינדער. edit	PRO 8:4 tsu ich, mener, ruf ich, un main kol iz tsu di mentshnkinder.	PRO 8:4 Unto you, O ishim, I call out; and my voice is to the Bnei Adam.
PRO 8:5 איר פֿאַרנאַרטע, פֿאַרשטייט קלוגשאַפֿט, און איר נאַרן, קריגט אַ פֿאַרשטאַנדיק האַרץ! edit	PRO 8:5 ir farnarte, farshteit klugshaft, un ir naren, krigt a farshtandik harts!	PRO 8:5 O ye simple ones, understand armah ***(prudence)*** ; and, ye kesilim, understand in your lev.
PRO 8:6 הערט צו, וואָרום געהויבנס וועל איך רעדן, און די עפֿענונג פֿון מײַנע ליפּן	PRO 8:6 hert tsu, vorem gehoibns vel ich reden, un di efenung fun maine lipen vet zain di richtikeit.	PRO 8:6 Hear; for I will speak negidim ***(noble things, worthy [words])*** ; and the opening of my sfatayim ***(lips)*** shall be

ווערט זײַן די ריכטיקייט. edit		meisharim ***(upright, fair things)*** .
PRO 8:7 וואָרום מײַן גומען וועט רעדן אמת, און שלעכטס איז די אומווערדיקייט פֿון מײַנע ליפּן. edit	PRO 8:7 vorem main gumen vet reden emes, un shlechts iz di umverdikeit fun maine lipen.	PRO 8:7 For my mouth shall speak emes; and resha is an abomination to my sfatayim ***(lips)*** .
PRO 8:8 מיט גערעכטיקייט זײַנען אַלע ווערטער פֿון מײַן מויל נישטאָ אין זיי פֿאַרדרייטס און קרומס. edit	PRO 8:8 mit gerechtikeit zainen ale verter fun main moil nishto in zei fardreits un krums.	PRO 8:8 All the words of my peh ***(mouth)*** are in tzedek; there is nothing crooked or perverse in them.
PRO 8:9 זיי אַלע זײַנען קלאָר פֿאַרן פֿאַרשטאַנדיקן, און רעכטפֿאַרטיק פֿאַר די וואָס געפֿינען קענשאַפֿט. edit	PRO 8:9 zei ale zainen klor faran farshtandiken, un rechtfartik far di vos gefinen kenshaft.	PRO 8:9 They are all correct to him that discerneth, and yesharim ***(straight ones)*** to them that find da'as ***(knowledge)*** .
PRO 8:10 נעמט מײַן מוסר , און נישט זילבער, און קענשאַפֿט אײדער געקליבנסטע גאָלד. edit	PRO 8:10 nemt main musar , un nisht zilber, un kenshaft eider geklibnste gold.	PRO 8:10 Receive my musar, and not kesef; and da'as ***(knowledge)*** rather than choice gold.
PRO 8:11 וואָרום חכמה איז בעסער פֿון פּערל, און קיין חפֿצים זײַנען נישט גלײַך צו איר. edit	PRO 8:11 vorem chochme iz beser fun perl, un kein chftsim zainen nisht glaich tsu ir.	PRO 8:11 For chochmah is tovah ***(better, more precious)*** than pearls; and all the things that may be desired are not to be compared to it.
PRO 8:12 איך חכמה וווין מיט געשײַטקייט, און קענשאַפֿט פֿון אײַנפֿאַלן טו איך געפֿינען. edit	PRO 8:12 ich chochme voin mit geshaitkeit, un kenshaft fun infalen tu ich gefinen.	PRO 8:12 I, Chochmah, dwell with armah ***(prudence)*** , and find out da'as ***(knowledge)*** of mezimot ***(discretions)*** .
PRO 8:13 מורא פֿאַר ה׳ איז פֿײַנט	PRO 8:13 moire far Hashem iz faint hoben shlechts; hoferdikeit un	PRO 8:13 The Yirat HASHEM is to hate rah; pride, and ga'on

האָבן שלעכטס; האָפֿערדיקייט און גאווה, און דעם וועג פֿון שלעכטס, און אַ מויל מיט פֿאַרקערטקייט האָב איך פֿײַנט. edit	gaive, un dem veg fun shlechts, un a moil mit farkertkeit hob ich faint.	***(arrogance)*** , and the derech rah, and the perverse peh ***(mouth)*** , do I hate.
PRO 8:14 איך האָב עצות און בריהשאַפֿט, איך בין פֿאַרשטאַנדיקייט, גבֿורה איז מײַן. edit	PRO 8:14 ich hob etsut un brihshaft, ich bin forshtandikeit, gevure iz main.	PRO 8:14 Etzah ***(counsel, advice)*** is mine, and sound judgment; I am binah; I have gevurah.
PRO 8:15 דורך מיר קיניגן מלכים, און פֿירשטן מאַכן גערעכטע געזעצן. edit	PRO 8:15 durch mir kinigen Molechim, un firshten machen gerechte gezetsen.	PRO 8:15 By me melachim reign, and nobles decree tzedek.
PRO 8:16 דורך מיר הערשן די הערשער, און די אַדללײַט – אַלע ריכטער פֿון דער ערד. edit	PRO 8:16 durch mir hershen di hersher, un di adllait – ale richter fun der erd.	PRO 8:16 By me sarim ***(princes)*** rule, and nobles, even all the shofetim of tzedek.
PRO 8:17 איך האָב ליב מײַנע ליבהאָבער, און מײַנע זוכער געפֿינען מיך. edit	PRO 8:17 ich hob lib maine libhaber, un maine zucher gefinen mich.	PRO 8:17 I love them that have ahavah for me; and those that seek me shall find me.
PRO 8:18 עשירות און כּבֿוד זײַנען בײַ מיר, גרויס גוטס און הצלחה. edit	PRO 8:18 eshires un koved zainen bai mir, grois guts un htslche.	PRO 8:18 Osher and kavod are with me; indeed, enduring hon ***(wealth)*** and tzedakah.
PRO 8:19 מײַן פֿרוכט איז בעסער פֿון גאָלד און פֿון גינגאָלד, און מײַן אײַנקום פֿון געקליבנסטן זילבער. edit	PRO 8:19 main frucht iz beser fun gold un fun gingold, un main inkum fun geklibnsten zilber.	PRO 8:19 My p'ri is better than gold, indeed, than fine gold; and my revenue than choice kesef.

PRO 8:20 אין דעם וועג פֿון רעכטפֿאַרטיקייט גיי איך, אין די שטעגן פֿון גערעכטיקייט; edit	PRO 8:20 in dem veg fun rechtfartikeit gei ich, in di shtegen fun gerechtikeit;	PRO 8:20 I walk in the orach tzedakah ***(way of righteousness)*** , in the midst of the netivot ***(paths)*** of mishpat,
PRO 8:21 צו מאַכן אַרבן מײַנע ליבהאָבער גוטס, און זייערע שאַצקאַמערן זאָל איך אָנפֿילן. edit	PRO 8:21 tsu machen arben maine libhaber guts, un zeyere shatskameren zol ich onfilen.	PRO 8:21 That I may cause those that love me to inherit substance; and I will fill their otzarot.
PRO 8:22 ה׳ האָט מיך פֿאַרמאָגט אין אָנהייב פֿון זײַן וועג, איידער ער האָט זײַנע בעשאפען . edit	PRO 8:22 Hashem hot mich farmogt in onheib fun zain veg, eider er hot zaine beshpen .	PRO 8:22 HASHEM possessed me in the reshit of His derech, before His works of old.
PRO 8:23 פֿון אייביק אָן בין איך געפֿורעמט, פֿון אָנהייב, פֿון איידער די ערד איז געווען . edit	PRO 8:23 fun eibik on bin ich gefuremt, fun onheib, fun eider di erd iz geven .	PRO 8:23 I was set up [to reign] me'olam ***(from eternity)*** , from the beginning, or ever eretz was.
PRO 8:24 ווען די תהומען זײַנען נאָך נישט געווען בין איך געבאָרן געוואָרן, ווען נישט געווען נאָך קיין קוואַלן מיט וואַסער באַלאָדן. edit	PRO 8:24 ven di thumen zainen noch nisht geven bin ich geboren gevoren, ven nisht geven noch kein kvalen mit vaser baloden.	PRO 8:24 When there were no tehomot, I was brought forth; when there were no springs abounding with mayim.
PRO 8:25 איידער די בערג זײַנען אַרײַנגעזעצט געוואָרן, פֿאַר די הייכן, בין איך געבאָרן געוואָרן; edit	PRO 8:25 eider di berg zainen araingezetst gevoren, far di heichen, bin ich geboren gevoren;	PRO 8:25 Before the harim were settled, before the geva'ot ***(hills)*** was I brought forth;
PRO 8:26 ווען ער האָט נאָך נישט געהאַט געמאַכט ערד און	PRO 8:26 ven er hot noch nisht gehat gemacht erd un felder, un di ershte shtoiben fun der velt.	PRO 8:26 While as yet He had not made eretz, nor the outer places, nor the beginning of the

פֿעלדער, און די ערשטע שטויבן פֿון דער וועלט. edit		dust of the tevel.
PRO 8:27 ווען ער האָט צוגעגרייט די הימלען, בין איך געווען דערבײַ; ווען ער האָט געצייכנט אַ צירקל אויפֿן געזיכט פֿון תּהום; edit	PRO 8:27 ven er hot tsugegreit di himlen, bin ich geven derbai; ven er hot getseichnt a tsirkl oifen gezicht fun thum;	PRO 8:27 When He set in place Shomayim, I was there; when He drew a khoog ***(circle, horizon)*** upon the face of the tehom,
PRO 8:28 ווען ער האָט באַפֿעסטיקט די וואָלקנס פֿון אויבן, ווען ער האָט באַוועלטיקט די קוואַלן פֿון תּהום, edit	PRO 8:28 ven er hot bafestikt di volkens fun oiben, ven er hot baveltikt di kvalen fun thum,	PRO 8:28 When He established the clouds above, when He strengthened the fountains of the tehom,
PRO 8:29 ווען ער האָט געשטעלט דעם ים זײַן געזעץ, אַז די וואַסערן זאָלן נישט אַריבערגיין זײַן ראַנד, ווען ער האָט באַשטימט די גרונטפֿעסטן פֿון דער ערד, edit	PRO 8:29 ven er hot geshtelt dem yam zain gezets, az di vaseren zolen nisht aribergein zain rand, ven er hot bashtimt di gruntfesten fun der erd,	PRO 8:29 When He gave to the yam His chok ***(decree, limits)*** , that the mayim should not pass its limits, when He appointed the foundations of the Eretz;
PRO 8:30 דעמאָלט בין איך געווען בײַ אים, ווי אַ מייסטער בעל אַרבעטער, און איך בין געווען אַלע טאָג פֿאַר זײַן תּענוג, פֿרייען זיך שטענדיק פֿאַר אים, edit	PRO 8:30 demolt bin ich geven bai im, vi a meister Baal arbeter, un ich bin geven ale tog far zain tenug, freyen zich shtendik far im,	PRO 8:30 Then I was etzel ***(at the side of, beside)*** Him, as an Amon ***(master craftsman, builder, architect, artist)*** ; and I was daily His delight, rejoicing always before Him;
PRO 8:31 זיך געשפּילט אויף זײַן ערדישער וועלט, און מײַן	PRO 8:31 zich geshpilt oif zain erdisher velt, un main freid gehat bai di mentshnkinder.	PRO 8:31 Rejoicing in the tevel of His Eretz; and my delights were with the Bnei Adam.

פֿרייד געהאַט בײַ די מענטשנקינדער. edit		
PRO 8:32 און אַצונד, קינדער, הערט מיר צו, און וויל צו די וואָס היטן מײַנע וועגן. edit	PRO 8:32 un atsund, kinder, hert mir tsu, un voil tsu di vos hiten maine vegen.	PRO 8:32 Now therefore pay heed unto me, O ye banim; for ashrei ***(blessed, happy)*** are they that are shomer over my drakhim.
PRO 8:33 הערט צו מוסר , און ווערט קלוג, און איר זאָלט נישט פֿאַרווילדערט ווערן. edit	PRO 8:33 hert tsu musar , un vert klug, un ir zolt nisht farvildert veren.	PRO 8:33 Hear musar, and be chacham, and disdain it not.
PRO 8:34 וויל צו דעם מענטשן וואָס הערט מיר צו, צו וואַכן בײַ מײַנע טירן טאָגטעגלעך, צו היטן די בײַשטידלען פֿון מײַנע אײַנגאַנגען! edit	PRO 8:34 voil tsu dem mentshen vos hert mir tsu, tsu vachen bai maine tiren togteglech, tsu hiten di baishtidlen fun maine ingangen!	PRO 8:34 Ashrei is adam that heareth me, watching daily at my dalatot, waiting at the mezuzot of my doors.
PRO 8:35 וואָרום דער וואָס געפֿינט מיך, געפֿינט לעבן, און קריגט באַווויליקונג פֿון ה׳. edit	PRO 8:35 vorem der vos gefint mich, gefint leben, un krigt bavilikung fun Hashem.	PRO 8:35 For whosoever findeth me findeth Chayyim, and shall obtain ratzon HASHEM .
PRO 8:36 און דער וואָס פֿאַרפֿעלט מיך, באַרויבט זיך אַליין, אַלע וואָס האָבן מיך פֿײַנט האָבן ליב דעם טויט. edit	PRO 8:36 un der vos farfelt mich, baroibt zich alein, ale vos hoben mich faint hoben lib dem toit.	PRO 8:36 But he that sinneth against me doth chamas against his own nefesh; all they that hate me love mavet.
PRO 9:1 חכמה האָט אויפֿגעבויט איר הויז, אויסגעהאַקט אירע זיבן זײַלן. edit	PRO 9:1 chochme hot oifgeboit ir hoiz, oisgehakt ire ziben zailen.	PRO 9:1 Chochmah hath built her bais, she hath hewn out her seven ammudim;
PRO 9:2 זי האָט געשאָכטן איר שעכטונג, געמישט איר ווײַן,	PRO 9:2 zi hot geshochten ir shechtung, gemisht ir vain, oich gegreit ir tish.	PRO 9:2 She hath prepared her meat; she hath mixed her yayin; she hath also set her shulchan.

אויך געגרייט איר טיש. edit		
PRO 9:3 זי שיקט אירע מיידלעך, זי רופֿט אויף די הויכע ערטער פֿון שטאָט: edit	PRO 9:3 zi shikt ire meidlech, zi ruft oif di hoiche erter fun shtot:	PRO 9:3 She hath sent forth her na'arot; she calleth from the highest points of the city;
PRO 9:4 ווער עס איז אַ נאַר זאָל פֿאַרקערן אַהער; ווו איינער אָן שׂכל זאָגט זי צו אים: edit	PRO 9:4 ver es iz a nor zol farkeren aher; vu einer on seichel zogt zi tsu im:	PRO 9:4 Whosoever is simple, let him turn in here; as for him that lacketh lev ***(a heart of understanding)*** , she saith to him,
PRO 9:5 קומט עסט פֿון מייַן ברויט, און טרינקט פֿון דעם ווייַן וואָס איך האָב געמישט. edit	PRO 9:5 kumt est fun main broit, un trinkt fun dem vain vos ich hob gemisht.	PRO 9:5 Come, eat of my lechem, and drink of the yayin which I have mixed.
PRO 9:6 פֿאַרלאָזט נאַרישקייטן, כּדי איר זאָלט לעבן, און טרעט אין וועג פֿון פֿאַרשטאַנדיקייט. – edit	PRO 9:6 farlozt narishkeiten, kedei ir zolt leben, un tret in veg fun forshtandikeit. –	PRO 9:6 Forsake the simple ways, and live; and go in the derech binah.
PRO 9:7 דער וואָס מוסערט דעם שפּעטער נעמט זיך שאַנד, און דער וואָס שטראָפֿט דעם רָשע – טאַדל אויף זיך. edit	PRO 9:7 der vos musert dem shpeter nemt zich shand, un der vos shtroft dem roshe – tadl oif zich.	PRO 9:7 He that reproveth a letz ***(mocker)*** getteth to himself shame, and he that is a mochiach ***(reprover)*** of a wicked man getteth himself a blot stain.
PRO 9:8 זאָלסט נישט שטראָפֿן דעם שפּעטער, וואָרום ער וועט דיך פֿייַנט קריגן, שטראָף דעם קלוגן, און ער וועט דיך ליב קריגן. edit	PRO 9:8 zolst nisht shtrofen dem shpeter, vorem er vet dich faint krigen, shtrof dem klugen, un er vet dich lib krigen.	PRO 9:8 Reprove not a letz, lest he hate thee; rebuke a chacham, and he will love thee.

PRO 9:9 גיב דעם קלוגן, און ער וועט נאָך קליגער ווערן, לערן דעם גערעכטן, און ער וועט מערן לערנונג. – edit	PRO 9:9 gib dem klugen, un er vet noch kliger veren, leren dem gerechten, un er vet meren lernung. –	PRO 9:9 Give instruction to a chacham, and he will be yet wiser; teach a tzaddik, and he will increase in learning.
PRO 9:10 דער אָנהייב פֿון חכמה איז מורא פֿאַר ה׳, און די דערקענונג פֿון דעם הייליקן איז פֿאַרשטאַנדיקייט. edit	PRO 9:10 der onheib fun chochme iz moire far Hashem, un di derkenung fun dem heiliken iz forshtandikeit.	PRO 9:10 The Yirat HASHEM is the beginning of chochmah, and the da'as Kedoshim ***(knowledge of the Holy One)*** is binah ***(understanding)*** .
PRO 9:11 וואָרום דורך מיר וועלן געמערט ווערן דײַנע טעג, און יאָרן פֿון לעבן וועט מען דיר צולייגן. edit	PRO 9:11 vorem durch mir velen gemert veren daine teg, un yoren fun leben vet men dir tsuleigen.	PRO 9:11 For by me thy yamim shall be multiplied, and shanot chayyim shall be increased to thee.
PRO 9:12 אויב דו ביסט קלוג, ביסטו קלוג פֿאַר זיך, און ביסטו אַ שפּעטער, ווסטו אַליין לײַדן. edit	PRO 9:12 oib du bist klug, bistu klug far zich, un bistu a shpeter, vestu alein laiden.	PRO 9:12 If thou be chacham, thou shalt be wise for thyself, but if thou mockest, thou alone shalt suffer.
PRO 9:13 די ווײַבספּאַרשוין נאַרישקייט ליאַרעמט; לויטער לײַכטזיניקייט און ווייס גאָרנישט. edit	PRO 9:13 di vaibsparshoin narishkeit liaremt; loiter laichtzinikeit un veis gornisht.	PRO 9:13 Aishes Kesilut ***(Dame Folly)*** is clamorous; she is simple, and knoweth nothing.
PRO 9:14 און זי זיצט בײַם אײַנגאַנג פֿון איר הויז, אויף אַ שטול אויף די הויכע ערטער פֿון שטאָט, edit	PRO 9:14 un zi zitst baim ingang fun ir hoiz, oif a shtul oif di hoiche erter fun shtot,	PRO 9:14 For she sitteth at the petach ***(doorway)*** of her bais, on a seat in the high places of the city,
PRO 9:15 צו רופֿן די פֿאַרבײַגייער וואָס גייען אויף זייערע גלײַכע	PRO 9:15 tsu rufen di farbaigeyer vos geyen oif zeyere glaiche	PRO 9:15 To call those passing on the derech ***(road)*** who go

װעגן: edit	vegen:	straight on their way:
PRO 9:16 װער עס איז אַ נאַר זאָל פֿאַרקערן אַהער; און װוּ אײנער אָן שׂכל זאָגט זי צו אים: edit	PRO 9:16 ver es iz a nor zol farkeren aher; un vu einer on seichel zogt zi tsu im:	PRO 9:16 Whoso is simple, let him turn in here, and as for him that lacketh lev ***(heart of understanding)*** , she saith to him:
PRO 9:17 געגנבֿעט װאַסער איז זיס, און פֿאַרבאָרגן ברױט איז געשמאַק. edit	PRO 9:17 gegnvet vaser iz zis, un farborgen broit iz geshmak.	PRO 9:17 Stolen waters are sweet, and lechem eaten in secret is pleasant.
PRO 9:18 און ער װײס נישט אַז מתים זײַנען דאָרטן, אין די טיפֿענישן פֿון שְׁאוֹל זײַנען אירע געסט. edit	PRO 9:18 un er veis nisht az meisim zainen dorten, in di tifenishen fun Sheol zainen ire gest.	PRO 9:18 But he has no da'as that the dead ones are there; and that her guests are in the depths of Sheol.
PRO 10:1 די שפּריכװערטער פֿון שלמהן. אַ זון אַ חכם דערפֿרײט זײַן פֿאָטער, און אַ זון אַ נאַר איז דער קומער פֿון זײַן מוטער. edit	PRO 10:1 di shprichverter fun Salmonen. a zun a chochem derfreit zain foter, un a zun a nor iz der kumer fun zain muter.	PRO 10:1 The mishle ***(proverbs)*** of Sh'lomo. A ben chacham maketh glad an av, but a ben kesil is the grief of his em.
PRO 10:2 אומגערעכטע אוֹצרות נוצן נישט, אָבער גערעכטיקײט איז מציל פֿון טױט. edit	PRO 10:2 umgerechte oitseres nutsen nisht, ober gerechtikeit iz matsl fun toit.	PRO 10:2 Otzarot resha profit nothing, but tzedakah ***(righteousness)*** saveth from mavet.
PRO 10:3 ה׳ לאָזט נישט פֿאַרהונגערן דעם לײַב פֿון דעם צדיק, און די געריקײט פֿון די רשָעים פֿאַרשטױסט ער. edit	PRO 10:3 Hashem lozt nisht farhungeren dem laib fun dem tsadik, un di gerikeit fun di reshoiem farshtoist er.	PRO 10:3 HASHEM will not suffer the nefesh of the tzaddik to famish, but He thwarteth the craving of the resha'im.

PRO 10:4 אָרים איז דער וואָס אַרבעט מיט אַן אָפּגעלאָזטער האַנט, און די האַנט פֿון די פֿלייסיקע ווערט רײַך. edit	PRO 10:4 orim iz der vos arbet mit an opgelozter hant, un di hant fun di fleisike vert raich.	PRO 10:4 He becometh poor that dealeth with a negligent palm, but the yad of the diligent maketh wealth.
PRO 10:5 אַ קלוגער זון זאַמלט אום זומער, אַ זון אַ טויגעניכטס שלאָפֿט אין שניטצײַט. edit	PRO 10:5 a kluger zun zamlt um zumer, a zun a toigenichts shloft in shnittsait.	PRO 10:5 He that gathereth in kayitz is a ben maskil ***(son of wisdom)*** , but he that sleepeth in katzir ***(harvest)*** is a ben that causeth shame.
PRO 10:6 ברכות אויפֿן קאָפּ איז דער צדיק; און דאָס מויל פֿון די רשָעים פֿאַרשפּרייט אומרעכט. edit	PRO 10:6 brchut oifen kop iz der tsadik; un dos moil fun di reshoiem farshpreit umrecht.	PRO 10:6 Brakhot are upon the head of the tzaddik, but chamas covereth the peh ***(mouth)*** of the resha'im.
PRO 10:7 די דערמאָנונג פֿון צדיק איז אַ בענטשטונג, און דער נאָמען פֿון די רשָעים ווערט פֿאַרפֿוילט. edit	PRO 10:7 di dermonung fun tsadik iz a bentshtung, un der nomen fun di reshoiem vert farfoilt.	PRO 10:7 The memory of the tzaddik is as bracha, but the shem resha'im shall rot.
PRO 10:8 דער קלוגהאַרציקער נעמט אָן באַפֿעלן, און דער ליפּנאַר ווערט געשטרויכלט. edit	PRO 10:8 der klughartsiker nemt on bafelen, un der lipnnar vert geshtroichlt.	PRO 10:8 The chacham lev will receive mitzvot, but one with foolish sfatayim ***(lips)*** shall be thrust down.
PRO 10:9 דער וואָס גייט מיט ערלעכקייט גייט אין זיכערקייט, און דער וואָס פֿאַרדרייט זײַנע וועגן ווערט אָנגעלערנט. edit	PRO 10:9 der vos geit mit erlechkeit geit in zicherkeit, un der vos fardreit zaine vegen vert ongelernt.	PRO 10:9 He that walketh uprightly walketh securely, but he that perverteth his drakhim shall be known.
PRO 10:10 דער וואָס ווינקט מיטן	PRO 10:10 der vos vinkt miten oig shaft fardros, un der lipnar	PRO 10:10 He that winketh with the ayin causeth trouble, but one

אויג שאַפֿט פֿאַרדראָס, און דער ליפּנאַר ווערט געשטרויכלט. edit	vert geshtroichlt.	with foolish sfatayim shall come to ruin.
PRO 10:11 דאָס מויל פֿון דעם צדיק איז אַ קוואַל פֿון לעבן, און דאָס מויל פֿון די רשָעים פֿאַרשפּרייט אומרעכט. edit	PRO 10:11 dos moil fun dem tsadik iz a kval fun leben, un dos moil fun di reshoiem farshpreit umrecht.	PRO 10:11 The peh ***(mouth)*** of a tzaddik is a Makor Chayyim, but chamas covereth the peh ***(mouth)*** of the resha'im.
PRO 10:12 שינאה וועקט אויף קריג, און אויף אַלע פֿאַרברעכן פֿאַרדעקט ליבשאַפֿט. edit	PRO 10:12 sine vekt oif krig, un oif ale farbrechen fardekt libshaft.	PRO 10:12 Sin'ah ***(hatred)*** stirreth up medanim ***(dissensions)*** , but ahavah covereth all peysha'im.
PRO 10:13 אויף די ליפּן פֿון דעם פֿאַרשטאַנדיקן געפֿינט זיך חכמה, און אַ רוט פֿאַרן רוקן פֿון דעם וואָס אָן שׂכל. edit	PRO 10:13 oif di lipen fun dem farshtandiken gefint zich chochme, un a rut faran ruchen fun dem vos on seichel.	PRO 10:13 In the sfatayim ***(lips)*** of him that hath understanding chochmah is found, but a shevet ***(rod)*** is for the back of him that is devoid of lev.
PRO 10:14 חכמים באַהאַלטן די קענשאַפֿט, אָבער דאָס מויל פֿון די נאַרן איז אַ נאָנטער בראָך. edit	PRO 10:14 chachomim bahalten di kenshaft, ober dos moil fun di naren iz a nonter broch.	PRO 10:14 Chachamim treasure up da'as ***(knowledge)*** ; but the peh ***(mouth)*** of the foolish is near destruction.
PRO 10:15 דער פֿאַרמעג פֿון דעם עושר איז זײַן באַפֿעסטיקע שטאָט, דער בראָך פֿון די אָרימע לײַט איז זייער דלות. edit	PRO 10:15 der farmeg fun dem oysher iz zain bafestike shtot, der broch fun di orime lait iz zeyer dlut.	PRO 10:15 The oisher's wealth is his strong city; the destruction of the poor ones is their poverty.
PRO 10:16 דער לוין פֿון דעם צדיק איז לעבן, דער אײַנקום פֿון	PRO 10:16 der loin fun dem tsadik iz leben, der inkum fun dem roshe iz zind.	PRO 10:16 The wage of the tzaddik leadeth to Chayyim; the wage of the rashah is for chattat.

דעם רָשע איז זינד. edit		
PRO 10:17 אויפֿן וועג פֿון לעבן איז דער וואָס אַכט אויף מוסר , און דער וואָס פֿאַרלאָזט שטראָפֿרייד פֿאַרבלאָנדזשעט. edit	PRO 10:17 oifen veg fun leben iz der vos acht oif musar , un der vos farlozt shtrofreid farblondzhet.	PRO 10:17 He is in the orach ***(path)*** of Chayyim that is shomer over musar, but he that abandoneth tokhakhat ***(reproof)*** goes astray.
PRO 10:18 דער וואָס פֿאַרדעקט שׂינאה מיט פֿאַלשע ליפּן, און דער וואָס פֿאַרשפּרייט רכילות, ער איז אַ נאַר. edit	PRO 10:18 der vos fardekt sine mit falshe lipen, un der vos farshpreit rechiles, er iz a nor.	PRO 10:18 He that hideth sin'ah with sfatayim sheker, and he that uttereth a slander, is a kesil ***(fool)*** .
PRO 10:19 בײַ פֿיל ווערטער קען נישט אויסגעמיטן ווערן זינד, און דער וואָס קאַרגט זײַנע ליפּן איז אַ קלוגער. edit	PRO 10:19 bai fil verter ken nisht oisgemiten veren zind, un der vos kargt zaine lipen iz a kluger.	PRO 10:19 In the multitude of devarim there wanteth not sin, but he that restraineth his sfatayim ***(lips)*** is maskil ***(wise)*** .
PRO 10:20 געקליבנסטע זילבער איז די צונג פֿון דעם צדיק, דער שׂכל פֿון די רשָעים איז ווינציק וואָס ווערט. edit	PRO 10:20 geklibnste zilber iz di tsung fun dem tsadik, der seichel fun di reshoiem iz vintsik vos vert.	PRO 10:20 The lashon of the tzaddik is as choice kesef; the lev of the resha'im is of little worth.
PRO 10:21 די ליפּן פֿון די צדיקים שפּײַזן אַ סך, אָבער די נאַרן שטאַרבן ווײַל זיי פֿעלט שׂכל. edit	PRO 10:21 di lipen fun di tsadikim shpaizen a sach, ober di naren shtarben vail zei felt seichel.	PRO 10:21 The sfatayim ***(lips)*** of the tzaddik feed rabbim ***(many)*** , but fools die for lack of lev.
PRO 10:22 די ברכה פֿון ה׳, זי מאַכט רײַך, מע דאַרף צו מאָל נישט צולייגן מי דערבײַ. edit	PRO 10:22 di brocha fun Hashem, zi macht raich, me darf tsu mol nisht tsuleigen mi derbai.	PRO 10:22 The Birkat HASHEM , it maketh wealthy, and He addeth no sorrow with it.
PRO 10:23 ווי אַ שפּילכל איז בײַם	PRO 10:23 vi a shpilchl iz baim naren ton a nvle, un a chochme	PRO 10:23 It is as sport to a kesil to do zimmah ***(evil design)*** , but

נאַרן טאָן אַ נבֿלה, און אַ חכמה – ביַי אַ מענטשן מיט שׂכל. edit	– bai a mentshen mit seichel.	an ish tevunah ***(man of understanding)*** hath chochmah.
PRO 10:24 די שרעקעניש פֿון דעם רָשע, זי וועט קומען אויף אים, און דעם באַגער פֿון די צדיקים וועט מען געבן. edit	PRO 10:24 di shrekenish fun dem roshe, zi vet kumen oif im, un dem bager fun di tsadikim vet men geben.	PRO 10:24 What the rashah dreads, it shall come upon him, but the ta'avat tzaddikim shall be granted.
PRO 10:25 ווי אַ שטורעם גייט אַריבער, אַזוי איז דער רָשע נישטאָ, אָבער דער צדיק איז אַן אייביקער גרונטפֿעסט. edit	PRO 10:25 vi a shturem geit ariber, azoi iz der roshe nishto, ober der tsadik iz an eibiker gruntfest.	PRO 10:25 As the whirlwind passeth, so is the rashah no more, but the tzaddik is a yesod olam ***(an everlasting foundation)*** .
PRO 10:26 ווי עסיק פֿאַר די ציין, און ווי רויך פֿאַר די אויגן, אַזוי איז דער פֿוילער פֿאַר די וואָס שיקן אים. edit	PRO 10:26 vi esik far di tsein, un vi roich far di oigen, azoi iz der foiler far di vos shiken im.	PRO 10:26 As chometz to the teeth, and as smoke to the eyes, so is the atzel ***(sluggard, lazy one)*** to them that send him.
PRO 10:27 מורא פֿאַר ה׳ לייגט צו טעג, און די יאָרן פֿון די רשָעים ווערן געקירצט. edit	PRO 10:27 moire far Hashem leigt tsu teg, un di yoren fun di reshoiem veren gekirtst.	PRO 10:27 The Yirat HASHEM prolongeth yamim; but the shanot of the resha'im shall be cut short.
PRO 10:28 די וואַרטעניש פֿון די צדיקים לאָזט זיך אויס אין פֿרייד, און די האָפֿענונג פֿון די רשָעים וועט אונטערגיין. edit	PRO 10:28 di vartenish fun di tsadikim lozt zich ois in freid, un di hofenung fun di reshoiem vet untergein.	PRO 10:28 The prospect of the tzaddikim shall be simchah, but the tikveh of the resha'im shall perish.
PRO 10:29 אַ באַשיצונג פֿאַר ערלעכקייט איז דער וועג פֿון ה׳ (דרך ה׳), אָבער אַ בראָך פֿאַר די וואָס טוען אומרעכט.	PRO 10:29 a bashitsung far erlechkeit iz der veg fun Hashem (derech Hashem), ober a broch far di vos tuen umrecht.	PRO 10:29 The Derech HASHEM is maoz to the blameless, but destruction shall be to the workers of iniquity.

edit		
PRO 10:30 דער צדיק וועט זיך קיין מאָל נישט אויסגליטשן, אָבער די רשָעים וועלן נישט בלײַבן אין לאַנד. edit	PRO 10:30 der tsadik vet zich kein mol nisht oisglitshen, ober di reshoiem velen nisht blaiben in land.	PRO 10:30 The tzaddik shall never be removed, but the resha'im shall not inhabit Eretz.
PRO 10:31 דאָס מויל פֿון דעם צדיק שפּראָצט מיט חכמה, און די פֿאַרקערטע צונג ווערט פֿאַרשניטן {כרת} . edit	PRO 10:31 dos moil fun dem tsadik shprotst mit chochme, un di farkerte tsung vert farshniten .	PRO 10:31 The peh ***(mouth)*** of the tzaddik bringeth forth chochmah, but the lashon tahpukhot ***(tongue of perversion, distortion)*** shall be cut off.
PRO 10:32 די ליפּן פֿון דעם צדיק ווייסן גוטוויליקייט, און דאָס מויל פֿון די רשָעים – פֿאַרקערטקייט. edit	PRO 10:32 di lipen fun dem tsadik veisen gutvilikeit, un dos moil fun di reshoiem – farkertkeit.	PRO 10:32 The sfatayim ***(lips)*** of the tzaddik know what is ratzon ***(acceptable)*** , but the peh ***(mouth)*** of the resha'im speaketh tahpukhot ***(perversity)*** .
PRO 11:1 פֿאַלשע וואָגשאָלן זײַנען די אומווערדיקייט פֿון ה׳, און אַ פֿול געוויכט איז זײַן רָצון. edit	PRO 11:1 falshe vogsholen zainen di umverdikeit fun Hashem, un a ful gevicht iz zain rotsen.	PRO 11:1 A balance of mirmah ***(dishonesty, deception)*** is abomination to HASHEM , but an even shelemah ***(perfect stone, just weight)*** is His ratzon.
PRO 11:2 קומט מוטוויליקייט, קומט שאַנד, אָבער בײַ די שטילע איז חכמה. edit	PRO 11:2 kumt mutvilikeit, kumt shand, ober bai di shtile iz chochme.	PRO 11:2 When zadon ***(pride)*** cometh, then cometh kalon ***(shame, disgrace)*** , but with the humble is chochmah.
PRO 11:3 די ערלעכקייט פֿון די רעכטפֿאַרטיקע וועט זיי פֿירן, און די פֿאַרדרייטקייט פֿון די פֿעלשער וועט זיי פֿאַרוויסטן.	PRO 11:3 di erlechkeit fun di rechtfartiken vet zei firen, un di fardreitkeit fun di felsher vet zei farvisten.	PRO 11:3 The integrity of the yesharim ***(upright ones)*** shall guide them, but the deceit of the bogedim ***(treacherous ones)*** shall destroy them.

edit		
PRO 11:4 פֿאַרמעג נוצט נישט אין טאָג פֿון צאָרן, אָבער גערעכטיקייט איז מציל פֿון טויט. edit	PRO 11:4 farmeg nutst nisht in tog fun tsoren, ober gerechtikeit iz matsl fun toit.	PRO 11:4 Hon ***(riches)*** profit not in the yom evrah ***(day of wrath)*** , but tzedakah ***(righteousness)*** delivereth from mavet.
PRO 11:5 די גערעכטיקייט פֿון דעם ערלעכן וועט גלײַך מאַכן זײַן וועג, און דורך זײַן שלעכטיקייט וועט פֿאַלן דער שלעכטער. edit	PRO 11:5 di gerechtikeit fun dem erlechen vet glaich machen zain veg, un durch zain shlechtikeit vet falen der shlechter.	PRO 11:5 The tzidkat tamim ***(righteousness of the blameless)*** shall make his derech straight, but the rasha shall fall by his own evil.
PRO 11:6 די גערעכטיקייט פֿון די רעכטפֿאַרטיקע איז זיי מציל, און אין זייערע געריקייט ווערן די פֿעלשער באַצוווּנגען. edit	PRO 11:6 di gerechtikeit fun di rechtfartiken iz zei matsl, un in zeyere gerikeit veren di felsher batsvungen.	PRO 11:6 The tzidkat yesharim shall deliver them, but bogedim ***(treacherous ones)*** shall be caught in their own evil desire.
PRO 11:7 אַז אַ שלעכטער מענטש שטאַרבט, גייט אונטער זײַן האָפֿענונג, און דער אויסקוק פֿון די תּקיפֿים גייט אונטער. edit	PRO 11:7 az a shlechter mentsh shtarbt, geit unter zain hofenung, un der oiskuk fun di takifim geit unter.	PRO 11:7 At the mot adam rasha, his tikveh shall perish, and the expectation of his strong ones perisheth.
PRO 11:8 דער צדיק ווערט אַרויסגעצויגן פֿון אַ צרה, און דער רָשע קומט אָן אויף זײַן אָרט. edit	PRO 11:8 der tsadik vert aroisgetsoigen fun a tsore, un der roshe kumt on oif zain ort.	PRO 11:8 The tzaddik is delivered out of tzoros, but the rashah cometh on to take his place.
PRO 11:9 מיטן מויל וויל דער זינדיקער אומברענגען זײַן חבֿר, אָבער דורך פֿאַרשטאַנדיקייט ווערן די	PRO 11:9 miten moil vil der zindiker umbrengen zain chever, ober durch forshtandikeit veren di tsadikim derleizt.	PRO 11:9 A chanef ***(hypocrite, man without G-d)*** with his peh ***(mouth)*** destroyeth his re'a, but through da'as ***(knowledge)*** shall the tzaddikim be delivered.

צדיקים דערלייזט. edit		
PRO 11:10 אַז די צדיקים איז גוט, פֿרייט זיך די שטאָט, און אַז די רשָעים גייען אונטער איז אַ געזאַנג. edit	PRO 11:10 az di tsadikim iz gut, freit zich di shtot, un az di reshoiem geyen unter iz a gezang.	PRO 11:10 When it goeth well with the tzaddikim, the city rejoiceth, and when the resha'im perish, there is rinnah ***(joyful shouting)*** .
PRO 11:11 דורך דער ברכה פֿון די רעכטפֿאַרטיקע ווערט אַ שטאָט דערהויבן, און דורך דעם מויל פֿון די רשָעים ווערט זי צעשטערט. edit	PRO 11:11 durch der brocha fun di rechtfartiken vert a shtot derhoiben, un durch dem moil fun di reshoiem vert zi tseshtert.	PRO 11:11 By the birkat yesharim the city is exalted, but it is overthrown by the peh ***(mouth)*** of the resha'im.
PRO 11:12 מבַזה זײַן חבֿר, איז דער וואָס אָן שׂכל, אָבער אַ מענטש מיט פֿאַרשטאַנדיקייט פֿאַרשווײַגט. edit	PRO 11:12 mevaze zain chever, iz der vos on seichel, ober a mentsh mit forshtandikeit farshvaigt.	PRO 11:12 He that is devoid of lev despiseth his re'a, but an ish tevunot holdeth his peace.
PRO 11:13 דער רכילות-טרײַבער זאָגט אויס אַ סוֹד, אָבער דער וואָס האָט אַ טרײַ געמיט פֿאַרדעקט אַ זאַך. edit	PRO 11:13 der rechiles-traiber zogt ois a sod, ober der vos hot a trai gemit fardekt a zach.	PRO 11:13 A bringer of rekhil ***(gossip)*** , revealeth sod ***(secrets, confidences)*** , but he that is of a ne'eman ruach concealeth the matter.
PRO 11:14 אָן אַ פֿירונג פֿאַלט אַ פֿאָלק, און הילף איז דורך פֿיל יוֹעצים. edit	PRO 11:14 on a firung falt a folk, un hilf iz durch fil yuetsim.	PRO 11:14 Where no strategic policy is, the nation falls, but in the multitude of yoetz ***(counsellors, advisors)*** there is teshu'ah ***(victory, safety)*** .
PRO 11:15 שלעכט שנײַדט מען אָפּ אַז מע איז עָרבֿ פֿאַר אַ פֿרעמדן, אָבער דער וואָס האָט פֿײַנט גוטזאָגעניש איז	PRO 11:15 shlecht shnaidt men op az me iz orev far a fremden, ober der vos hot faint gutzogenish iz zicher.	PRO 11:15 He that is guaranty for a zar shall suffer for it, and he that hateth pledging collateral is secure.

זיכער. edit		
PRO 11:16 אַ באַחֵנטע פֿרוי קריגט כּבֿוד, און שטאַרקע קריגן עשירות. edit	PRO 11:16 a bachente froi krigt koved, un shtarke krigen eshires.	PRO 11:16 An eshet chen retaineth kavod ***(honor, respect)*** , but ruthless men retain osher.
PRO 11:17 זיך אַליין טוט גוטס דער גענאָדיקער מענטש, און זײַן אייגן לײַב פֿאַראומגליקט דער אַכזר. edit	PRO 11:17 zich alein tut guts der genodiker mentsh, un zain eigen laib farumglikt der achzr.	PRO 11:17 The ish chesed ***(merciful man)*** doeth good to his own nefesh, but he that is cruel harmeth his own self.
PRO 11:18 דער רָשע פֿאַרדינט פֿאַלשן לוין, אָבער דער וואָס זייט גערעכטיקייט – אמתן שׂכַר. edit	PRO 11:18 der roshe fardint falshen loin, ober der vos zeit gerechtikeit – emesen Sachar.	PRO 11:18 The reshah worketh a wage of sheker, but to him that soweth tzedakah ***(righteousness)*** shall be a sachar emes ***(sure reward)*** .
PRO 11:19 פֿעסטע גערעכטיקייט פֿירט צום לעבן, און דער וואָס יאָגט זיך נאָך בייז, יאָגט זיך נאָך זײַן טויט. edit	PRO 11:19 feste gerechtikeit firt tsum leben, un der vos yogt zich noch beiz, yogt zich noch zain toit.	PRO 11:19 As tzedakah ***(righteousness)*** leadeth to Chayyim, so he that pursueth ra'ah pursueth it to his own mot ***(death)*** .
PRO 11:20 אַן אומווערדיקייט בײַ ה׳ זײַנען קרומהאַרציקע, און זײַן רָצון, די וואָס זייער וועג איז ערלעך. edit	PRO 11:20 an umverdikeit bai Hashem zainen krumhartsike, un zain rotsen, di vos zeyer veg iz erlech.	PRO 11:20 They that are of a perverse lev are an abomination to HASHEM , but such as are upright in their derech are His delight.
PRO 11:21 נאַ דיר מײַן האַנט! דעם שלעכטן וועט נישט געשאָנקען ווערן, אָבער דער זאָמען פֿון די צדיקים ווערט אַנטרונען. edit	PRO 11:21 na dir main hant! dem shlechten vet nisht geshonken veren, ober der zomen fun di tsadikim vert antrunen.	PRO 11:21 Though yad join in yad, the rah shall not go unpunished, but the zera of the tzaddikim shall be delivered.
PRO 11:22 אַ גילדערנער נאָזרינג	PRO 11:22 a gilderner nozring oifen	PRO 11:22 As a ring of zahav in the

אויפֿן נאָז פֿון אַ חזיר, איז אַ פֿרוי וואָס איז שיין נאָר אָפּגעטאָן פֿון שׂכל. edit	noz fun a Chezir, iz a froi vos iz shein nor opgeton fun seichel.	snout of a chazir, so is an isha yafah which is without ta'am ***(judgment, discretion)*** .
PRO 11:23 דער באַגער פֿון די צדיקים איז רַק גוט, די האָפֿענונג פֿון די רשָעים איז חוצפּה. edit	PRO 11:23 der bager fun di tsadikim iz rak gut, di hofenung fun di reshoiem iz chutsph.	PRO 11:23 The ta'avat tzaddikim is only tov, but the tikveh of the resha'im is wrath.
PRO 11:24 פֿאַראַן דער וואָס צעטיילט, און עס קומט נאָך צו, און דער וואָס קאַרגט מער ווי מע דאַרף, בלויז צו פֿאַרמינערונג. edit	PRO 11:24 faran der vos tseteilt, un es kumt noch tsu, un der vos kargt mer vi me darf, bloiz tsu farminerung.	PRO 11:24 There is that which scattereth, and yet increaseth more; and there is that which withholdeth more than is yosher, but it leadeth to machsor ***(want, need, poverty)*** .
PRO 11:25 אַ פֿרייַגעביקע זעל ווערט פֿעט, און דער וואָס זעט אָן, ווערט ער אויך געזעט. edit	PRO 11:25 a fraigebike zel vert fet, un der vos zet on, vert er oich gezet.	PRO 11:25 The nefesh berakhah ***(generous person)*** shall be made to prosper, and he that watereth shall be refreshed also himself.
PRO 11:26 דער וואָס האַלט צוריק תּבֿואה, אים שילט דאָס פֿאָלק, אָבער אַ ברכה אויפֿן קאָפּ פֿון דעם וואָס פֿאַרקויפֿט. edit	PRO 11:26 der vos halt tsurik tvuh, im shilt dos folk, ober a brocha oifen kop fun dem vos farkoift.	PRO 11:26 He that withholdeth grain, the people shall curse him, but brocha shall be upon the head of him that selleth it.
PRO 11:27 דער וואָס זוכט גוטס, זוכט גוטוויליקייט, און דער וואָס איז אויסן בייז, וועט עס אים אָנקומען. edit	PRO 11:27 der vos zucht guts, zucht gutvilikeit, un der vos iz oisen beiz, vet es im onkumen.	PRO 11:27 He that diligently seeketh tov procureth ratzon, but he that seeketh ra'ah, it shall come unto him.

PRO 11:28 דער וואָס פֿאַרזיכערט זיך אויף זײַן עשירות, ער וועט פֿאַלן, און ווי אַ בלאַט וועלן שפּראָצן די צדיקים. edit	PRO 11:28 der vos farzichert zich oif zain eshires, er vet falen, un vi a blat velen shprotsen di tsadikim.	PRO 11:28 He that trusteth in his riches shall fall; but the tzaddik shall flourish like the green leaf.
PRO 11:29 דער וואָס פֿאַראומגליקט זײַן הויז, וועט אַרבן ווינט; און דער נאַר איז אַ קנעכט בײַם קלוגהאַרציקן. edit	PRO 11:29 der vos farumglikt zain hoiz, vet arben vint; un der nor iz a knecht baim klughartsiken.	PRO 11:29 He that troubleth his own bais shall inherit the ruach ***(wind)*** , and the fool shall be eved to the chacham lev.
PRO 11:30 די פֿרוכט פֿון דעם צדיק איז אַ בוים פֿון לעבן {עֵץ חַיִּים}, און די הערצער נעמט אײַן דער חכם. edit	PRO 11:30 di frucht fun dem tsadik iz a boim fun leben , un di hertser nemt ein der chochem.	PRO 11:30 The p'ri tzedek is Etz Chayyim, and he that winneth nefashot is chacham ***(wise)*** .
PRO 11:31 זע, דער צדיק קריגט באַצאָלט אויף דער ערד, הײַנט ווי שוין דער רָשע און דער זינדיקער! edit	PRO 11:31 ze, der tsadik krigt batsolt oif der erd, haint vi shoin der roshe un der zindiker!	PRO 11:31 If the tzaddik are recompensed on ha'aretz ***(the earth)*** , much more the rashah and the choteh ***(sinner)*** .
PRO 12:1 דער וואָס האָט ליב וויסן, האָט ליב מוסר , אָבער דער פֿאַרגרעבטער האָט פֿײַנט שטראָף. edit	PRO 12:1 der vos hot lib visen, hot lib musar , ober der fargrebter hot faint shtrof.	PRO 12:1 He who loveth musar loveth da'as, but he that hateth tokhakhat ***(reproof, correction)*** is ba'ar ***(a boorish, ignorant person)*** .
PRO 12:2 דער גוטער קריגט באַווייליקונג פֿון ה׳, אָבער דעם מאַן מיט בייזע געדאַנקען פֿאַרמשפּט ער. edit	PRO 12:2 der guter krigt bavilikung fun Hashem, ober dem man mit beize gedanken farmishpet er.	PRO 12:2 A tov ***(good man)*** obtaineth ratzon ***(favor)*** from HASHEM , but an ish mezimor ***(a man of crafty devices)*** will He condemn.
PRO 12:3 קיין מענטש קען נישט	PRO 12:3 kein mentsh ken nisht bashtein durch shlechts, ober	PRO 12:3 An adam shall not be made secure by resha, but the

באַשטיין דורך שלעכטס, אָבער דער וואָרצל פֿון די צדיקים רירט זיך נישט. edit	der vortsel fun di tsadikim rirt zich nisht.	shoresh tzaddikim ***(root of the righteous ones)*** shall not be moved.
PRO 12:4 אַן אֵשֶׁת-חיל איז די קרוין פֿון איר מאַן, און ווי אַ פֿוילונג אין זײַנע ביינער איז אַ טויגעניכטס. edit	PRO 12:4 an eshet-cheil iz di kroin fun ir man, un vi a foilung in zaine beiner iz a toigenichts.	PRO 12:4 An aishes chayil ***(a woman of valor, an excellent wife)*** is an ateret to her ba'al, but she that bringeth shame is like rottenness in his atzmot.
PRO 12:5 די מחשבֿות פֿון די צדיקים זײַנען גערעכטיקייט, די תּחבולות פֿון די רשָׁעים זײַנען באַטרוג. edit	PRO 12:5 di machshoves fun di tsadikim zainen gerechtikeit, di tchbulut fun di reshoiem zainen batrug.	PRO 12:5 The thoughts of the tzaddikim are right, but the tachbulot ***(guidance)*** of the resha'im are mirmah ***(deceitful)*** .
PRO 12:6 די רייד פֿון די רשָׁעים זײַנען צו לויערן אויף בלוט, אָבער דאָס מויל פֿון די רעכטפֿאַרטיקע איז זיי מציל. edit	PRO 12:6 di reid fun di reshoiem zainen tsu loieren oif blut, ober dos moil fun di rechtfartiken iz zei matsl.	PRO 12:6 The devarim of the resha'im are to lie in wait for dahm, but the peh ***(mouth)*** of the yesharim ***(upright ones)*** shall deliver them.
PRO 12:7 די רשָׁעים ווערן איבערגעקערט, און זיי זײַנען נישטאָ, אָבער דאָס הויז פֿון די צדיקים וועט באַשטיין. edit	PRO 12:7 di reshoiem veren ibergekert, un zei zainen nishto, ober dos hoiz fun di tsadikim vet bashtein.	PRO 12:7 The resha'im are overthrown, and are no more, but the bais tzaddikim shall stand.
PRO 12:8 ווערדליק זײַן שׂכל ווערט אַ מענטש געלויבט, און דער וואָס האָט אַ פֿאַרדרייט האַרץ, ווערט צו שפּאָט. edit	PRO 12:8 vedlik zain seichel vert a mentsh geloibt, un der vos hot a fardreit harts, vert tsu shpot.	PRO 12:8 An ish shall be commended according to his seichel, but he that is of a perverse mind shall be despised.
PRO 12:9 בעסער דער וואָס איז גרינגגעשאַצט און האָט אַ	PRO 12:9 beser der vos iz gringgeshatst un hot a knecht, eider der vos shtelt zich far a	PRO 12:9 He that is lightly esteemed, and hath an eved, is better than he that honoreth

קנעכט, איידער דער וואָס שטעלט זיך פֿאַר אַ ניכבד, און אים פֿעלט ברויט. edit	nichbd, un im felt broit.	himself, and lacketh lechem.
PRO 12:10 דער גערעכטער קימערט זיך אום דעם לעבן פֿון זייַן בהמה, און דאָס האַרץ פֿון די רשָעים איז אומדערבאַרימדיק. edit	PRO 12:10 der gerechter kimert zich um dem leben fun zain beheime, un dos harts fun di reshoiem iz umderbarimdik.	PRO 12:10 A tzaddik regardeth the nefesh ***(life)*** of his behemah ***(beast)*** , but the compassion of the resha'im is cruel.
PRO 12:11 דער וואָס באַאַרבעט זייַן ערד, האָט ברויט צו זאַט, און דער וואָס יאָגט זיך נאָך פּוסטע זאַכן, איז אָן שׂכל. edit	PRO 12:11 der vos baarbet zain erd, hot broit tsu zat, un der vos yogt zich noch puste zachen, iz on seichel.	PRO 12:11 He that worketh his adamah shall be satisfied with lechem, but he that chaseth after worthless persons is devoid of lev.
PRO 12:12 דער רָשע גלוסט דאָס געפֿאַנג פֿון די שלעכטע, אָבער דער וואָרצל פֿון די צדיקים ברענגט איין. edit	PRO 12:12 der roshe glust dos gefang fun di shlechte, ober der vortsel fun di tsadikim brengt ein.	PRO 12:12 The resha coveteth the catch of ra'im ***(evil men)*** , but the shoresh ***(root)*** of the tzaddikim yieldeth fruit.
PRO 12:13 אין אַ פֿאַרזע פֿון די ליפּן איז אַ שטרויכלונג פֿאַרן שלעכטן, אָבער דער צדיק קומט אַרויס פֿון אַ צרה. edit	PRO 12:13 in a farze fun di lipen iz a shtroichlung faran shlechten, ober der tsadik kumt arois fun a tsore.	PRO 12:13 The rah is ensnared by the peysha ***(transgression)*** of his sfatayim ***(lips)*** , but the tzaddik shall escape from tzoros.
PRO 12:14 פֿון דער פֿרוכט פֿון מענטשנס מויל וועט ער זיך זעטן מיט גוטס, און די טוונג פֿון אַ מענטשנס הענט וועט מען אים אומקערן. edit	PRO 12:14 fun der frucht fun mentshns moil vet er zich zeten mit guts, un di tuung fun a mentshns hent vet men im umkeren.	PRO 12:14 An ish shall be filled with tov by the fruit of his peh ***(mouth)*** , and the recompence of the hands of adam shall be rendered unto him.

PRO 12:15 דער וועג פֿון דעם נאַרן איז גלײַך אין זײַנע אויגן, אָבער דער חכם הערט צו אַן עצה. edit	PRO 12:15 der veg fun dem naren iz glaich in zaine oigen, ober der chochem hert tsu an eitse.	PRO 12:15 The derech of a fool is yashar ***(right)*** in his own eynayim, but he that payeth heed unto etzah is chacham ***(wise)*** .
PRO 12:16 דעם נאַרנס ערגערניש ווערט באַקאַנט אין אייגענעם טאָג, אָבער דער קלוגער פֿאַרדעקט די שאַנד. edit	PRO 12:16 dem narns ergernish vert bakant in eigenem tog, ober der kluger fardekt di shand.	PRO 12:16 A fool's wrath is known immediately, but a prudent man covereth kalon ***(shame, disgrace, shameful nakedness)*** .
PRO 12:17 דער וואָס אָטעמט מיט אמת, וועט דערווײַזן די ריכטיקייט, אָבער דער פֿאַלשער עדות איז אַן אָפּנאַר. edit	PRO 12:17 der vos otemt mit emes, vet dervaizen di richtikeit, ober der falsher eides iz an opnar.	PRO 12:17 He that speaketh emunah declareth tzedek, but an ed shekarim, mirmah.
PRO 12:18 פֿאַראַן דער וואָס פּלאַפּלט ווי שטעך פֿון אַ שווערד, אָבער די צונג פֿון די קלוגע איז אַ היילונג. edit	PRO 12:18 faran der vos plaplt vi shtech fun a shverd, ober di tsung fun di kluge iz a heilung.	PRO 12:18 There is one who speaketh rash words like the wounding of a cherev, but the lashon of the chachamim promotes marpeh ***(healing)*** .
PRO 12:19 די ליפּ פֿון אמת וועט באַשטיין אויף אייביק, אָבער אויף אַ רגע איז די צונג פֿון ליגן. edit	PRO 12:19 di lip·fun emes vet bashtein oif eibik, ober oif a rege iz di tsung fun ligen.	PRO 12:19 The lip of emes shall be established forever, but a lashon sheker is but for a moment.
PRO 12:20 אָפּגענאַרט ווערט דאָס האַרץ פֿון די וואָס טראַכטן בייז, אָבער בײַ די וואָס באַראָטן פֿריד, איז אַ פֿרייד. edit	PRO 12:20 opgenart vert dos harts fun di vos trachten beiz, ober bai di vos baroten frid, iz a freid.	PRO 12:20 Mirmah ***(deceit)*** is in the lev of them that plot rah, but to the counsellors of shalom is simchah.

PRO 12:21 דעם צדיק וועט נישט אײַנפֿאַלן קיין שום אומרעכט, אָבער די רשָעים זײַנען פֿול מיט בייז. edit	PRO 12:21 dem tsadik vet nisht infalen kein shum umrecht, ober di reshoiem zainen ful mit beiz.	PRO 12:21 There shall no harm befall the tzaddik, but the resha'im shall be filled with rah.
PRO 12:22 אַן אומווערדיקייט בײַ ה׳ זײַנען ליגנערישע ליפּן, און זײַן רָצון, די וואָס באַגייען זיך וואָרהאַפֿטיק. edit	PRO 12:22 an umverdikeit bai Hashem zainen lignerishe lipen, un zain rotsen, di vos bageyen zich vorhaftik.	PRO 12:22 Sfatayim ***(lips)*** of sheker are to'evah to HASHEM , but they that deal emunah ***(faithfully, truthfully)*** are His delight.
PRO 12:23 אַ קלוגער מענטש פֿאַרדעקט די קענשאַפֿט, אָבער דאָס האַרץ פֿון די נאַרן רופֿט אויס די טיפּשות. edit	PRO 12:23 a kluger mentsh fardekt di kenshaft, ober dos harts fun di naren ruft ois di tipshut.	PRO 12:23 A prudent man concealeth da'as, but the lev kesilim ***(mind of fools)*** preaches folly.
PRO 12:24 די האַנט פֿון די פֿלייסיקע וועט געוועלטיקן, און די אָפּגעלאָזטע וועט ווערן צו צינדז. edit	PRO 12:24 di hant fun di fleisike vet geveltiken, un di opgelozte vet veren tsu tsindz.	PRO 12:24 The yad of the kharutzim ***(diligent ones)*** shall rule, but the remiyyah ***(deceitfully lazy man)*** shall be put to forced labor.
PRO 12:25 איז דאָ אַ זאָרג אין עמיצנס האַרצן, זאָל מען זי פֿאַרדריקן, וואָרום אַ גוט וואָרט מאַכט זי פֿריילעך. edit	PRO 12:25 iz do a zorg in emitsns hartsen, zol men zi fardriken, vorem a gut vort macht zi freilech.	PRO 12:25 Anxiety in the lev ish causeth depression, but a davar tov cheers it up.
PRO 12:26 דער צדיק געפֿינט אויס פֿון זײַן חבֿר, און דער וועג פֿון די רשָעים פֿאַרפֿירט זיי. edit	PRO 12:26 der tsadik gefint ois fun zain chever, un der veg fun di reshoiem farfirt zei.	PRO 12:26 The tzaddik prevaileth advantageously over his neighbor, but the derech resha'im leads them astray.
PRO 12:27 דער אָפּגעלאָזטער וועט נישט כאַפּן זײַן פֿאַנג, און דאָס טײַערסטע גוטס פֿון אַ	PRO 12:27 der opgelozter vet nisht chapen zain fang, un dos teyerste guts fun a mentshen iz	PRO 12:27 The remiyyah ***(deceitfully lazy man)*** roasteth not that which he took in

מענטשן איז פֿלייסיק זייַן. edit	flaisik zain.	hunting, but diligence is the precious possession of man.
PRO 12:28 אין דעם שטעג פֿון גערעכטיקייט איז לעבן, און אויפֿן שליאַך פֿון איר וועג איז נישטאָ קיין טויט. edit	PRO 12:28 in dem shteg fun gerechtikeit iz leben, un oifen shliach fun ir veg iz nishto kein toit.	PRO 12:28 In the orach tzedakah ***(way of righteousness)*** is chayyim, and in the derech netivot ***(pathway)*** thereof there is no mavet.
PRO 13:1 אַ קלוגער זון לאָזט זיך מוסר פֿון פֿאָטער, אָבער דער שפּעטער וויל נישט הערן אַ בייזער. edit	PRO 13:1 a kluger zun lozt zich musar fun foter, ober der shpeter vil nisht heren a beizer.	PRO 13:1 A ben chacham heareth his musar av, but a scoffer heareth not ge'arah ***(scolding, rebuke)*** .
PRO 13:2 פֿון דער פֿרוכט פֿון זייַן מויל עסט אַ מענטש גוטס, אָבער דער באַגער פֿון די פֿעלשער איז אומרעכט. edit	PRO 13:2 fun der frucht fun zain moil est a mentsh guts, ober der bager fun di felsher iz umrecht.	PRO 13:2 An ish shall eat tov by the fruit of his peh ***(mouth)*** , but the nefesh of the bogedim ***(unfaithful ones, traitors)*** shall eat chamas.
PRO 13:3 דער וואָס פֿאַסט אויף זייַן מויל, פֿאַרהיט זייַן זעל, דער וואָס שפּאַרט אויף זייַנע ליפּן, אויף אים וועט זייַן אַ בראָך. edit	PRO 13:3 der vos fast oif zain moil, farhit zain zel, der vos shpart oif zaine lipen, oif im vet zain a broch.	PRO 13:3 He that is shomer over his peh ***(mouth)*** guards his nefesh, but he that openeth wide his sfatayim ***(lips)*** shall have ruin.
PRO 13:4 די זעל פֿון דעם פֿוילן גאַרט און האָט גאָרנישט, אָבער די זעל פֿון די פֿלייסיקע וועט ווערן פֿעט. edit	PRO 13:4 di zel fun dem foilen gart un hot gornisht, ober di zel fun di fleisike vet veren fet.	PRO 13:4 The nefesh of the atzel ***(sluggard, lazy one)*** desireth, and hath nothing, but the nefesh of the kharutzim ***(diligent ones)*** shall have ample provision.
PRO 13:5 דער צדיק האָט פֿייַנט אַ פֿאַלש וואָרט, און דער רָשע	PRO 13:5 der tsadik hot faint a falsh vort, un der roshe firt zich mies un shendlech.	PRO 13:5 A tzaddik hateth sheker, but a wicked man is shamefully loathsome, and bringeth

פֿירט זיך מיאוס און שענדלעך. edit		disgrace.
PRO 13:6 רעכטפֿאַרטיקייט פֿאַרהיט דעם וואָס זײַן וועג איז ערלעך, און שלעכטיקייט פֿאַרדרייט דעם זינדיקן. edit	PRO 13:6 rechtfartikeit farhit dem vos zain veg iz erlech, un shlechtikeit fardreit dem zindiken.	PRO 13:6 Tzedakah is guard over him whose derech is blameless, but wickedness overthroweth the chattat ***(sinner)*** .
PRO 13:7 פֿאַראַן דער וואָס שטעלט זיך רײַך און האָט גאָרנישט, דער וואָס שטעלט זיך אָרים בײַ אַ גרויס פֿאַרמעג. edit	PRO 13:7 faran der vos shtelt zich raich un hot gornisht, der vos shtelt zich orim bai a grois farmeg.	PRO 13:7 There is one who maketh himself out to be rich, yet hath nothing; there is one that maketh himself out to be poor, yet hath hon rav ***(great wealth)*** .
PRO 13:8 אַן אויסלייז פֿאַר אַ מענטשנס לעבן איז זײַן עשירות, אָבער דער אָרימאַן הערט צו מאָל נישט קיין אָנגעשריי. edit	PRO 13:8 an oisleiz far a mentshns leben iz zain eshires, ober der oriman hert tsu mol nisht kein ongeshrei.	PRO 13:8 The riches of an ish is kofer ***(ransom)*** for his nefesh ***(life)*** , but the poor heareth no threat.
PRO 13:9 די ליכטיקייט פֿון די צדיקים איז פֿריילעך, אָבער דאָס ליכט פֿון די רשָעים לעשט זיך אויס. edit	PRO 13:9 di lichtikeit fun di tsadikim iz freilech, ober dos licht fun di reshoiem lesht zich ois.	PRO 13:9 The ohr ***(light)*** of the tzaddik rejoiceth, but the ner ***(lamp)*** of the resha'im ***(wicked)*** shall be put out.
PRO 13:10 דורך מוטווילקייט מאַכט מען בלויז אָן קריג, אָבער בײַ די איבערלייגטע איז חכמה. edit	PRO 13:10 durch mutvilikeit macht men bloiz on krig, ober bai di iberleigte iz chochme.	PRO 13:10 By zadon ***(pride)*** cometh only contention, but with the teachable is chochmah.
PRO 13:11 אַ רײַכטום פֿון דער לופֿט ווערט געמינערט, אָבער	PRO 13:11 a raichtum fun der luft vert geminert, ober der vos klaibt bislechvaiz farmert.	PRO 13:11 Hon ***(wealth)*** gotten by dishonesty shall be diminished, but he that gathereth

דער וואָס קלײַבט ביסלעכווײַז פֿאַרמערט. edit		incrementally shall have an increment.
PRO 13:12 אַ פֿאַרצויגענע וואַרטעניש מאַכט קראַנק דאָס האַרץ, און אַ בוים פֿון לעבן {עֵץ חַיִּים} איז אַ באַגער וואָס קומט אָן. edit	PRO 13:12 a fartsoigene vartenish macht krank dos harts, un a boim fun leben iz a bager vos kumt on.	PRO 13:12 Hope deferred maketh the lev sick, but when the ta'avah ***(desire)*** cometh, it is an Etz Chayyim ***(Tree of Life)*** .
PRO 13:13 דער וואָס פֿאַראַכט דאָס וואָרט, אים וועט געשען בייז, אָבער דער וואָס האָט מורא פֿאַרן געבאָט, ער וועט באַלוינט ווערן. edit	PRO 13:13 der vos faracht dos vort, im vet geshen beiz, ober der vos hot moire faran gebot, er vet baloint veren.	PRO 13:13 He who despiseth the davar shall be destroyed, but he that feareth the mitzvah shall be rewarded.
PRO 13:14 די לערנונג פֿון דעם חכם איז אַ קוואַל פֿון לעבן, זיך אָפּצוקערן פֿון די נעצן פֿון טויט. edit	PRO 13:14 di lernung fun dem chochem iz a kval fun leben, zich optsukeren fun di netsen fun toit.	PRO 13:14 The torat chacham ***(teaching of the wise)*** is a makor chayyim ***(fountain of life)*** , to turn one away from the snares of mavet.
PRO 13:15 אַ גוטער שׂכל גיט צו חן, אָבער דער וועג פֿון די פֿעלשער איז האַרט. edit	PRO 13:15 a guter seichel git tsu chen, ober der veg fun di felsher iz hart.	PRO 13:15 Seichel tov giveth favor, but the derech bogedim ***(way of traitors)*** is hard.
PRO 13:16 יעטוועדער קלוגער פֿירט זיך מיט פֿאַרשטאַנדיקייט, אָבער דער נאַר שפּרייט אויס די טיפּשות. edit	PRO 13:16 yetveder kluger firt zich mit forshtandikeit, ober der nor shpreit ois di tipshut.	PRO 13:16 Every prudent man acts with da'as, but a kesil ***(fool)*** displays his folly.
PRO 13:17 אַן אומערלעכער שָׁלִיח וועט אַרײַנפֿאַלן אין אַן	PRO 13:17 an umerlecher sholiich vet arainfalen in an umglik, un a traier geshikter iz a heilung.	PRO 13:17 A malach rasha falleth into rah ***(trouble)*** , but a tzir emunim ***(trustworthy envoy)*** is

אומגליק, און אַ טרײַער געשיקטער איז אַ היילונג. edit		marpeh ***(healing)*** .
PRO 13:18 אָרימקייט און שאַנד האָט דער וואָס מײַדט אויס מוסר , און דער וואָס אַכט אויף שטראָף וועט קריגן כּבֿוד. edit	PRO 13:18 orimkeit un shand hot der vos maidt ois musar , un der vos acht oif shtrof vet krigen koved.	PRO 13:18 Poverty and shame shall be to him that disdains musar, but he that is shomer over tokhakhat ***(reproof)*** shall be honored.
PRO 13:19 אַ געבראָכענע תּאווה איז וויל פֿאַר דער זעל, אָבער אַן אומווערדיקייט בײַ נאַרן איז זיך אָפּקערן פֿון שלעכטס. edit	PRO 13:19 a gebrochene tve iz voil far der zel, ober an umverdikeit bai naren iz zich opkeren fun shlechts.	PRO 13:19 The ta'avah ***(desire, longing)*** fulfilled is sweet to the nefesh, but it is to'evat kesilim ***(the abomination of fools)*** to depart from rah.
PRO 13:20 דער וואָס גייט אום מיט קלוגע, וועט קלוג ווערן, און דער וואָס חבֿרט זיך מיט נאַרן, וועט פֿאַראומגליקט ווערן. edit	PRO 13:20 der vos geit um mit kluge, vet klug veren, un der vos chvrt zich mit naren, vet farumglikt veren.	PRO 13:20 He that walketh with chachamim shall be wise, but a companion of kesilim ***(fools)*** shall come to harm.
PRO 13:21 די זינדיקע יאָגט נאָך דאָס בייז, און די צדיקים באַצאָלט מען גוטס. edit	PRO 13:21 di zindike yogt noch dos beiz, un di tsadikim batsolt men guts.	PRO 13:21 Ra'ah ***(disaster)*** pursueth chatta'im ***(sinners)*** , but tov is the reward of the tzaddikim.
PRO 13:22 דער גוטער לאָזט ירושה פֿאַר קינדסקינדער, און באַהאַלטן פֿאַרן צדיק איז דער פֿאַרמעג פֿון דעם זינדיקן. edit	PRO 13:22 der guter lozt yerushe far kindskinder, un bahalten faran tsadik iz der farmeg fun dem zindiken.	PRO 13:22 A tov ***(good man)*** leaveth an inheritance to his bnei banim, and the wealth of the choteh ***(sinner)*** is laid up for the tzaddik.
PRO 13:23 פֿיל שפּײַז ברענגט דער אַקער פֿון די אָרימע, און	PRO 13:23 fil shpaiz brengt der aker fun di orime, un raichtum vert opgeton durch umgerechtikeit.	PRO 13:23 Rav ochel ***(much food)*** is in the untilled ground of the poor, but for want of mishpat

רײַכטום ווערט אָפּגעטאָן דורך אומגערעכטיקייט. edit		***(justice)*** it is swept away.
PRO 13:24 דער וואָס קאַרגט זײַן רוט, האָט פֿײַנט זײַן זון, און דער וואָס האָט אים ליב, שטראָפֿט מוסר אים באַצײַטנס. edit	PRO 13:24 der vos kargt zain rut, hot faint zain zun, un der vos hot im lib, shtroft musar im batsaitns.	PRO 13:24 He that spareth his shevet ***(rod)*** hateth bno ***(his son)*** , but he that loveth him is diligent in his musar ***(discipline)*** .
PRO 13:25 דער צדיק עסט ביז זײַן לײַב ווערט זאַט, און דעם בויך פֿון די רשָעים פֿעלט אויס. edit	PRO 13:25 der tsadik est biz zain laib vert zat, un dem boich fun di reshoiem felt ois.	PRO 13:25 The tzaddik ***(righteous)*** eateth to the satisfying of his nefesh ***(soul)*** , but the beten ***(stomach)*** of the resha'im shall want.
PRO 14:1 אַ קלוגע ווײַב בויט אויף איר הויז, און אַ נאַרינטע צעשטערט עס מיט אירע הענט. edit	PRO 14:1 a kluge vaib boit oif ir hoiz, un a narinte tseshtert es mit ire hent.	PRO 14:1 Chachmot nashim buildeth her bais, but the foolish pulleth it down with her hands.
PRO 14:2 דער וואָס גייט אין זײַן רעכטפֿאַרטיקייט, האָט מורא פֿאַר ה׳, און דער וואָס זײַנע וועגן זײַנען פֿאַרדרייט, פֿאַראַכט {בזה} אים. edit	PRO 14:2 der vos geit in zain rechtfartikeit, hot moire far Hashem, un der vos zaine vegen zainen fardreit, faracht im.	PRO 14:2 He that walketh in his yashar feareth HASHEM , but he that is devious in his drakhim despiseth Him.
PRO 14:3 אין נאַרנס מויל איז אַ שטעקן פֿאַר זײַן גאווה, און די ליפּן פֿון די קלוגע פֿאַרהיטן זיי. edit	PRO 14:3 in narns moil iz a shteken far zain gaive, un di lipen fun di kluge farhiten zei.	PRO 14:3 In the peh ***(mouth)*** of the fool is a rod of ga'avah ***(pride)*** , but the sfatayim ***(lips)*** of the chachamim shall be shomer over them and preserve them.
PRO 14:4 אָן אָקסן איז די קאָריטע ליידיק, און פֿיל תּבֿואה איז	PRO 14:4 on oksen iz di korite leidik, un fil tvuh iz in koiech	PRO 14:4 Where no oxen are, the evus ***(feeding trough)*** is clean,

אין כּוֹח פֿון דעם אָקס. edit	fun dem oks.	but much increase is by the ko'ach of the shor ***(ox)*** .
PRO 14:5 אַ באַגלויבטער עדות נאַרט נישט אָפּ, און מיט אָפּנאַרענישן אָטעמט דער פֿאַלשער עדות. edit	PRO 14:5 a bagloibter eides nart nisht op, un mit opnarenishen otemt der falsher eides.	PRO 14:5 An ed emunim will not lie, but an ed sheker will utter lies.
PRO 14:6 דער שפּעטער זוכט חכמה און נישטאָ, און וויסן איז גרינג דעם פֿאַרשטאַנדיקן. edit	PRO 14:6 der shpeter zucht chochme un nishto, un visen iz gring dem farshtandiken.	PRO 14:6 A scoffer seeketh chochmah, and findeth it not, but da'as cometh easily unto him that is discerning.
PRO 14:7 גיי אַוועק פֿון אַ מענטשן אַ נאַר, סײַדן ווילסט נישט קענען פֿאַרשטאַנדיקע ליפּן. edit	PRO 14:7 gei avek fun a mentshen a nor, saiden vilst nisht kenen forshtandike lipen.	PRO 14:7 Go from the presence of an ish kesil, when thou perceivest not in him the sfatayim ***(lips)*** of da'as ***(knowledge)*** .
PRO 14:8 די חכמה פֿון דעם קלוגן איז אין באַטראַכטן זײַן וועג, און די טיפּשות פֿון דעם נאַרן איז אין באַטרוג. edit	PRO 14:8 di chochme fun dem klugen iz in batrachten zain veg, un di tipshut fun dem naren iz in batrug.	PRO 14:8 The chochmah of the prudent is to understand his derech, but the folly of kesilim is mirmah ***(deceit)*** .
PRO 14:9 בײַ די נאַרן איז זינד אַ פֿירשפּרעכער, און צווישן די רעכטפֿאַרטיקע – גוטוויליקייט. edit	PRO 14:9 bai di naren iz zind a firshprecher, un tsvishen di rechtfartiken – gutvilikeit.	PRO 14:9 Fools mock at guilt, but among the yesharim ***(upright ones)*** there is ratzon ***(favor)*** .
PRO 14:10 דאָס האַרץ ווייס איר אייגענע ביטערקייט, און אין איר שׂמחה קען זיך אַ פֿרעמדער נישט מישן. edit	PRO 14:10 dos harts veis ir eigene biterkeit, un in ir simcha ken zich a fremder nisht mishen.	PRO 14:10 The lev knoweth its own bitterness, and a zar ***(stranger)*** doth not share its simchah.

דאָס הויז פֿון די רשָעים PRO 14:11 ווערט פֿאַרטיליקט, און דאָס געצעלט פֿון די רעכטפֿאַרטיקע בליט. edit	PRO 14:11 dos hoiz fun di reshoiem vert fartilikt, un dos getselt fun di rechtfartiken blit.	PRO 14:11 The bais of the resha'im shall be shmad, but the ohel of the yesharim shall flourish.
פֿאַראַן אַ וועג {דֶרֶך} PRO 14:12 וואָס שיינט צו זײַן רעכטפֿאַרטיק פֿאַר אַ מענטש, און זײַן סוף זײַנען וועגן פֿון טויט. edit	PRO 14:12 faran a veg vos shaint tsu zain rechtfartik far a mentsh, un zain sof zainen vegen fun toit.	PRO 14:12 There is a derech ***(road)*** which seemeth yashar ***(right)*** unto an ish, but the acharit ***(latter end, future)*** thereof are the drakhim of mavet.
אַפֿילו ביים לאַכן טוט PRO 14:13 וויי דאָס האַרץ, און דער סוף פֿון שׂמחה איז טרויער. edit	PRO 14:13 afile baim lachen tut vei dos harts, un der sof fun simcha iz troier.	PRO 14:13 Even in sekhok ***(laughter)*** the lev is sad, and the acharit ***(latter end)*** of that simchah is grief.
פֿון זײַנע וועגן וועט PRO 14:14 געזעטיקט ווערן דער פֿאַלשהאַרציקער, און דער גוטער מענטש פֿון וואָס אין אים. edit	PRO 14:14 fun zaine vegen vet gezetikt veren der falshhartsiker, un der guter mentsh fun vos in im.	PRO 14:14 The sug ***(backslider, faithless one)*** in lev is filled with his own drakhim ***(roads)*** , but an ish tov shall be satisfied from above himself.
אַ נאַר גלויבט אַלצדינג, PRO 14:15 אָבער דער קלוגער באַטראַכט זײַן טריט. edit	PRO 14:15 a nor gloibt altsding, ober der kluger batracht zain trit.	PRO 14:15 The naive believeth every davar, but the prudent looketh with care to his steps.
דער חכם שײַט זיך, און PRO 14:16 קערט זיך אָפּ פֿון שלעכטס, און דער נאַר נעמט זיך איבער, און איז זיכער. edit	PRO 14:16 der chochem shait zich, un kert zich op fun shlechts, un der nor nemt zich iber, un iz zicher.	PRO 14:16 A chacham feareth, and departeth from rah, but the kesil throweth off restraint and is arrogantly reckless.
אַ גיכער כּעסן באַגייט PRO 14:17 נאַרישקייט, און אַ מענטש	PRO 14:17 a gicher kesen bageit narishkeit, un a mentsh mit	PRO 14:17 He that is quick-tempered dealeth folly, and an

מיט בייזע געדאַנקען ווערט פֿאַרהאַסט. edit	beize gedanken vert farhast.	ish mezimot ***(a man of crafty schemes)*** is hated.
PRO 14:18 לײַכטזיניקע אַרבן נאַרישקייט, און קלוגע באַקריינען זיך מיט קענשאַפֿט. edit	PRO 14:18 laichtzinike arben narishkeit, un kluge bakreinen zich mit kenshaft.	PRO 14:18 The naive inherit folly, but the prudent are crowned with da'as.
PRO 14:19 די שלעכטע בייגן זיך פֿאַר די גוטע, און די רשָעים פֿאַר די טויערן פֿון צדיק. edit	PRO 14:19 di shlechte beigen zich far di gute, un di reshoiem far di toieren fun tsadik.	PRO 14:19 The ra'im will bow before the tov'im, and the resha'im at the she'arim of the tzaddik.
PRO 14:20 אַפֿילו בײַ זײַן חבֿר ווערט פֿאַרהאַסט דער אָרימאַן, און די גוטע פֿרײַנט פֿון עושר זײַנען פֿיל. edit	PRO 14:20 afile bai zain chever vert farhast der oriman, un di gute fraint fun oysher zainen fil.	PRO 14:20 The poor is hated even by his own re'a ***(neighbor)*** , but the oisher hath many friends.
PRO 14:21 דער וואָס איז מבֿזה זײַן חבֿר, זינדיקט, און דער וואָס לײַטזעליקט די געדריקטע, אַז וויל איז צו אים! edit	PRO 14:21 der vos iz mevaze zain chever, zindikt, un der vos laitzelikt di gedrikte, az voil iz tsu im!	PRO 14:21 He that despiseth his re'a sinneth, but he that is kind to the anayim ***(needy ones)*** , happy is he.
PRO 14:22 פֿאַר וואָר, די וואָס טראַכטן בייז בלאָנדזשען, און גענאָד און טרײַשאַפֿט פֿאַר די וואָס טראַכטן גוטס. edit	PRO 14:22 far vor, di vos trachten beiz blondzhen, un genod un traishaft far di vos trachten guts.	PRO 14:22 Do they not go astray that plot rah? But chesed and emes shall be to them that plan tov.
PRO 14:23 אין יעטוועדער אָנשטרענג איז דאָ אַ נוץ, אָבער ליפּנגערייד איז בלויז צום שאָדן. edit	PRO 14:23 in yetveder onshtreng iz do a nuts, ober lipngereid iz bloiz tsum shoden.	PRO 14:23 In all hard work there is profit, but idle chatter of the sfatayim ***(lips)*** tendeth only to makhsor ***(poverty, want)*** .

PRO 14:24 אַ קרוין פֿאַר די חכמים איז זייער עשירות, די טיפּשות פֿון די נאַרן בלײַבט טיפּשות. edit	PRO 14:24 a kroin far di chachomim iz zeyer eshires, di tipshut fun di naren blaibt tipshut.	PRO 14:24 The ateret chachamim is their riches, but the foolishness of kesilim is folly.
PRO 14:25 אַן אמתער עדות ראַטעוועט נפֿשות, אָבער דער וואָס אָטעמט מיט ליגנס איז אַן אָפּנאַר. edit	PRO 14:25 an emeser eides ratevet nefoshes, ober der vos otemt mit ligns iz an opnar.	PRO 14:25 An ed emes ***(true witness)*** saveth nefashot ***(souls, lives)*** , but a lying witness is a betrayer.
PRO 14:26 אין מורא פֿאַר ה׳ איז אַ שטאַרקער בטחון, און פֿאַר די קינדער וועט עס זײַן אַ באַשיצונג. edit	PRO 14:26 in moire far Hashem iz a shtarker bitochen, un far di kinder vet es zain a bashitsung.	PRO 14:26 In the Yirat HASHEM is strong confidence, and his banim shall have a place of refuge.
PRO 14:27 מורא פֿאַר ה׳ איז אַ קוואַל פֿון לעבן, זיך אָפּצוקערן פֿון די נעצן פֿון טויט. edit	PRO 14:27 moire far Hashem iz a kval fun leben, zich optsukeren fun di netsen fun toit.	PRO 14:27 The Yirat HASHEM is a makor chayyim ***(fountain of life)*** to turn one away from the snares of mavet.
PRO 14:28 אין פֿיל פֿאָלק איז די פּראַכט פֿון דעם מלך, און אָן פֿאָלק איז אַ בראָך פֿאַרן פֿירשט. edit	PRO 14:28 in fil folk iz di pracht fun dem melech, un on folk iz a broch faran firsht.	PRO 14:28 In the multitude of people is the glory of a melech, but in the lack of subjects is the ruin of the prince.
PRO 14:29 דער וואָס איז אײַנגעהאַלטן אין צאָרן, האָט גרויס פֿאַרשטאַנדיקייט, און דער וואָס האָט אַ קורץ געמיט, קלײַבט אויף נאַרישקייט. edit	PRO 14:29 der vos iz ingehalten in tsoren, hot grois forshtandikeit, un der vos hot a kurts gemit, klaibt oif narishkeit.	PRO 14:29 He that is slow to wrath is of rav tevunah ***(great understanding)*** , but he that is angrily impulsive exalteth folly.

PRO 14:30 אַ געזונט פֿאַרן לײַב איז אַ געלאַסן האַרץ, און אַ פֿוילונג אין די ביינער איז קנאה. edit	PRO 14:30 a gezunt faran laib iz a gelasen harts, un a foilung in di beiner iz kine.	PRO 14:30 A lev marpeh ***(sound mind)*** is life to the basar, but kinah ***(envy)*** is the rottenness of the atzmot ***(bones)*** .
PRO 14:31 דער וואָס דריקט דעם אָרימאַן, לעסטערט זײַן באַשעפֿער, און דער וואָס דערבאַרימט זיך אויפֿן אבֿיון, גיט אים כּבֿוד. edit	PRO 14:31 der vos drikt dem oriman, lestert zain Bashefer, un der vos derbarimt zich oifen evyen, git im koved.	PRO 14:31 He that oppresseth the dal ***(poor)*** showeth contempt for his Oseh ***(Maker)*** , but he that honoreth Him is kind to the evyon ***(needy)*** .
PRO 14:32 אין זײַן אומגליק ווערט געשטויסן דער רָשע, אָבער דער צדיק איז באַשיצט ביז אין זײַן טויט. edit	PRO 14:32 in zain umglik vert geshtoisen der roshe, ober der tsadik iz bashitst biz in zain toit.	PRO 14:32 The reshah is banished in his ra'ah, but the tzaddik hath refuge in his mot ***(death)*** .
PRO 14:33 אין האַרצן פֿון פֿאַרשטאַנדיקן רוט די חכמה, אָבער וואָס אינעווייניק בײַ די נאַרן ווערט באַקאַנט. edit	PRO 14:33 in hartsen fun farshtandiken rut di chochme, ober vos ineveinik bai di naren vert bakant.	PRO 14:33 In the lev of the discerning reposes chochmah, but that which is in kesilim is made known.
PRO 14:34 גערעכטיקייט דערהייבט אַ פֿאָלק, און זינד איז די שאַנד פֿון אומות. edit	PRO 14:34 gerechtikeit derheibt a folk, un zind iz di shand fun umes.	PRO 14:34 Tzedakah exalteth a nation, but chattat ***(sin)*** is a reproach to any people.
PRO 14:35 דעם מלכּס גוטוויליקייט איז צום קלוגן קנעכט, און זײַן גרימצאָרן וועט זײַן אויפֿן טויגעניכטס. edit	PRO 14:35 dem melech's gutvilikeit iz tsum klugen knecht, un zain grimtsoren vet zain oifen toigenichts.	PRO 14:35 The ratzon melech ***(king's favor)*** is toward an eved maskil ***(a wise servant)*** , but his wrath is against him that bringeth shame.
PRO 15:1 אַ ווייכער ענטפֿער האַלט אָפּ צאָרן, און אַ	PRO 15:1 a veicher entfer halt op tsoren, un a fardrosik vort	PRO 15:1 A soft answer turneth away chemah ***(wrath)*** ; but

פֿאַרדראָסיק וואָרט ברענגט אויף כּעס. edit	brengt oif kaas.	harsh devarim stir up anger.
PRO 15:2 די צונג פֿון די קלוגע איז ווילקענעוודיק, און דאָס מויל פֿון נאַרן גאַוערט טיפּשות. edit	PRO 15:2 di tsung fun di kluge iz voilkenevdik, un dos moil fun naren gavert tipshut.	PRO 15:2 The lashon of chachamim useth da'as aright, but the peh ***(mouth)*** of kesilim ***(fools)*** poureth out folly.
PRO 15:3 אין יעטוועדער אָרט זײַנען די אויגן פֿון ה׳, זיי זעען די שלעכטע און די גוטע. edit	PRO 15:3 in yetveder ort zainen di oigen fun Hashem, zei zeen di shlechte un di gute.	PRO 15:3 The eynayim of HASHEM are in kol makom ***(every place)*** , watching the ra'im and the tovim.
PRO 15:4 אַ מילדע צונג איז אַ בוים פֿון לעבן {עֵץ חַיִּים}, און פֿאַלשקייט אויף איר איז אַ בראָך פֿאַרן גייסט. edit	PRO 15:4 a milde tsung iz a boim fun leben , un falshkeit oif ir iz a broch faran Gaist.	PRO 15:4 A marpeh lashon ***(a tongue of healing)*** is an Etz Chayyim, but selef ***(perversity)*** therein is crushing to the ruach ***(spirit)*** .
PRO 15:5 דער נאַר פֿאַראַכט זײַן פֿאָטערס מוסר , און דער וואָס אַכט אויף שטראָף איז געשײַט. edit	PRO 15:5 der nor faracht zain foters musar , un der vos acht oif shtrof iz geshait.	PRO 15:5 A fool spurns his musar av, but he that is shomer over tokhakhat ***(reproof)*** is prudent.
PRO 15:6 אין הויז פֿון דעם צדיק איז גרויס רײַכטום, און אין אײַנקום פֿון רָשע איז אַ צרה. edit	PRO 15:6 in hoiz fun dem tsadik iz grois raichtum, un in inkum fun roshe iz a tsore.	PRO 15:6 In the bais of the tzaddik is much treasure, but in the revenues of the rashah is trouble.
PRO 15:7 די ליפּן פֿון די קלוגע פֿאַרשפּרייטן קענשאַפֿט, און דער שׂכל פֿון די נאַרן – נישט ריכטיקס. edit	PRO 15:7 di lipen fun di kluge farshpreiten kenshaft, un der seichel fun di naren – nisht richtiks.	PRO 15:7 The sfatayim ***(lips)*** of chachamim disperse da'as, but the lev of kesilim doeth not so.
PRO 15:8 דאָס שלאַכטאָפּפֿער פֿון די רשָעים איז אַן	PRO 15:8 dos shlachtopfer fun di reshoiem iz an umverdikeit bai	PRO 15:8 The zevach of the resha'im is a to'evah to HASHEM

אומווערדיקייט ביַי ה׳, און די תּפילה פֿון רעכטפֿאַרטיקע איז זיַין רָצון. edit	Hashem, un di tfile fun rechtfartiken iz zain rotsen.	, but the tefillah ***(prayer)*** of the yesharim is His delight.
PRO 15:9 אַן אומווערדיקייט ביַי ה׳ איז דער וועג פֿון דעם רָשע, און דעם וואָס יאָגט זיך נאָך גערעכטיקייט האָט ער ליב. edit	PRO 15:9 an umverdikeit bai Hashem iz der veg fun dem roshe, un dem vos yogt zich noch gerechtikeit hot er lib.	PRO 15:9 The derech rashah is a to'evah unto HASHEM , but He loveth him that pursueth tzedakah.
PRO 15:10 אַ בייזע שטראָף {בזה} איז פֿאַר דעם וואָס פֿאַרלאָזט דעם וועג, דער וואָס האָט פֿיַינט מוסר וועט שטאַרבן. edit	PRO 15:10 a beize shtrof iz far dem vos farlozt dem veg, der vos hot faint musar vet shtarben.	PRO 15:10 Musar is grievous unto him that forsaketh the orach ***(way)*** , and he that hateth tokhakhat ***(reproof)*** shall die.
PRO 15:11 די שְׁאוֹל און דער אָפּגרונט זיַינען פֿאַר ה׳, היַינט ווי שוין די הערצער פֿון די מענטשנקינדער! edit	PRO 15:11 di Sheol un der opgrunt zainen far Hashem, haint vi shoin di hertser fun di mentshnkinder!	PRO 15:11 Sheol and Avaddon are before HASHEM , how much more then the hearts of Bnei Adam?
PRO 15:12 דער שפּעטער האָט נישט ליב מע זאָל אים שטראָפֿן, ער וויל נישט גיין צו חכמים. edit	PRO 15:12 der shpeter hot nisht lib me zol im shtrofen, er vil nisht gein tsu chachomim.	PRO 15:12 A scoffer loveth not one that correcteth him, neither will he go unto chachamim.
PRO 15:13 אַ פֿריילעך האַרץ מונטערט אויף דעם פּנים, און פֿון האַרצקלעמעניש ווערט דאָס געמיט דערשלאָגן. edit	PRO 15:13 a freilech harts muntert oif dem ponem, un fun hartsklemenish vert dos gemit dershlogen.	PRO 15:13 A lev same'ach maketh a cheerful countenance, but by sorrow of the lev the ruach is broken.
PRO 15:14 דאָס האַרץ פֿון דעם פֿאַרשטאַנדיקן זוכט	PRO 15:14 dos harts fun dem farshtandiken zucht kenshaft, un dos moil fun di naren fitert	PRO 15:14 The lev of him that hath understanding seeketh da'as, but the peh ***(mouth)*** of kesilim

קענשאַפֿט, און דאָס מויל פֿון די נאַרן פֿיטערט זיך אויף טיפּשות. edit	zich oif tipshut.	feedeth on folly.
PRO 15:15 אַלע טעג פֿון דעם אָרימאַן זײַנען שלעכטע, אָבער בײַ דעם וואָס האָט אַ פֿריילעך האַרץ איז תּמיד אַ סעודה. edit	PRO 15:15 ale teg fun dem oriman zainen shlechte, ober bai dem vos hot a freilech harts iz tmid a sude.	PRO 15:15 All the days of the oni are ra'im, but he that is of a tov lev hath a mishteh tamid ***(a continual feast)*** .
PRO 15:16 בעסער ווינציק מיט מורא פֿאַר ה׳, איידער אַ גרויסער אוצר מיט צעטומלטקייט דערבײַ. edit	PRO 15:16 beser vintsik mit moire far Hashem, eider a groiser oitser mit tsetumltkeit derbai.	PRO 15:16 Better is little with the Yirat HASHEM than otzar rav ***(great treasure)*** and trouble therewith.
PRO 15:17 בעסער אַ מאָלצײַט פֿון גרינס וווּ ליבשאַפֿט איז דאָ, איידער אַ געשטאָפּטער אָקס מיט שׂינאה דערבײַ. edit	PRO 15:17 beser a moltsait fun grins vu libshaft iz do, eider a geshtopter oks mit sine derbai.	PRO 15:17 Better is a meal of yarak ***(vegetables)*** where love is, than a fatted calf and sinah ***(hatred)*** therewith.
PRO 15:18 אַ כּעסן מאַכט אָן שטרײַט, און אַן אײַנגעהאַלטענער אין צאָרן שטילט אײַן קריג. edit	PRO 15:18 a kesen macht on shtrait, un an ingehaltener in tsoren shtilt ein krig.	PRO 15:18 An ish chemah ***(angry man)*** stirreth up madon ***(strife)*** , but he that is slow to anger pacifies a quarrel.
PRO 15:19 דער וועג פֿון דעם פֿוילן איז ווי פֿאַרצאַמט מיט דערנער, אָבער דער שטעג פֿון דעם רעכטפֿאַרטיקן איז אויסגעגלײַכט. edit	PRO 15:19 der veg fun dem foilen iz vi fartsamt mit derner, ober der shteg fun dem rechtfartiken iz oisgeglaicht.	PRO 15:19 The derech ***(road)*** of the atzel ***(sluggard, lazy one)*** is a thorny hedge, but the orach yesharim ***(way of the upright)*** is a highway.

PRO 15:20 אַ קלוגער זון דערפֿרייט דעם פֿאָטער, און אַ נאַרישער מענטש איז מבֿזה {בזה} זײַן מוטער. edit	PRO 15:20 a kluger zun derfreit dem foter, un a narisher mentsh iz mevaze zain muter.	PRO 15:20 A ben chacham maketh glad an av, but a kesil adam despiseth immo.
PRO 15:21 נאַרישקייט איז אַ פֿרייד בײַ דעם וואָס פֿעלט שׂכל, אָבער אַ מענטש מיט פֿאַרשטאַנדיקייט גייט גלײַך. edit	PRO 15:21 narishkeit iz a freid bai dem vos felt seichel, ober a mentsh mit forshtandikeit geit glaich.	PRO 15:21 Folly is simchah to him that is destitute of lev, but an ish tevunah walketh uprightly.
PRO 15:22 אָן באַראָט ווערן טראַכטונגען פֿאַרשטערט, און דורך פֿיל יועצים קומען זיי צו שטאַנד. edit	PRO 15:22 on barot veren trachtungen farshtert, un durch fil yuetsim kumen zei tsu shtand.	PRO 15:22 Without counsel, plans go amiss, but in the multitude of yo'atzim ***(counsellors)*** they are established.
PRO 15:23 אַ מענטש האָט פֿרייד פֿון דעם ענטפֿער פֿון זײַן מויל, און אַ וואָרט אין דער צײַט – ווי גוט דאָס איז! edit	PRO 15:23 a mentsh hot freid fun dem entfer fun zain moil, un a vort in der tsait – vi gut dos iz!	PRO 15:23 An ish hath simchah in the apt reply of his peh ***(mouth)*** , and a timely davar, mah tov ***(how good!)***
PRO 15:24 דער וועג פֿון לעבן איז אַרויף צו פֿאַרן קלוגן, כּדי זיך אָפּצוקערן פֿון דער שְׁאוֹל אונטן. edit	PRO 15:24 der veg fun leben iz aroifblikendik tsu faran klugen, kedei zich optsukeren fun der Sheol unten.	PRO 15:24 The Orach Chayyim leads upward to the wise, in order that he may depart from Sheol beneath.
PRO 15:25 דאָס הויז פֿון די שטאָלצע רײַסט ה׳ אויס, און ער שטעלט אויף דעם גרענעץ פֿון דער אַלמנה. edit	PRO 15:25 dos hoiz fun di shtoltse raist Hashem ois, un er shtelt oif dem grenets fun der almone.	PRO 15:25 HASHEM will destroy the bais of the proud, but he will maintain the boundary of the almanah.
PRO 15:26 אַן אומווערדיקייט בײַ	PRO 15:26 an umverdikeit bai Hashem zainen machshoves fun	PRO 15:26 The thoughts of the rah are a to'evah to HASHEM , but

ה׳ זײַנען מחשבֿות פֿון בײז, און רײן בײַ אים זײַנען װערטער פֿון ליבלעכקײט. edit	beiz, un rein bai im zainen verter fun liblechkeit.	the words of the tehorim ***(pure ones)*** are pleasant.
PRO 15:27 זײַן הויז פֿאַראומגליקט דער װאָס איז גײַציק נאָך געװין, און דער װאָס האָט פֿײַנט מתּנות װעט לעבן. edit	PRO 15:27 zain hoiz farumglikt der vos iz gaitsik noch gevin, un der vos hot faint matonus vet leben.	PRO 15:27 He that is greedy of unjust gain troubleth his own bais, but he that hateth mattanot ***(bribes)*** shall live.
PRO 15:28 דאָס האַרץ פֿון דעם צדיק קלערט-נאָך צו ענטפֿערן, און דאָס מויל פֿון רשָעים גאַװערט בײזעניש. edit	PRO 15:28 dos harts fun dem tsadik klert-noch tsu entferen, un dos moil fun reshoiem gavert beizenishen.	PRO 15:28 The lev tzaddik studieth how to answer, but the peh ***(mouth)*** of the resha'im poureth out evil things.
PRO 15:29 װײַט איז ה׳ פֿון רשָעים, אָבער די תּפֿילה פֿון צדיקים הערט ער. edit	PRO 15:29 vait iz Hashem fun reshoiem, ober di tfile fun tsadikim hert er.	PRO 15:29 HASHEM is far from the resha'im, but He heareth the tefillah of the tzaddikim.
PRO 15:30 אַ ליכט אין די אויגן איז דער װאָס דערפֿרײט דאָס האַרץ, אַ גוטע בשׂורה מאַכט פֿעט דאָס געבײן. edit	PRO 15:30 a licht in di oigen iz der vos derfreit dos harts, a gute besoire macht fet dos gebein.	PRO 15:30 The ohr ***(light)*** of the eynayim rejoiceth the lev, and a good report giveth health to the etzem.
PRO 15:31 דאָס אויער װאָס הערט-צו דעם מוסר פֿון לעבן, װעט צװישן די חכמים רוען. edit	PRO 15:31 dos oier vos hert-tsu dem musar fun leben, vet tsvishen di chachomim ruen.	PRO 15:31 The ozen that heareth the tokhakhat chayyim ***(reproof of life)*** lodgeth among chachamim.
PRO 15:32 דער װאָס מײַדט אויס מוסר , פֿאַראַכט זײַן זעל, און דער װאָס הערט-צו שטראָף, קריגט שׂכל. edit	PRO 15:32 der vos maidt ois musar , faracht zain zel, un der vos hert-tsu shtrof, krigt seichel.	PRO 15:32 He that refuseth musar despiseth his own nefesh, but he that heareth tokhakhat ***(reproof)*** getteth lev.

PRO 15:33 מורא פֿאַר ה׳ איז די מוסר פֿון חכמה, און פֿאַר כּבֿוד קומט עניוות. edit	PRO 15:33 moire far Hashem iz di musar fun chochme, un far koved kumt enivet.	PRO 15:33 The Yirat HASHEM is the musar of chochmah; and before kavod ***(honor)*** is anavah ***(humility)*** .
PRO 16:1 דעם מענטשנס זײַנען די צוגרייטענישן פֿון האַרצן, אָבער פֿון ה׳ איז דער ענטפֿער פֿון דער צונג. edit	PRO 16:1 dem mentshns zainen di tsugreitenishen fun hartsen, ober fun Hashem iz der entfer fun der tsung.	PRO 16:1 The plans of the lev belong to adam, and the answer of the lashon is from HASHEM .
PRO 16:2 אַלע וועגן פֿון אַ מענטשן זײַנען ריין אין זײַנע אויגן, אָבער ה׳ פֿאָרשט די גײַסטער. edit	PRO 16:2 ale vegen fun a mentshen zainen rein in zaine oigen, ober Hashem forsht di gaister.	PRO 16:2 All the drakhei ish are pure in his own eynayim, but HASHEM weigheth the ruchot.
PRO 16:3 לייג אַרויף דײַנע טוּונגען אויף ה׳, און דײַנע מחשבֿות וועלן צו שטאַנד קומען. edit	PRO 16:3 leig aroifblikendik daine tuungen oif Hashem, un daine machshoves velen tsu shtand kumen.	PRO 16:3 Commit thy ma'asim ***(works)*** unto HASHEM , and thy plans shall be established.
PRO 16:4 אַלץ האָט ה׳ געמאַכט פֿאַר זײַן צוועק, און אויך דעם רָשע פֿאַרן טאָג פֿון בייז. edit	PRO 16:4 alts hot Hashem gemacht far zain tsvek, un oich dem roshe faran tog fun beiz.	PRO 16:4 HASHEM works out all things for Himself, indeed, even the rasha ***(wicked)*** for the Yom Ra'ah ***(day of evil)*** .
PRO 16:5 אַן אומווערדיקייט בײַ ה׳ איז איטלעכער וואָס האָט אַ האָפֿערדיק האַרץ; נאַ דיר מײַן האַנט! אים וועט נישט געשאָנקען ווערן. edit	PRO 16:5 an umverdikeit bai Hashem iz itlecher vos hot a hoferdik harts; na dir main hant! im vet nisht geshonken veren.	PRO 16:5 Every one that is proud in lev is to'evat HASHEM ; though yad join in yad, he shall not go unpunished.
PRO 16:6 דורך גענאָד און אמת ווערט זינד פֿאַרגעבן, און דורך מורא פֿאַר ה׳ קערט מען זיך אָפּ פֿון שלעכטס. edit	PRO 16:6 durch genod un emes vert zind fargeben, un durch moire far Hashem kert men zich op fun shlechts.	PRO 16:6 By chesed and emes avon is purged, and by the Yirat HASHEM men depart from rah.

אַז ה׳ באַוויליקט די וועגן PRO 16:7 פֿון אַ מענטשן, מאַכט ער אַפֿילו זײַנע פֿײַנט שָׁלוֹם מיט אים. edit	PRO 16:7 az Hashem bavilikt di vegen fun a mentshen, macht er afile zaine faint shalom mit im.	PRO 16:7 When drakhei ish please HASHEM , He maketh even his oyevim to be in shalom with him.
בעסער ווינציק דורך PRO 16:8 גערעכטיקייט, איידער פֿיל הכנָסות דורך אומרעכט. edit	PRO 16:8 beser vintsik durch gerechtikeit, eider fil hchnosut durch umrecht.	PRO 16:8 Better is a little with tzedakah than great revenues without mishpat ***(justice)*** .
דעם מענטשנס האַרץ PRO 16:9 דענקט זײַן וועג, אָבער ה׳ לענקט זײַן טריט. edit	PRO 16:9 dem mentshns harts denkt zain veg, ober Hashem lenkt zain trit.	PRO 16:9 The lev adam plans his derech, but HASHEM directeth his steps.
אַ כּישוף איז אויפֿן PRO 16:10 מלכס ליפּן, זײַן מויל פֿעלשט נישט בײַם משפּט. edit	PRO 16:10 a kishef iz oifen melech's lipen, zain moil felsht nisht baim mishpot.	PRO 16:10 A kesem ***(oracle)*** is on the sfatayim ***(lips)*** of Melech, his peh ***(mouth)*** must not betray mishpat.
ריכטיקע וואָג און PRO 16:11 וואָגשאָלן זײַנען פֿון ה׳, זײַן ווערק זײַנען אַלע וואָגשטיינער פֿון בײַטל. edit	PRO 16:11 richtike vog un vogsholen zainen fun Hashem, zain verk zainen ale vogshteiner fun baitl.	PRO 16:11 A just weight and balance are HASHEM 's, all the weights of the bag are His concern.
אַן אומווערדיקייט בײַ PRO 16:12 מלכים איז טאָן שלעכטס, וואָרום דורך גערעכטיקייט באַשטייט דער טראָן. edit	PRO 16:12 an umverdikeit bai Molechim iz ton shlechts, vorem durch gerechtikeit bashteit der tron.	PRO 16:12 It is to'evat melachim to commit resha ***(wickedness)*** , for the kisse is established through tzedakah.
דער רָצון פֿון מלכים איז PRO 16:13 אויף ריכטיקע ליפּן, און דעם וואָס רעדט די ריכטיקייט האָבן זיי ליב. edit	PRO 16:13 der rotsen fun Molechim iz oif richtike lipen, un dem vos redt di richtikeit hoben zei lib.	PRO 16:13 Sfatayim ***(lips)*** of tzedek are the delight of melachim; and they love him that speaketh yesharim ***(upright things)*** .

PRO 16:14 דער גרימצאָרן פֿון מלך איז אַ מלאך-המות, אָבער אַ קלוגער מאַן שטילט אים איַין. edit	PRO 16:14 der grimtsoren fun melech iz a malech-hmut, ober a kluger man shtilt im ein.	PRO 16:14 The wrath of a melech is as malachim of mavet, but an ish chacham will appease it.
PRO 16:15 אין שייַן פֿון מלכס פּנים איז לעבן, און זייַן גוטוויליקייט איז ווי אַ וואָלקן פֿון שפּעטרעגן. edit	PRO 16:15 in shein fun melech's ponem iz leben, un zain gutvilikeit iz vi a volken fun shpetregen.	PRO 16:15 In the light of the countenance of melech is chayyim, and his favor is like the cloud of a spring rain.
PRO 16:16 ווי בעסער זיך איַינצוקויפֿן חכמה איידער גאָלד! און זיך איַינצוקויפֿן שׂכל איז בילכער ווי זילבער. edit	PRO 16:16 vi beser zich intsukoifen chochme eider gold! un zich intsukoifen seichel iz bilcher vi zilber.	PRO 16:16 How much better is it to acquire chochmah than gold, and acquiring binah ***(understanding)*** a better choice than kesef!
PRO 16:17 דער שטעג פֿון די רעכטפֿאַרטיקע איז זיך אָפּצוקערן פֿון שלעכטס, דער וואָס היט זייַן זעל, פֿאַסט אויף זייַן וועג. edit	PRO 16:17 der shteg fun di rechtfartiken iz zich optsukeren fun shlechts, der vos hit zain zel, fast oif zain veg.	PRO 16:17 The mesilat yesharim ***(highway of the upright)*** is to depart from rah; he that guards his derech is shomer over his nefesh ***(soul)*** .
PRO 16:18 פֿאַר אַ בראָך קומט שטאָלץ, און פֿאַר אַן אַנידערפֿאַל, אַ האָפֿערדיק געמיט. edit	PRO 16:18 far a broch kumt shtolts, un far an aniderfal, a hoferdik gemit.	PRO 16:18 Ga'on ***(pride)*** goeth before shever ***(destruction)*** , and a ruach of haughtiness before a fall.
PRO 16:19 בעסער אַ נידעריק געמיט צווישן די באַשיידענע, איידער טיילן רויב מיט די שטאָלצע. edit	PRO 16:19 beser a niderik gemit tsvishen di basheidene, eider teilen roib mit di shtoltse.	PRO 16:19 Better it is to be of a humble ruach among the anayim, than to divide the plunder with the proud.

PRO 16:20 דער וואָס אַכט אויף דעם וואָרט, וועט געפֿינען גוטס, און דער וואָס פֿאַרזיכערט זיך אויף ה׳, אַז וויל איז צו אים! edit	PRO 16:20 der vos acht oif dem vort, vet gefinen guts, un der vos farzichert zich oif Hashem, az voil iz tsu im!	PRO 16:20 He that wisely heeds the Davar shall find tov ***(good)*** , and he who trusteth in HASHEM , happy is he.
PRO 16:21 מיטן קלוגהאַרציקן טרעפֿט זיך דער פֿאַרשטאַנדיקער, און זיסקייט פֿון די ליפּן מערט לערנונג. edit	PRO 16:21 miten klughartsiken treft zich der forshtandiker, un ziskeit fun di lipen mert lernung.	PRO 16:21 The chacham lev shall be called prudent, and the sweetness of the sfatayim ***(lips)*** adds to learning.
PRO 16:22 שׂכל איז אַ קוואַל פֿון לעבן פֿאַר דעם וואָס האָט עס, און נאַרישקייט איז אַ שטראָף {מוסר} פֿאַרן נאַרן. edit	PRO 16:22 seichel iz a kval fun leben far dem vos hot es, un narishkeit iz a shtrof faran naren.	PRO 16:22 Seichel is a Makor Chayyim unto him that hath it, but the musar ***(instruction, discipline)*** of fools is folly.
PRO 16:23 דאָס האַרץ פֿון דעם חכם מאַכט קלוג זײַן מויל, און מערט לערנונג אויף זײַנע ליפּן. edit	PRO 16:23 dos harts fun dem chochem macht klug zain moil, un mert lernung oif zaine lipen.	PRO 16:23 The lev chacham guides his peh ***(mouth)*** , and addeth learning to his sfatayim ***(lips)*** .
PRO 16:24 האָניקזאַפּט זײַנען ליבלעכע רייד, זיס פֿאַר דער זעל, און אַ היילונג פֿאַרן געביין. edit	PRO 16:24 honikzaft zainen libleche reid, zis far der zel, un a heilung faran gebein.	PRO 16:24 Pleasant words are as a honeycomb, sweet to the nefesh, and marpeh ***(healing)*** to the atzmot ***(bones)*** .
PRO 16:25 פֿאַראַן אַ וועג וואָס איז גלײַך בײַם מענטשן, און זײַן סוף זײַנען וועגן פֿון טויט. edit	PRO 16:25 faran a veg vos iz glaich baim mentshen, un zain sof zainen vegen fun toit.	PRO 16:25 There is a derech that seemeth yashar ***(right)*** before an ish, but its acharit ***(future, latter end)*** is the drakhei mavet.

PRO 16:26 דער הונגער פֿון אַרבעטער אַרבעט אין אים, וואָרום זײַן מויל טרײַבט אים אָן. edit	PRO 16:26 der hunger fun arbeter arbet in im, vorem zain moil traibt im on.	PRO 16:26 The nefesh ***(appetite)*** of the laborer works for him, for his peh ***(mouth)*** of hunger driveth him on.
PRO 16:27 דער נידערטרעכטיקער מענטש גראָבט אויס בייז, און אויף זײַן ליפּ איז ווי אַ בראַנדפֿײַער. edit	PRO 16:27 der nidertrechtiker mentsh grobt ois beiz, un oif zain lip·iz vi a brandfaier.	PRO 16:27 An ish Beliya'al diggeth up ra'ah, and in his sfatayim ***(lips)*** there is as a scorching eish.
PRO 16:28 דער מענטש פֿון פֿאַרקערטקייט מאַכט אָן קריג, און דער אונטערהעצער צעשיידט גוטע פֿרײַנט. edit	PRO 16:28 der mentsh fun farkertkeit macht on krig, un der unterhetser tsesheidt gute fraint.	PRO 16:28 A perverse ish soweth madon ***(strife, dissension)*** , and a whisperer separateth close friends.
PRO 16:29 דער מאַן פֿון אומרעכט רעדט אָן זײַן חבֿר, און פֿירט אים אויפֿן נישט גוטן וועג. edit	PRO 16:29 der man fun umrecht redt on zain chever, un firt im oifen nisht guten veg.	PRO 16:29 An ish chamas enticeth his re'a, and leadeth him into the derech that is not good.
PRO 16:30 דער וואָס דריקט-צו די אויגן, איז דאָס אויסצוקלערן פֿאַרקערטקייט; דער וואָס בײַסט די ליפּן, וויל אויספֿירן שלעכטס. edit	PRO 16:30 der vos drikt-tsu di oigen, iz dos oistsukleren farkertkeit; der vos baist di lipen, vil oisfiren shlechts.	PRO 16:30 He winking his eynayim to plot perverse things, compressing his sfatayim ***(lips)*** , bringeth ra'ah to pass.
PRO 16:31 אַ שיינע קרוין איז אַ גראָער קאָפּ; אויפֿן וועג פֿון גערעכטיקייט ווערט זי געפֿונען. edit	PRO 16:31 a sheine kroin iz a groer kop; oifen veg fun gerechtikeit vert zi gefunen.	PRO 16:31 The silvery hair is an ateret tiferet; it is found in the derech tzedakah.
PRO 16:32 בעסער אַן אײַנגעהאַלטענער אין צאָרן	PRO 16:32 beser an ingehaltener in tsoren eider a giber, un der vos	PRO 16:32 He that is slow to anger is better than the gibbor; and he

איידער אַ גִבור, און דער וואָס געוועלטיקט איבער זײַן געמיט, איידער דער וואָס באַצווינגט אַ שטאָט. edit	geveltikt iber zain gemit, eider der vos batsvingt a shtot.	that ruleth his ruach than he that captures a city.
PRO 16:33 אין שוים וואַרפֿט מען דעם גורל, אָבער פֿון ה׳ איז זײַן יעטוועדער באַשייד. edit	PRO 16:33 in shoim vorft men dem goral, ober fun Hashem iz zain yetveder basheid.	PRO 16:33 The goral is cast into the kheyk ***(lap)*** , but the whole decision thereof is from HASHEM .
PRO 17:1 בעסער אַ טרוקענער ביסן און שלווה דערבײַ, איידער אַ הויז פֿול מיט זבָחים און קריג דערמיט. edit	PRO 17:1 beser a trukener bisen un shalve derbai, eider a hoiz ful mit zvchim un krig dermit.	PRO 17:1 Better is a dry crust, and quietness therewith, than a bais full of zevakhim ***(sacrificial religious meals)*** with strife.
PRO 17:2 אַ קלוגער קנעכט געוועלטיקט איבער אַ זון אַ טויגעניכטס, און צווישן די ברידער קריגט ער אַ חלק ירושה. edit	PRO 17:2 a kluger knecht geveltikt iber a zun a toigenichts, un tsvishen di brider krigt er a Chelek yerushe.	PRO 17:2 An eved maskil ***(wise servant)*** shall have rule over a ben that causeth shame, and shall have a share of the nachalah among the achim.
PRO 17:3 אַ טיגל פֿאַר זילבער, און אַ שמעלצאויוון פֿאַר גאָלד, אָבער די הערצער פּרוּווט ה׳. edit	PRO 17:3 a tigl far zilber, un a shmeltsoiven far gold, ober di hertser pruvet Hashem.	PRO 17:3 The crucible is for kesef, and the furnace for zahav, but HASHEM is the testor of hearts.
PRO 17:4 דער שלעכטסטוער הערט זיך אײַן צו דער ליפּ פֿון אומרעכט, דער ליגנער האָרכט צו דער צונג פֿון פֿאַרברעך. edit	PRO 17:4 der shlechtstuer hert zich ein tsu der lip·fun umrecht, der ligner horcht tsu der tsung fun farbrech.	PRO 17:4 An evildoer giveth heed to false sfatayim ***(lips)*** , and a sheker ***(liar)*** giveth ear to a spiteful lashon.
PRO 17:5 דער וואָס שפּאָט פֿון אַן	PRO 17:5 der vos shpot fun an	PRO 17:5 He who mocketh the poor

אָרימאַן, לעסטערט זײַן באַשעפֿער; דעם וואָס פֿרייט זיך אויף אַ בראָך, וועט נישט געשאָנקען ווערן. edit	oriman, lestert zain Bashefer; dem vos freit zich oif a broch, vet nisht geshonken veren.	showeth contempt for his Oseh ***(Maker)*** , and he that gloats at calamities shall not go unpunished.
PRO 17:6 די קרוין פֿון אַלטע לײַט זײַנען קינדסקינדער, און די צירונג פֿון קינדער זײַנען זייערע עלטערן. edit	PRO 17:6 di kroin fun alte lait zainen kindskinder, un di tsirung fun kinder zainen zeyere elteren.	PRO 17:6 Bnei banim are the ateret of zekenim; and the tiferet of banim are their avot.
PRO 17:7 דעם מנוּוול פּאַסט נישט די שפּראַך פֿון ברייטקייט, נאָך ווינציקער דעם נָדבָן די שפּראַך פֿון ליגן. edit	PRO 17:7 dem mnuvl fast nisht di shprach fun breitkeit, noch vintsiker dem Nodaven di shprach fun ligen.	PRO 17:7 Eloquent speech becometh not a naval ***(fool)*** , much less do lying sfatayim ***(lips)*** a ruler.
PRO 17:8 אַ חן-דימענט איז שוחד אין די אויגן פֿון זײַן בעַלן; וווּהין נאָר מע קערט זיך דערמיט באַגליקט מען. edit	PRO 17:8 a chen-diment iz shochad in di oigen fun zain Baalen; vuhin nor me kert zich dermit baglikt men.	PRO 17:8 A shochad ***(gift, bribe)*** is like a charm in the eynayim of him that hath it: wherever he turneth, he prospereth.
PRO 17:9 דער וואָס זוכט ליבשאַפֿט, פֿאַרדעקט אויף זינד, און דער וואָס חזרט איבער גערייד, צעשיידט גוטע פֿרײַנט. edit	PRO 17:9 der vos zucht libshaft, fardekt oif zind, un der vos chzrt iber gereid, tsesheidt gute fraint.	PRO 17:9 He that covereth a peysha ***(transgression)*** seeketh love; but he that repeateth a matter separateth the best of friends.
PRO 17:10 אַ בייזערווירקט מער אויפֿן פֿאַרשטאַנדיקן, ווי הונדערט קלעפּ אויפֿן נאַרן. edit	PRO 17:10 a beizer virkt mer oifen farshtandiken, vi hundert klep oifen naren.	PRO 17:10 Ge'arah ***(scolding)*** goeth deeper into a meiven than a hundred blows into a kesil ***(fool)*** .
PRO 17:11 רַק דער	PRO 17:11 rak der vidershpeniker zucht beiz, ober an	PRO 17:11 A rah seeketh only rebellion; therefore a merciless

ווידערשפּעניקער זוכט בייז, אָבער אַן אומדערבאַרימדיקער שָׁלִיח וועט אָנגעשיקט ווערן אויף אים. edit	umderbarimdiker sholiich vet ongeshikt veren oif im.	malach shall be sent to him.
PRO 17:12 בעסער אַ מענטשן זאָל אָנטרעפֿן אַ בערינטע באַרויבט פֿון אירע יונגע, אַבי נישט אַ נאַר מיט זײַן טיפּשות. edit	PRO 17:12 beser a mentshen zol ontrefen a berinte baroibt fun ire yunge, Avi nisht a nor mit zain tipshut.	PRO 17:12 Let an ish meet a dov robbed of her cubs rather than a kesil in his folly.
PRO 17:13 דער וואָס קערט אום אַ רָעה פֿאַר אַ טוֹבָה, וועט זיך נישט אָפּטאָן בייז פֿון זײַן הויז. edit	PRO 17:13 der vos kert um a roeh far a toive, vet zich nisht opton beiz fun zain hoiz.	PRO 17:13 He who rewardeth ra'ah for tovah, ra'ah shall not depart from his bais.
PRO 17:14 ווי מע לאָזט לויז וואַסער איז דער אָנהייב פֿון מחלוקות, דערום, איידער דער קריג ברעכט אויס, לאָז אָפּ. edit	PRO 17:14 vi me lozt loiz vaser iz der onheib fun mchlukut, derum, eider der krig brecht ois, loz op.	PRO 17:14 The beginning of madon ***(strife)*** is like releasing mayim, therefore stop contention before a quarrel begins.
PRO 17:15 דער וואָס מאַכט גערעכט דעם שולדיקן, און דער וואָס מאַכט שולדיק דעם גערעכטן, זיי ביידע זײַנען אַן אומווערדיקייט בײַ ה׳. edit	PRO 17:15 der vos macht gerecht dem shuldiken, un der vos macht shuldik dem gerechten, zei beide zainen an umverdikeit bai Hashem.	PRO 17:15 He that justifieth the rashah, and he that condemneth the tzaddik, even they both are to'evah to HASHEM .
PRO 17:16 וואָס טויג געלט אין דעם נאַרנס האַנט אויף צו קויפֿן חכמה, אַז קיין שׂכל איז	PRO 17:16 vos toig gelt in dem narns hant oif tsu koifen chochme, az kein seichel iz nishto?	PRO 17:16 Why is there the purchase price in the yad of a kesil ***(fool)*** to acquire chochmah, seeing he hath no

נישטאָ? edit		lev for it?
PRO 17:17 אין אַלע צײַטן איז אַ חבֿר אַ גוטער פֿרײַנט, אָבער פֿאַר אַ צרה איז אַ ברודער געבאָרן. edit	PRO 17:17 in ale tsaiten iz a chever a guter fraint, ober far a tsore iz a bruder geboren.	PRO 17:17 The re'a ***(friend)*** loveth at all times, and a brother is born for tzarah ***(adversity)*** .
PRO 17:18 אַ מענטש אָן שׂכל איז דער וואָס גיט אַ האַנט, וואָס איז עָרבֿ אַן עָרבֿות פֿאַר זײַן חבֿר. edit	PRO 17:18 a mentsh on seichel iz der vos git a hant, vos iz orev an eorvut far zain chever.	PRO 17:18 Adam devoid of lev shaketh hands in pledge, and becometh the security deposit for his neighbor.
PRO 17:19 דער וואָס האָט ליב קריג, האָט ליב פֿאַרברעך, דער וואָס מאַכט הויך זײַן טיר, זוכט אַ בראָך. edit	PRO 17:19 der vos hot lib krig, hot lib farbrech, der vos macht hoich zain tir, zucht a broch.	PRO 17:19 He loveth peysha ***(transgression, sin)*** that loveth strife, and he that maketh his threshold high seeketh shever ***(fracture)*** .
PRO 17:20 דער וואָס האָט אַ קרום האַרץ, וועט נישט געפֿינען קיין גוטס, און דער וואָס דרייט מיט דער צונג, וועט אַרײַנפֿאַלן אין בייז. edit	PRO 17:20 der vos hot a krum harts, vet nisht gefinen kein guts, un der vos dreit mit der tsung, vet arainfalen in beiz.	PRO 17:20 He that hath a crooked mind findeth no tov, and he that hath a deceitful lashon falleth into ra'ah.
PRO 17:21 דער וואָס געבערט אַ נאַרן, איז דאָס צו זײַן קומער, און דער פֿאָטער פֿון דעם נידערטרעכטיקן האָט נישט קיין נַחת. edit	PRO 17:21 der vos gebert a naren, iz dos tsu zain kumer, un der foter fun dem nidertrechtiken hot nisht kein Nachat.	PRO 17:21 He that begetteth a kesil doeth it to his sorrow, and the avi naval hath no simchah.
PRO 17:22 אַ פֿריילעך האַרץ איז אַ גוטע רפֿואה, און אַ דערשלאָגן געמיט טריקנט	PRO 17:22 a freilech harts iz a gute refue, un a dershlogen gemit triknt ois dos gebein.	PRO 17:22 A lev same'ach doeth tov like a medicine, but a downcast ruach drieth up the bones.

אויס דאָס געביין. edit		
PRO 17:23 דער רָשע נעמט אָן שוחד אויסן בוזעם, צו פֿאַרדרייען די וועגן פֿון גערעכטיקייט. edit	PRO 17:23 der roshe nemt on shochad oisen buzem, tsu fardreyen di vegen fun gerechtikeit.	PRO 17:23 A rasha accepts a shochad ***(bribe)*** out of the kheyk ***(bosom)*** , to pervert the orkhot mishpat ***(paths of justice)*** .
PRO 17:24 פֿאַרן פּנים פֿון פֿאַרשטאַנדיקן איז די חכמה, און די אויגן פֿון דעם נאַרן זײַנען אין עק וועלט. edit	PRO 17:24 faran ponem fun farshtandiken iz di chochme, un di oigen fun dem naren zainen in ek velt.	PRO 17:24 Chochmah is before the meiven ***(discerning one)*** ; but the eynayim of a kesil are on the ends of ha'aretz.
PRO 17:25 אַן ערגערניש פֿאַר זײַן פֿאָטער איז אַ זון אַ נאַר, און אַ ביטערניש פֿאַר זײַן געווינערין. edit	PRO 17:25 an ergernish far zain foter iz a zun a nor, un a biternish far zain gevinerin.	PRO 17:25 A ben kesil is a ka'as ***(grief)*** to aviv ***(his father)*** , and bitterness to her that bore him.
PRO 17:26 קיין גוטס קומט נישט אַרויס פֿון שטראָפֿן אויך דעם צדיק, פֿון שלאָגן אַדללײַט פֿאַר רעכטפֿאַרטיקייט. edit	PRO 17:26 kein guts kumt nisht arois fun shtrofen oich dem tsadik, fun shlogen adllait far rechtfartikeit.	PRO 17:26 Also to punish the tzaddik is not tov, nor to flog officials for their yashar ***(uprightness, integrity)*** .
PRO 17:27 דער וואָס ווייס קענשאַפֿט, קאַרגט זײַנע ווערטער, אַ מענטש מיט פֿאַרשטאַנדיקייט איז שפּאָרעוודיק אין געמיט. edit	PRO 17:27 der vos veis kenshaft, kargt zaine verter, a mentsh mit forshtandikeit iz shporevdik in gemit.	PRO 17:27 He that hath da'as spareth his words, and an ish tevunah ***(man of understanding)*** is of a calm ruach.
PRO 17:28 אַפֿילו אַ נאַר אַז ער שווײַגט ווערט גערעכנט אַ חכם; דער וואָס מאַכט צו זײַנע ליפּן, אַ	PRO 17:28 afile a nor az er shvaigt vert gerechnt a chochem; der vos macht tsu zaine lipen, a forshtandiker.	PRO 17:28 Even a fool, when he holdeth his peace, is counted chacham, and he that shutteth his sfatayim ***(lips)*** is esteemed a man of understanding.

פֿאַרשטאַנדיקער. edit		
PRO 18:1 דער וואָס שיידט זיך אָפּ, איז אויסן זײַן ווילן; בײַ יעטוועדער באַראָט וויל ער זיך אַרויסווײַזן. edit	PRO 18:1 der vos sheidt zich op, iz oisen zain vilen; bai yetveder barot vil er zich aroisvaizen.	PRO 18:1 A man who separates himself seeks his own ta'avah ***(desire)*** ; he defies all tushiyyah ***(wisdom, sound judgment)*** .
PRO 18:2 דער נאַר וויל נישט פֿאַרשטאַנדיקייט, נאָר אַז זײַן שׂכל זאָל אַנטפּלעקט ווערן. edit	PRO 18:2 der nor vil nisht forshtandikeit, nor az zain seichel zol antplekt veren.	PRO 18:2 A kesil ***(fool)*** hath no delight in tevunah ***(understanding)*** , but only in airing out his lev ***(mind, opinions)*** .
PRO 18:3 אַז דער רָשע קומט, קומט אויך פֿאַראַכטונג, און מיט שענדלעכקייט – שפּאָט. edit	PRO 18:3 az der roshe kumt, kumt oich farachtung, un mit shendlechkeit – shpot.	PRO 18:3 When the rashah cometh, then cometh also contempt, and with dishonor, cherpah ***(reproach, disgrace)*** .
PRO 18:4 טיפֿע וואַסערן זײַנען די ווערטער פֿון אַ מענטשנס מויל, אַ קוועליקער טײַך איז דער ברונעם פֿון חכמה. edit	PRO 18:4 tife vaseren zainen di verter fun a mentshns moil, a kveliker taich iz der brunem fun chochme.	PRO 18:4 The devarim of a man's mouth are deep mayim; the makor chochmah is a flowing stream.
PRO 18:5 קיין גוטס קומט נישט אַרויס פֿון שאַנעווען דעם רָשע, כּדי צו קריוודען דעם גערעכטן בײַם משפּט. edit	PRO 18:5 kein guts kumt nisht arois fun shaneven dem roshe, kedei tsu krivden dem gerechten baim mishpot.	PRO 18:5 It is not tov to show partiality to the rashah, to subvert the tzaddik in mishpat.
PRO 18:6 די ליפּן פֿון דעם נאַרן קומען מיט קריג, און זײַן מויל רופֿט צו געשלעג. edit	PRO 18:6 di lipen fun dem naren kumen mit krig, un zain moil ruft tsu geshleg.	PRO 18:6 The sfatayim ***(lips)*** of a kesil enter into contention, and his peh ***(mouth)*** inviteth blows.
PRO 18:7 דאָס מויל פֿון דעם נאַרן איז אַ בראָך פֿאַר אים, און	PRO 18:7 dos moil fun dem naren iz a broch far im, un zaine lipen zainen a nets far zain zel.	PRO 18:7 The peh ***(mouth)*** of a kesil is his undoing, and his sfatayim ***(lips)*** are the mokesh

זייַנע ליפּן זייַנען אַ נעץ פֿאַר זייַן זעל. edit		*(snare)* of his nefesh.
PRO 18:8 די ווערטער פֿון דעם אונטערהעצער זייַנען ווי געשמאַקע ביסנס, און זיי נידערן אין די קאַמערן פֿון לייַב. edit	PRO 18:8 di verter fun dem unterhetser zainen vi geshmake bisns, un zei nideren in di kameren fun laib.	PRO 18:8 The devarim of a nirgan ***(gossip, talebearer, slanderer)*** are like mitlachamim ***(delicious tidbits)*** , and they go down into the innermost parts of the beten ***(belly)*** .
PRO 18:9 אויך דער וואָס איז אָפּגעלאָזט אין זייַן אַרבעט, איז אַ ברודער צו אַ מאַן אַן אויסברענגער. edit	PRO 18:9 oich der vos iz opgelozt in zain arbet, iz a bruder tsu a man an oisbrenger.	PRO 18:9 He also that is slack in his work is brother to him that is ba'al mashchit ***(master of destruction)*** .
PRO 18:10 אַ שטאַרקער טורעם איז דער נאָמען פֿון ה׳, צו אים לויפֿט דער צדיק און ווערט באַשיצט. edit	PRO 18:10 a shtarker turem iz der nomen fun Hashem, tsu im loift der tsadik un vert bashitst.	PRO 18:10 The Shem of HASHEM is a strong migdal ***(tower)*** , the tzaddik runneth into it, and is safe.
PRO 18:11 דער פֿאַרמעג פֿון דעם עושר איז זייַן באַפֿעסטיקטע שטאָט, און ווי אין אַ הויכער מויער איז ער אין זייַן אייַנבילדעניש. edit	PRO 18:11 der farmeg fun dem oysher iz zain bafestikte shtot, un vi in a hoicher moier iz er in zain inbildenish.	PRO 18:11 The oisher’s wealth is his strong city, and is a high chomah in his own conceit.
PRO 18:12 פֿאַר אַ בראָך ווערט האָפֿערדיק דעם מענטשנס האַרץ, און פֿאַר כּבֿוד קומט עניוות. edit	PRO 18:12 far a broch vert hoferdik dem mentshns harts, un far koved kumt enivet.	PRO 18:12 Before shever ***(destruction)*** the lev ish is haughty, and before kavod is anavah ***(humility)*** .
PRO 18:13 דער וואָס ענטפֿערט אַ זאַך איידער ער האָט	PRO 18:13 der vos entfert a zach eider er hot oisgehert, iz dos	PRO 18:13 He that answereth a matter before he heareth it, it is

אויסגעהערט, איז דאָס פֿון אים אַ נאַרישקייט און אַ שאַנד. edit	fun im a narishkeit un a shand.	folly and kelimmah ***(reproach, shame)*** unto him.
PRO 18:14 אַ מענטשנס געמיט קען אויסהאַלטן זייַן קראַנקשאַפֿט, אָבער אַ דערשלאָגן געמיט, ווער קען עס אַריבערטראָגן? edit	PRO 18:14 a mentshns gemit ken oishalten zain krankshaft, ober a dershlogen gemit, ver ken es aribertrogen?	PRO 18:14 The ruach ish will sustain him in sickness, but a crushed ruach who can bear?
PRO 18:15 דאָס האַרץ פֿון דעם פֿאַרשטאַנדיקן קויפֿט זיך איַין קענשאַפֿט, און דאָס אויער פֿון די קלוגע זוכט קענשאַפֿט. edit	PRO 18:15 dos harts fun dem farshtandiken koift zich ein kenshaft, un dos oier fun di kluge zucht kenshaft.	PRO 18:15 The lev of the prudent acquireth da'as, and the ozen of the chachamim seeketh da'as.
PRO 18:16 אַ מענטשנס מתנה מאַכט פֿאַר אים אַ וואַרע, און זי ברענגט אים פֿאַר גרויסע לייַט. edit	PRO 18:16 a mentshns Mattanah macht far im a vare, un zi brengt im far groise lait.	PRO 18:16 The mattan adam ***(gift of a man)*** openeth the way for him, and bringeth him before gedolim.
PRO 18:17 גערעכט איז דער ערשטער אין זייַן טענה, אָבער זייַן חבֿר קומט און פֿאָרשט אים אויס. edit	PRO 18:17 gerecht iz der ershter in zain taine, ober zain chever kumt un forsht im ois.	PRO 18:17 He that is harishon ***(the first)*** to make his case seemeth tzaddik, but his re'a cometh and doth cross-examine him.
PRO 18:18 דער גורל מאַכט אויפֿהערן קריג, און צווישן די שטרייַטער צעשיידט ער. edit	PRO 18:18 der goral macht oifheren krig, un tsvishen di shtraiter tsesheidt er.	PRO 18:18 The goral ***(lot)*** causeth contentions to cease, and keepeth the mighty apart.
PRO 18:19 אַ געקריוודעטן ברודער איז שווערער צו געווינען ווי אַ באַפֿעסטיקטע שטאָט, און	PRO 18:19 a gekrivdeten bruder iz shverer tsu gevinen vi a bafestikte shtot, un krig zainen	PRO 18:19 A brother offended is harder to be won than a strong city, and their contentious

קריג זײַנען ווי ריגלען פֿון אַ פּאַלאַץ. edit	vi riglen fun a palats.	quarrelings are like the bars of an armon ***(citadel)*** .
PRO 18:20 פֿון דער פֿרוכט פֿון אַ מענטשנס מויל וועט זיך זעטן זײַן לײַב, פֿון אײַנקום פֿון זײַנע ליפּן וועט ער זיך זעטן. edit	PRO 18:20 fun der frucht fun a mentshns moil vet zich zeten zain laib, fun inkum fun zaine lipen vet er zich zeten.	PRO 18:20 An ish's beten shall be filled with the fruit of his peh ***(mouth)*** , and with the produce of his sfatayim ***(lips)*** shall he be satisfied.
PRO 18:21 טויט און לעבן זײַנען אין דער מאַכט פֿון דער צונג, און אירע גוטע פֿרײַנט וועלן עסן איר פֿרוכט. edit	PRO 18:21 toit un leben zainen in der macht fun der tsung, un ire gute fraint velen esen ir frucht.	PRO 18:21 Mavet and chayyim are in the power of the lashon, and they that love it shall eat the p'ri ***(fruit)*** thereof.
PRO 18:22 דער וואָס האָט געפֿונען אַ ווײַב, האָט געפֿונען גוטס, און קריגט באַווייליקונג פֿון ה׳. edit	PRO 18:22 der vos hot gefunen a vaib, hot gefunen guts, un krigt bavilikung fun Hashem.	PRO 18:22 He who findeth an isha ***(wife)*** findeth tov, and obtaineth ratzon ***(favor)*** from HASHEM .
PRO 18:23 תּחנוּנים רעדט דער אָרימאַן, אָבער דער עושר ענטפֿערט עזות. edit	PRO 18:23 technunim redt der oriman, ober der oysher entfert azes.	PRO 18:23 The poor useth entreaties, but the oisher answereth roughly.
PRO 18:24 פֿאַראַן חבֿרים אויף זיך צו פֿאַראומגליקן און פֿאַראַן אַ גוטער פֿרײַנט מער צוגעטאָן פֿון אַ ברודער. edit	PRO 18:24 faran Chavorim oif zich tsu farumgliken un faran a guter fraint mer tsugeton fun a bruder.	PRO 18:24 An ish of many companions may come to ruin, but there is an ohev ***(friend)*** that sticketh closer than a brother.
PRO 19:1 בעסער אַן אָרימאַן וואָס גייט אין זײַן ערלעכקייט, איידער דער וואָס האָט פֿאַרקרימטע ליפּן, און איז אַ נאַר. edit	PRO 19:1 beser an oriman vos geit in zain erlechkeit, eider der vos hot farkrimte lipen, un iz a nor.	PRO 19:1 Better is the poor that walketh in his tohm ***(integrity, guilelessness)*** , than he that is perverse in his sfatayim ***(lips)*** , and is a kesil ***(fool)*** .

PRO 19:2 אויך, פֿון זיך אַליין נישט קענען, קומט נישט קיין גוטס, און דער וואָס אײַלט מיט די פֿיס, זינדיקט. edit	PRO 19:2 oich, fun zich alein nisht kenen, kumt nisht kein guts, un der vos ilt mit di fis, zindikt.	PRO 19:2 Also, that the nefesh ***(desire)*** be without da'as, it is not tov, and he that hasteth with his raglayim ***(feet)*** sinneth.
PRO 19:3 אַ מענטשנס נאַרישקייט פֿאַרדרייט זײַן וועג, און אויף ה׳ צערנט זײַן האַרץ. edit	PRO 19:3 a mentshns narishkeit fardreit zain veg, un oif Hashem tsernt zain harts.	PRO 19:3 The folly of adam maketh his derech crooked, yet his lev rages against HASHEM .
PRO 19:4 רײַכטום קריגט צו פֿיל גוטע פֿרײַנט, און דער אָרימאַן ווערט צעשיידט פֿון זײַן גוטן פֿרײַנט. edit	PRO 19:4 raichtum krigt tsu fil gute fraint, un der oriman vert tsesheidt fun zain guten fraint.	PRO 19:4 Wealth maketh many friends, but the dal ***(poor)*** is separated from his re'a ***(neighbor)*** .
PRO 19:5 אַ פֿאַלשן עדות וועט נישט געשאָנקען ווערן, און דער וואָס אָטעמט מיט ליגן, וועט נישט אַנטרונען ווערן. edit	PRO 19:5 a falshen eides vet nisht geshonken veren, un der vos otemt mit ligen, vet nisht antrunen veren.	PRO 19:5 An ed shekarim ***(false witness)*** shall not go unpunished, and he that speaketh kezavim ***(lies)*** shall not escape.
PRO 19:6 פֿיל זוכן די לײַטזעליקייט פֿון דעם נָדבֿן, און איטלעכער איז אַ גוטער פֿרײַנט דעם געבער. edit	PRO 19:6 fil zuchen di laitzelikeit fun dem Nodaven, un itlecher iz a guter fraint dem geber.	PRO 19:6 Rabbim ***(many)*** will entreat the favor of the ruler, and every ish is the re'a ***(friend)*** to him that giveth mattan ***(gifts)*** .
PRO 19:7 אַלע ברידער פֿון דעם אָרימאַן האָבן אים פֿײַנט, און ווי שוין דערווײַטערן זיך פֿון אים זײַנע גוטע פֿרײַנט! דער וואָס יאָגט זיך אַרום מיט ווערטער וועט ער בײַ זיי בלײַבן. edit	PRO 19:7 ale brider fun dem oriman hoben im faint, un vi shoin dervaiteren zich fun im zaine gute fraint! der vos yogt zich arum mit verter vet er bai zei blaiben.	PRO 19:7 All the kin of the rahsh ***(pauper)*** do hate him; how much more does his friend avoid him? He pursueth them with words, yet they are not there.

PRO 19:8 דער וואָס קויפֿט זיך אײַן שׂכל, האָט ליב זײַן זעל, דער וואָס היט פֿאַרשטאַנדיקייט, וועט געפֿינען גוטס, edit	PRO 19:8 der vos koift zich ein seichel, hot lib zain zel, der vos hit forshtandikeit, vet gefinen guts,	PRO 19:8 He that getteth lev loveth his own nefesh; he that is shomer over tevunah ***(understanding)*** shall find tov.
PRO 19:9 אַ פֿאַלשן עדות וועט נישט געשאָנקען ווערן, און דער וואָס אָטעמט מיט ליגנס, וועט אונטערגיין. edit	PRO 19:9 a falshen eides vet nisht geshonken veren, un der vos otemt mit ligns, vet untergein.	PRO 19:9 An ed shekarim ***(false witness)*** shall not go unpunished, and he that speaketh kezavim ***(lies)*** shall perish.
PRO 19:10 תּענוג פּאַסט נישט פֿאַרן נאַרן, הײַנט ווי שוין פֿאַר אַ קנעכט צו געוועלטיקן איבער האַרן! edit	PRO 19:10 tenug fast nisht faran naren, haint vi shoin far a knecht tsu geveltiken iber haren!	PRO 19:10 Luxury is not fitting for a kesil ***(fool)*** ; much less for an eved to have rule over sarim.
PRO 19:11 דער שׂכל פֿון אַ מענטשן איז אײַנצוהאַלטן זײַן צאָרן, און אַ צירונג פֿאַר אים איז צו פֿאַרגעבן זינד. edit	PRO 19:11 der seichel fun a mentshen iz intsuhalten zain tsoren, un a tsirung far im iz tsu fargeben zind.	PRO 19:11 The seichel adam deferreth his anger, and it is his tiferet ***(glory)*** to pass over a peysha ***(transgression)*** .
PRO 19:12 אַ ברום ווי פֿון אַ יונגן לייב איז דעם מלכס צאָרן, און ווי טוי אויפֿן גראָז זײַן גוטוויליקייט. edit	PRO 19:12 a brum vi fun a yungen laib iz dem melech's tsoren, un vi toi oifen groz zain gutvilikeit.	PRO 19:12 The wrath of a melech is like the roaring of a lion, but his ratzon ***(favor)*** is as tal ***(dew)*** upon the esev ***(grass)*** .
PRO 19:13 אַן אומגליק פֿאַר זײַן פֿאָטער איז אַ זון אַ נאַר; און ווי אַ נודנע טריפֿעניש זײַנען די קריג פֿון אַ ווײַב. edit	PRO 19:13 an umglik far zain foter iz a zun a nor; un vi a nudne trifenish zainen di krig fun a vaib.	PRO 19:13 A ben kesil is the calamity of aviv ***(his father)*** , and the contentions of an isha are a constant dripping.
PRO 19:14 הויז און גוטס איז אַ ירושה פֿון עלטערן, אָבער אַ	PRO 19:14 hoiz un guts iz a yerushe fun elteren, ober a gerotene	PRO 19:14 Bais and hon ***(wealth)*** are the nachalah avot, and a

גרעאָטענע ווײַב איז פֿון ה׳. edit	vaib iz fun Hashem.	prudent isha ***(wife)*** is from HASHEM .
PRO 19:15 פֿוילקייט וואַרפֿט אָן אַ דרעמל, און אַן אָפּגעלאָזטער נפֿש וועט הונגערן. edit	PRO 19:15 foilkeit vorft on a dreml, un an opgelozter nefesh vet hungeren.	PRO 19:15 Atzlah ***(slothfulness, laziness)*** casteth into a tardemah ***(deep sleep)*** , and a nefesh remiyyah ***(a deceitfully lazy soul)*** shall suffer hunger.
PRO 19:16 דער וואָס היט דאָס געבאָט, היט זײַן זעל, דער וואָס פֿאַרוואָרלאָזט {בזה} זײַנע וועגן, וועט שטאַרבן. edit	PRO 19:16 der vos hit dos gebot, hit zain zel, der vos farvarlozt zaine vegen, vet shtarben.	PRO 19:16 He that is shomer over the mitzvah is shomer over his own nefesh, but he that is reckless in his drakhim shall die.
PRO 19:17 דער וואָס שענקט דעם אָרימאַן, אַנטלײַט ה׳, און זײַן טובֿה וועט ער אים אומקערן. edit	PRO 19:17 der vos shenkt dem oriman, antlait Hashem, un zain toive vet er im umkeren.	PRO 19:17 He that hath compassion on the dal ***(poor)*** lendeth unto HASHEM ; and for his benefits He will repay him.
PRO 19:18 שטראָף דײַן זון, ווען עס איז נאָך דאָ אַ האָפֿענונג, אָבער זאָלסט זיך נישט אָנלייגן אים אומצוברענגען. edit	PRO 19:18 shtrof dain zun, ven es iz noch do a hofenung, ober zolst zich nisht onleigen im umtsubrengen.	PRO 19:18 Chasten binecha ***(thy son)*** while there is yet tikvah, and give not in to thy nefesh ***(desire)*** to kill him.
PRO 19:19 אַ גרויסער כּעסן מוז ליידן די שטראָף, וואָרום אַז דו ווילסט אים אַוועקרייַסן, מאַכסטו נאָך ערגער. edit	PRO 19:19 a groiser kesen muz laiden di shtrof, vorem az du vilst im avekraisen, machstu noch erger.	PRO 19:19 One of gadol chemah ***(great temper)*** shall bear onesh ***(punishment)*** , for if thou deliver him, yet thou must do it again.
PRO 19:20 הער-צו אַן עצה, און נעם אָן מוסר , כּדי דו זאָלסט קלוג זײַן אין דײַן סוף. edit	PRO 19:20 her-tsu an eitse, un nem on musar , kedei du zolst klug zain in dain sof.	PRO 19:20 Hear etzah, and accept musar, that thou mayest be wise in thy acharit ***(latter end, future)*** .
PRO 19:21 פֿיל מחשבֿות זײַנען אין	PRO 19:21 fil machshoves zainen in mentshns hartsen, ober	PRO 19:21 There are many plans in a lev ish; nevertheless it is the

מענטשנס האַרצן, אָבער ה׳ס באַראָט, ער וועט באַשטיין. edit	Hashem's barot, er vet bashtein.	etzah of HASHEM that shall stand.
PRO 19:22 די תּאווה פֿון אַ מענטשן איז זײַן שאַנד; און בעסער אַן אָרימאַן איידער אַ כּזבֿן. edit	PRO 19:22 di tve fun a mentshen iz zain shand; un beser an oriman eider a chazven.	PRO 19:22 The ta'avah ***(what is desirable)*** in an adam is his chesed, and a rahsh ***(pauper)*** is better than an ish kazav ***(liar)*** .
PRO 19:23 מורא פֿאַר ה׳ פֿירט צום לעבן, און מע בלײַבט זאַט, און ווערט נישט געשטראָפֿט מיט קיין בייז. edit	PRO 19:23 moire far Hashem firt tsum leben, un me blaibt zat, un vert nisht geshtroft mit kein beiz.	PRO 19:23 The Yirat HASHEM tendeth to chayyim, and he that hath it shall rest secure; he shall not be visited by rah.
PRO 19:24 אַז דער פֿוילער שטעקט אַרײַן זײַן האַנט אין שיסל, וויל ער זי צו מאָל נישט צוטראָגן צו זײַן מויל. edit	PRO 19:24 az der foiler shtekt arain zain hant in shisel, vil er zi tsu mol nisht tsutrogen tsu zain moil.	PRO 19:24 An atzel ***(sluggard, lazy one)*** thrusteth his yad into his dish, and will not so much as bring it back to his peh ***(mouth)*** again.
PRO 19:25 שלאָגסטו דעם שפּעטער, ווערט דער נאַר געשײַט, און מוסערט מען דעם פֿאַרשטענדיקן, לערנט ער וויסן. edit	PRO 19:25 shlogstu dem shpeter, vert der nor geshait, un musert men dem farshtendiken, lernt er visen.	PRO 19:25 Strike a scoffer, and the simple will learn what is prudent, and reprove one that hath understanding, and he will understand da'as.
PRO 19:26 אַ זון וואָס ברענגט שאַנד און חרפּה, פֿאַרוויסט זײַן פֿאָטער, פֿאַרטרײַבט זײַן מוטער. edit	PRO 19:26 a zun vos brengt shand un charpe, farvist zain foter, fartraibt zain muter.	PRO 19:26 He that mistreateth his av, and driveth out his em, is a ben that causeth shame, and bringeth cherpah.
PRO 19:27 הער אויף, מײַן זון – אויב דו ווילסט פֿאָלגן מוסר –	PRO 19:27 her oif, main zun – oib du vilst folgen musar – tsu vaichen fun di verter fun	PRO 19:27 Cease, beni ***(my son)*** , to hear musar and thou shalt go astray from the words of da'as.

צו ווײַכן פֿון די ווערטער פֿון קענשאַפֿט. edit	kenshaft.	
PRO 19:28 גערעכטיקייט שפּאָט פֿון דעם נידערטרעכטיקן עדות, און פֿאַלשקייט צעמישט דאָס מויל פֿון די רשָעים. edit	PRO 19:28 gerechtikeit shpot fun dem nidertrechtiken eides, un falshkeit tsemisht dos moil fun di reshoiem.	PRO 19:28 An ed beliya'al ***(corrupt witness)*** scorneth mishpat ***(justice)*** , and the peh ***(mouth)*** of the resha'im devoureth iniquity.
PRO 19:29 אָנגעברייט פֿאַר די שפּעטער זײַנען שטראָפֿן, און קלעפּ פֿאַרן רוקן פֿון די נאַרן. edit	PRO 19:29 ongebreit far di shpeter zainen shtrofen, un klep·faran ruchen fun di naren.	PRO 19:29 Shefatim ***(penalties, judgments)*** are prepared for scoffers, and for kesilim, beatings for the back.
PRO 20:1 אַ שפּעטער איז דער ווײַן, אַ ליאַרעמער דער טראַנק, און איטלעכער וואָס גיט זיך אָפּ דערמיט, איז נישט קיין חכם. edit	PRO 20:1 a shpeter iz der vain, a liaremer der trank, un itlecher vos git zich op dermit, iz nisht kein chochem.	PRO 20:1 The yayin is a mocker, strong drink a brawler; and whosoever is seduced to be led astray thereby is not wise.
PRO 20:2 אַ ברום ווי פֿון אַ יונגן לײב איז דעם מלכס אימה, דער וואָס דערצערנט אים פֿאַרזינדיקט זײַן לעבן. edit	PRO 20:2 a brum vi fun a yungen laib iz dem melech's eime, der vos dertsernt im farzindikt zain leben.	PRO 20:2 The wrath of a melech is as the roaring of a lion; he who provoketh him to anger sinneth against his own nefesh.
PRO 20:3 אַ כּבֿוד פֿאַר אַ מענטשן איז זיך אָפּצוהאַלטן פֿון קריג, אָבער איטלעכער נאַר ברעכט אַרויס. edit	PRO 20:3 a koved far a mentshen iz zich optsuhalten fun krig, ober itlecher nor brecht arois.	PRO 20:3 It is kavod for an ish to cease from strife, but any fool can start a quarrel.
PRO 20:4 דער פֿוילער אַקערט נישט אום ווינטער, און אין	PRO 20:4 der foiler akert nisht um vinter, un in shnittsait betlt er, un hot gornisht.	PRO 20:4 The atzel ***(sluggard, lazy one)*** will not plow by reason of choref ***(winter, cold)*** ; therefore

שניטצײַט בעטלט ער, און האָט גאָרנישט. edit		shall he beg at katzir ***(harvest)*** , and have nothing.
PRO 20:5 אַ טיפֿער וואַסער איז דער מײַן אין אַ מענטשנס האַרץ, אָבער אַ מענטש מיט פֿאַרשטאַנדיקייט שעפּט אים אַרויס. edit	PRO 20:5 a tifer vaser iz der main in a mentshns harts, ober a mentsh mit forshtandikeit shept im arois.	PRO 20:5 Etzah ***(purpose)*** in the lev ish is like deep mayim, but an ish tevunah will draw it out.
PRO 20:6 דאָס רָובֿ מענטשן רופֿן אויס איטלעכער זײַן גינציקייט, אָבער אַ געטרײַען מענטשן ווער קען געפֿינען? edit	PRO 20:6 dos rov mentshen rufen ois itlecher zain gintsikeit, ober a getraien mentshen ver ken gefinen?	PRO 20:6 Rav adam will proclaim every one his own chesed, but an ish emunim ***(faithful man, loyal man)*** who can find one?
PRO 20:7 אין זײַן ערלעכקייט גייט דער צדיק; אַז וויל צו זײַנע קינדער נאָך אים! edit	PRO 20:7 in zain erlechkeit geit der tsadik; az voil tsu zaine kinder noch im!	PRO 20:7 The tzaddik walketh in his tohm ***(integrity, guilelessness)*** ; his banim after him are blessed.
PRO 20:8 דער מלך וואָס זיצט אויפֿן טראָן פֿון משפּט, זיפּט דורך מיט זײַנע אויגן אַל דאָס בייז. edit	PRO 20:8 der melech vos zitst oifen tron fun mishpot, zipt durch mit zaine oigen al dos beiz.	PRO 20:8 A melech that sitteth in the kisse din ***(throne of judgment)*** winnows out all rah with his eynayim.
PRO 20:9 ווער קען זאָגן: איך האָב געלײַטערט מײַן האַרץ, איך בין ריין פֿון מײַנע זינד? edit	PRO 20:9 ver ken zogen: ich hob gelaitert main harts, ich bin rein fun maine zind?	PRO 20:9 Who can say, I have made my lev pure, I am tahor from my chattat?
PRO 20:10 צווייערליי וואָגשטיינער, צווייערליי מאָסן, זיי ביידע זײַנען אַן אומווערדיקייט בײַ ה׳. edit	PRO 20:10 tsveyerlei vogshteiner, tsveyerlei masen, zei beide zainen an umverdikeit bai Hashem.	PRO 20:10 Differing weights, and differing measures, both of them are alike to'evah to HASHEM .

PRO 20:11 שוין אַ ייִנגל ווערט דערקענט אָן זײַנע מעשׂים, אויב ריין און אויב רעכטפֿאַרטיק איז זײַן טאָן. edit	PRO 20:11 shoin a yingel vert derkent on zaine maisim, oib rein un oib rechtfartik iz zain ton.	PRO 20:11 Even a na'ar ***(child)*** is known by his ways, whether his conduct be pure, and whether it be yashar ***(right)*** .
PRO 20:12 דאָס אויער וואָס הערט, און דאָס אויג וואָס זעט, זיי ביידע האָט ה׳ געמאַכט. edit	PRO 20:12 dos oier vos hert, un dos oig vos zet, zei beide hot Hashem gemacht.	PRO 20:12 The hearing ozen, and the seeing ayin, HASHEM hath made even both of them.
PRO 20:13 זאָלסט נישט ליב האָבן שלאָף, כּדי זאָלסט נישט פֿאַראָרימט ווערן, האַלט דײַנע אויגן אָפֿן, וועסטו האָבן ברויט צו זאַט. edit	PRO 20:13 zolst nisht lib hoben shlof, kedei zolst nisht farorimt veren, halt daine oigen ofen, vestu hoben broit tsu zat.	PRO 20:13 Love not sheynah ***(sleep)*** , lest thou come to poverty; open thine eynayim, and thou shalt have enough lechem.
PRO 20:14 שלעכט! שלעכט! זאָגט דער קונה, און גייט ער אַוועק, דענצמאָל באַרימט ער זיך. edit	PRO 20:14 shlecht! shlecht! zogt der kune, un geit er avek, dentsmol barimt er zich.	PRO 20:14 It is good for nothing, it is naught, saith the koneh ***(buyer)*** , but when he is gone his way, then he boasteth.
PRO 20:15 פֿאַראַן גאָלד און פּערל אַ סך, אָבער די טײַערסטע צירונג זײַנען ליפּן מיט קענשאַפֿט. edit	PRO 20:15 faran gold un perl a sach, ober di teyerste tsirung zainen lipen mit kenshaft.	PRO 20:15 There is zahav, and a multitude of rubies, but the sfatayim ***(lips)*** of da'as are a precious jewel.
PRO 20:16 נעם צו זײַן בגד, אויב ער איז ערבֿ געווען פֿאַר אַן אַנדערן, און נעם זײַן משכּון פֿאַר דער פֿרעמדער. edit	PRO 20:16 nem tsu zain beged, oib er iz orev geven far an anderen, un nem zain mshkun far der fremder.	PRO 20:16 Take his garment that is guaranty for a zar ***(stranger)*** , and hold it as his pledge for a nokhriyah ***(foreign woman, strange woman, seductress)*** .
PRO 20:17 זיס איז דעם מענטשן ברויט פֿון פֿאַלשקייט, אָבער	PRO 20:17 zis iz dem mentshen broit fun falshkeit, ober	PRO 20:17 Lechem from sheker ***(deceit)*** is sweet to an ish, but

דערנאָך ווערט זייַן מויל פֿול מיט זשוויר. edit	dernoch vert zain moil ful mit zhvir.	afterwards his peh ***(mouth)*** shall be filled with gravel.
PRO 20:18 געדאַנקען קומען צו שטאַנד דורך אַן עצה, און מיט תּחבולות פֿיר מלחמה. edit	PRO 20:18 gedanken kumen tsu shtand durch an eitse, un mit tchbulut fir milchome.	PRO 20:18 Every plan is established by etzah, and with tachbulot ***(guidance)*** wage milchamah.
PRO 20:19 אַ רכילות-טרייַבער אַנטפּלעקט אַ סוד, און מיט דעם וואָס האָט אָפֿענע ליפּן זאָלסטו זיך נישט מישן. edit	PRO 20:19 a rechiles-traiber antplekt a sod, un mit dem vos hot ofene lipen zolstu zich nisht mishen.	PRO 20:19 He that goeth about as a rakhil ***(gossip, slanderer, talebearer)*** revealeth secrets; therefore associate not with the babbler.
PRO 20:20 דער וואָס שילט זייַן פֿאָטער און זייַן מוטער, וועט זייַן ליכט פֿאַרלאָשן ווערן אין שטאָקפֿינצטערניש. edit	PRO 20:20 der vos shilt zain foter un zain muter, vet zain licht farloshen veren in shtokfintsternish.	PRO 20:20 He who curseth aviv or immo, his ner ***(lamp)*** shall be put out in deep choshech.
PRO 20:21 אַ נחלה וואָס קומט אָן גיך אין אָנהייב, וועט איר סוף זייַן נישט געבענטשט. edit	PRO 20:21 a nachle vos kumt on gich in onheib, vet ir sof zain nisht gebentsht.	PRO 20:21 A nachalah ***(inheritance)*** may be gotten hastily at the rishonah ***(beginning)*** ; but the acharit ***(latter end)*** thereof shall not have a bracha.
PRO 20:22 זאָלסט נישט זאָגן: איך וועל אָפּצאָלן שלעכטס; האָף צו ה׳, און ער וועט דיך העלפֿן. edit	PRO 20:22 zolst nisht zogen: ich vel optsolen shlechts; hof tsu Hashem, un er vet dich helfen.	PRO 20:22 Say not thou, I will pay back rah; but wait on HASHEM , and He shall save thee.
PRO 20:23 אַן אומווערדיקייט ביַי ה׳ איז צווייערליי וואָגשטיינער, און פֿון פֿאַלשע וואָגשאָלן קומט נישט קיין גוטס. edit	PRO 20:23 an umverdikeit bai Hashem iz tsveyerlei vogshteiner, un fun falshe vogsholen kumt nisht kein guts.	PRO 20:23 Differing weights are a to'evah unto HASHEM , and scales of mirmah ***(deceit)*** are not tov.

PRO 20:24 פֿון ה׳ זײַנען דעם מענטשנס טריט, און וואָס פֿאַרשטייט דער מענטש זײַן וועג? edit	PRO 20:24 fun Hashem zainen dem mentshns trit, un vos farshteit der mentsh zain veg?	PRO 20:24 The steps of a gever are from HASHEM ; how can an adam then understand his own derech ***(way, life's course)*** ?
PRO 20:25 אַ שטרויכלונג פֿאַר אַ מענטשן איז זיך אַרויסצורעדן: הייליק! און נאָכן נדר איבערצוקלערן. edit	PRO 20:25 a shtroichlung far a mentshen iz zich aroistsureden: heilik! un nochen neyder ibertsukleren.	PRO 20:25 It is a mokesh adam to devote rashly as kodesh, and after nedarim ***(vows)*** to reconsider his consecration.
PRO 20:26 אַ קלוגער מלך ווינטשופֿלט די רשָעים, און ער קערט אויף זיי דעם דרעשראָד. edit	PRO 20:26 a kluger melech vintshuflt di reshoiem, un er kert oif zei dem dreshrod.	PRO 20:26 A melech chacham winnows out the resha'im and bringeth the ofan ***(threshing wheel)*** over them.
PRO 20:27 אַ ליכט פֿון ה׳ איז דעם מענטשנס נשמה, עס זוכט-דורך אַלע קאַמערן פֿון לײַב. edit	PRO 20:27 a licht fun Hashem iz dem mentshns neshome, es zucht-durch ale kameren fun laib.	PRO 20:27 The neshamah of adam is the ner ***(light)*** of HASHEM , searching all the innermost beten.
PRO 20:28 גענאָד און אמת באַהיטן דעם מלך, און ער האַלט-אויף מיט גענאָד זײַן טראָן. edit	PRO 20:28 genod un emes bahiten dem melech, un er halt-oif mit genod zain tron.	PRO 20:28 Chesed and emes guard the Melech, and his kisse is upheld by chesed.
PRO 20:29 די צירונג פֿון יונגעלײַט איז זייער כּוח, און די שיינקייט פֿון זקנים איז אַ גראָער קאָפּ. edit	PRO 20:29 di tsirung fun yungelait iz zeyer koiech, un di sheinkeit fun zknim iz a groer kop.	PRO 20:29 The tiferet ***(glory)*** of bochurim is their ko'ach ***(strength)*** , and the hadar ***(splendor)*** of zekenim is the silvery head.
PRO 20:30 וווּנדיקע בײַלן זײַנען אַ לײַטערונג פֿון בייז, דאָס גלײַכן	PRO 20:30 vundike bailen zainen a laiterung fun beiz, dos glaichen shlek ineveinik in laib.	PRO 20:30 Blows that wound cleanseth away rah; so do beatings the innermost beten.

שלעק אינעווייניק אין לײַב. edit		
PRO 21:1 בעכן וואַסער איז דעם מלכס האַרץ אין ה׳ס האַנט, וווּהין נאָר ער וויל, נײַגט ער עס. edit	PRO 21:1 bechen vaser iz dem melech's harts in Hashem's hant, vuhin nor er vil, neigt er es.	PRO 21:1 The lev melech is in the yad HASHEM , as the channels of mayim; He directeth it wherever He will.
PRO 21:2 יעטוועדער וועג פֿון מענטשן איז גלײַך אין זײַנע אויגן, אָבער ה׳ פֿאָרשט די הערצער. edit	PRO 21:2 yetveder veg fun mentshen iz glaich in zaine oigen, ober Hashem forsht di hertser.	PRO 21:2 Every derech ish is yashar ***(right)*** in his own eynayim, but HASHEM weigheth the hearts.
PRO 21:3 טאָן גערעכטיקייט און רעכט איז בילכער בײַ ה׳ ווי אַ שלאַכטאָפּפֿער. edit	PRO 21:3 ton gerechtikeit un recht iz bilcher bai Hashem vi a shlachtopfer.	PRO 21:3 To do tzedakah and mishpat is more acceptable to HASHEM than zevach.
PRO 21:4 האָפֿערדיקע אויגן און אַ שטאָלץ האַרץ איז דער זינדיקער אַקער פֿון די רשָעים. edit	PRO 21:4 hoferdike oigen un a shtolts harts iz der zindiker aker fun di reshoiem.	PRO 21:4 A high and haughty eye, and a proud levner resha'im ***(the lamp of the wicked ones)*** — are chattat ***(sin)*** .
PRO 21:5 די געדאַנקען פֿון פֿלייסיקן פֿירן רַק צו שפֿע, און איטלעכער וואָס איז אײַליק – רַק צו פֿאַרמינערונג. edit	PRO 21:5 di gedanken fun fleisiken firen rak tsu shfe, un itlecher vos iz ilik – rak tsu farminerung.	PRO 21:5 The plans of the kharutz ***(diligent)*** lead surely to profit; but of every one that is hasty surely to machsor ***(poverty, want)*** .
PRO 21:6 אוֹצרות געמאַכט דורך אַ פֿאַלשער צונג זײַנען אַוועקגעבלאָזענער הויך; די וואָס זוכן זיי זוכן דעם טויט. edit	PRO 21:6 oitseres gemacht durch a falsher tsung zainen avekgeblozener hoich; di vos zuchen zei zuchen dem toit.	PRO 21:6 The getting of otzarot by a lashon sheker is hevel ***(vain, empty, meaningless)*** and fleeting for them that seek mavet.
PRO 21:7 דער רויב פֿון די רשָעים	PRO 21:7 der roib fun di reshoiem	PRO 21:7 The violence of the

שלעפּט זיי אַוועק, ווײַל זיי ווילן נישט טאָן קיין גערעכטיקייט. edit	shlept zei avek, vail zei vilen nisht ton kein gerechtikeit.	resha'im shall drag them away; because they refuse to do mishpat ***(justice)*** .
PRO 21:8 פֿאַרקערט איז דעם מענטשנס וועג און פֿרעמד, אָבער דער ריינער, זײַן טאָן איז רעכטפֿאַרטיק. edit	PRO 21:8 farkert iz dem mentshns veg un fremd, ober der reiner, zain ton iz rechtfartik.	PRO 21:8 The derech of the guilty ish is hafachpach ***(crooked, tortuous)*** , but as for the pure, his conduct is yashar ***(right)*** .
PRO 21:9 בעסער וווינען אויף אַ ווינקל דאַך, איידער אין איין הויז מיט אַ ווײַב אַ קריגערין. edit	PRO 21:9 beser voinen oif a vinkel doch, eider in ein hoiz mit a vaib a krigerin.	PRO 21:9 It is better to dwell in a corner of the gag ***(roof)*** , than with a quarrelsome isha in a shared bais.
PRO 21:10 די זעל פֿון דעם רָשע גלוסט בייז, זײַן חבֿר ווערט נישט געלײַטזעליקט אין זײַנע אויגן. edit	PRO 21:10 di zel fun dem roshe glust beiz, zain chever vert nisht gelaitzelikt in zaine oigen.	PRO 21:10 The nefesh of the rashah desireth rah; his re'a findeth no mercy in his eynayim.
PRO 21:11 אַז מע שטראָפֿט דעם שפּעטער, ווערט דער נאַר קלוג; און אַז מע לערנט דעם קלוגן, קריגט ער קענשאַפֿט. edit	PRO 21:11 az me shtroft dem shpeter, vert der nor klug; un az me lernt dem klugen, krigt er kenshaft.	PRO 21:11 When the scoffer is punished, the simple is made wise, and when insight is disclosed to the chacham, he receiveth da'as.
PRO 21:12 אַז דער צדיק האָט אײַנזעעניש מיטן רָשעס הויז, פֿאַרפֿירט ער די רשָעים צום בייזן. edit	PRO 21:12 az der tsadik hot inzeenish miten roshes hoiz, farfirt er di reshoiem tsum beizen.	PRO 21:12 The tzaddik ***(righteous one)*** wisely considereth the bais of the rashah, and hurleth the resha'im to rah.
PRO 21:13 דער וואָס פֿאַרשטאָפּט זײַן אויער פֿאַר דעם אָרימאַנס געשריי, וועט ער אויך רופֿן,	PRO 21:13 der vos farshtopt zain oier far dem orimans geshrei, vet er oich rufen, un nisht	PRO 21:13 He who stoppeth his ozen at the cry of the dal ***(poor)*** , he also shall cry out himself,

און נישט געענטפֿערט ווערן. edit	geentfert veren.	but shall not be heard.
PRO 21:14 אַ מתּנה פֿאַרבאָרגענערהייט פֿאַרבייגט דעם כּעס, און שוחד אין בוזעם, דעם שטאַרקסטן גרימצאָרן. edit	PRO 21:14 a Mattanah farborgenerheit farbeigt dem kaas, un shochad in buzem, dem shtarksten grimtsoren.	PRO 21:14 A mattan ***(gift)*** in secret pacifieth af ***(anger)*** , and a shochad ***(bribe)*** in the kheyk ***(bosom)*** , strong wrath.
PRO 21:15 אַ פֿרייד פֿאַרן צדיק איז טאָן גערעכטיקייט, און אַ שרעק פֿאַר די וואָס טוען אומרעכט. edit	PRO 21:15 a freid faran tsadik iz ton gerechtikeit, un a shrek far di vos tuen umrecht.	PRO 21:15 It is simchah to the tzaddik to do mishpat, but terror for the po'alei aven ***(workers of iniquity)*** .
PRO 21:16 אַ מענטש וואָס בלאָנדזשעט פֿון דעם וועג פֿון קלוגשאַפֿט, וועט רוען אין דעם געזעמל פֿון מתים. edit	PRO 21:16 a mentsh vos blondzhet fun dem veg fun klugshaft, vet ruen in dem gezeml fun meisim.	PRO 21:16 The adam that wandereth astray from the derech haseichel ***(road of understanding)*** shall rest in the kahal of the refa'im ***(congregation of the dead)*** .
PRO 21:17 דער וואָס האָט ליב ווילטאָג, ווערט אַן אָרימאַן, דער וואָס האָט ליב וויַין און אייל, ווערט נישט ריַיך. edit	PRO 21:17 der vos hot lib voiltog, vert an oriman, der vos hot lib vain un eil, vert nisht raich.	PRO 21:17 The ohev simchah ***(lover of pleasure)*** shall be an ish machsor ***(man of poverty, want, shortage)*** ; he that loveth yayin and shemen shall not be rich.
PRO 21:18 אַן אויסלייז פֿאַר דעם צדיק איז דער רָשע, און אַנשטאָט די רעכטפֿאַרטיקע קומט דער פֿעלשער. edit	PRO 21:18 an oisleiz far dem tsadik iz der roshe, un anshtot di rechtfartiken kumt der felsher.	PRO 21:18 The reshah shall be a kofer ***(ransom)*** for the tzaddik, and the boged ***(the unfaithful)*** for the yesharim.
PRO 21:19 בעסער צו וווינען אין אַ מדבר-לאַנד, איידער מיט אַ	PRO 21:19 beser tsu voinen in a midbar-land, eider mit a vaib a	PRO 21:19 It is better to dwell in eretz midbar, than with a

ווײַב אַ קריגערין אין ערגערניש. edit	krigerin in ergernish.	quarrelsome and an angry isha.
PRO 21:20 אַ גלוסטיקער אוצר און אייל איז אין דער װוינונג פֿון דעם חכם, אָבער דער נאַרישער מענטש שלינגט עס איַין. edit	PRO 21:20 a glustiker oitser un eil iz in der voinung fun dem chochem, ober der narisher mentsh shlingt es ein.	PRO 21:20 There is otzar to be desired and shemen in the naveh ***(dwelling)*** of the chacham; but a kesil adam squanders it.
PRO 21:21 דער װאָס יאָגט זיך נאָך גערעכטיקייט און גענאָד, געפֿינט לעבן, הצלחה, און כּבֿוד. edit	PRO 21:21 der vos yogt zich noch gerechtikeit un genod, gefint leben, htslche, un koved.	PRO 21:21 He that pursueth tzedakah and chesed findeth chayyim, tzedakah, and kavod.
PRO 21:22 דער חכם קומט אויף אַ שטאָט פֿון גיבורים, און מאַכט נידערן איר זיכערע פֿעסטונג. edit	PRO 21:22 der chochem kumt oif a shtot fun giborim, un macht nideren ir zichere festung.	PRO 21:22 A chacham scaleth the city of the gibborim ***(mighty ones)*** , and casteth down the trusted stronghold thereof.
PRO 21:23 דער װאָס היט זיַין מויל און זיַין צונג, היט פֿון צרות זיַין זעל. edit	PRO 21:23 der vos hit zain moil un zain tsung, hit fun tsores zain zel.	PRO 21:23 He who is shomer over his peh ***(mouth)*** and his lashon ***(tongue)*** is shomer over his nefesh from tzoros.
PRO 21:24 דער מוטװיליקער בַעל-גאווה, זיַין נאָמען איז שפּעטער – דער װאָס פֿירט זיך מיט מוטװיליקער חוצפּה. edit	PRO 21:24 der mutviliker Baal-gaive, zain nomen iz shpeter – der vos firt zich mit mutviliker chutsph.	PRO 21:24 Proud and haughty scoffer is shmo, who acteth in superfluity of zadon ***(pride)*** .
PRO 21:25 די תּאווה פֿון דעם פֿוילן טייט אים אַוועק, װײַל זיַינע הענט ווילן נישט אַרבעטן. edit	PRO 21:25 di tve fun dem foilen teit im avek, vail zaine hent vilen nisht arbeten.	PRO 21:25 The ta'avah ***(desire, craving)*** of the atzel ***(sluggard, lazy one)*** killeth him, for his yadayim refuse to work.

PRO 21:26 אַ גאַנצן טאָג באַגערט דער געריקער, אָבער דער צדיק גיט און הערט נישט אויף. edit	PRO 21:26 a gantsen tog bagert der geriker, ober der tsadik git un hert nisht oif.	PRO 21:26 He craveth greedily kol hayom, but the tzaddik giveth and spareth not.
PRO 21:27 דאָס שלאַכטאָפּפֿער פֿון די רשָעים איז אַן אומווערדיקייט, היינט ווי נאָך אַז מע ברענגט עס מיט אַ בייזער מחשבָה! edit	PRO 21:27 dos shlachtopfer fun di reshoiem iz an umverdikeit, haint vi noch az me brengt es mit a beizer machshove!	PRO 21:27 The zevach of the resha'im is to'evah ***(detestable, abomination)*** ; how much more, when he bringeth it with zimmah ***(evil intent)*** .
PRO 21:28 אַ פֿאַלשער עדות ווערט צעמישט, אָבער דער מענטש וואָס האָט געהערט, רעדט מיט פֿעסטיקייט. edit	PRO 21:28 a falsher eides vert tsemisht, ober der mentsh vos hot gehert, redt mit festikeit.	PRO 21:28 An ed kezavim ***(lying witness)*** shall perish, but the ish that heareth [emes] speaketh lanetzach ***(unto eternity)*** .
PRO 21:29 דער שלעכטער מענטש גייט מיט אַ פֿאַרשייט פּנים, אָבער דער רעכטפֿאַריקער, ער פֿאַסט אויף זיין וועג. edit	PRO 21:29 der shlechter mentsh geit mit a farshait ponem, ober der rechtfariker, er fast oif zain veg.	PRO 21:29 An ish rasha defiantly hardeneth his face, but as for the yashar ***(upright)*** he maketh his derech ***(road)*** sure.
PRO 21:30 נישטאָ קיין חכמה און קיין פֿאַרשטאַנדיקייט און קיין עצה אַקעגן ה׳. edit	PRO 21:30 nishto kein chochme un kein forshtandikeit un kein eitse akegen Hashem.	PRO 21:30 There is no chochmah nor tevunah ***(understanding)*** nor etzah against HASHEM .
PRO 21:31 דער פֿערד ווערט צוגעגרייט פֿאַר דעם טאָג פֿון מלחמה, אָבער די ישועה איז פֿון ה׳. edit	PRO 21:31 der ferd vert tsugegreit far dem tog fun milchome, ober di yeshue iz fun Hashem.	PRO 21:31 The sus is prepared against the yom milchamah, but teshuah ***(victory, deliverance)*** is from HASHEM .
PRO 22:1 אַ נאָמען איז בעסער פֿון גרויס עשירות, אַ גוטער חן,	PRO 22:1 a nomen iz beser fun grois eshires, a guter chen, fun	PRO 22:1 A shem tov is rather to be desired than osher rav, and

פֿון זילבער און פֿון גאָלד. edit	zilber un fun gold.	chen ***(grace)*** rather than kesef and zahav.
PRO 22:2 רייַך און אָרים שטויסן זיך אָן איינאַנדער, אָבער זייביידן האָט ה׳ באַשאַפֿן. edit	PRO 22:2 raich un orim shtoisen zich on einander, ober zei beiden hot Hashem bashafen.	PRO 22:2 The oisher ***(rich man)*** and the rahsh ***(pauper)*** have this in common: HASHEM is the Oseh ***(Maker)*** of them all.
PRO 22:3 דער קלוגער זעט, און פֿאַרבאָרגט זיך, און די נאַרן גייען ווייַטער, און ווערן געשטראָפֿט. edit	PRO 22:3 der kluger zet, un farborgt zich, un di naren geyen vaiter, un veren geshtroft.	PRO 22:3 A prudent man foreseeth the ra'ah, and hideth himself, but the naïve trudge on, and are punished.
PRO 22:4 דער לוין פֿון עניוות – פֿון מורא פֿאַר ה׳, איז עשירות, און כּבֿוד, און לעבן. edit	PRO 22:4 der loin fun enivet – fun moire far Hashem, iz eshires, un koved, un leben.	PRO 22:4 By anavah ***(humility)*** and the Yirat HASHEM are osher, and kavod, and chayyim.
PRO 22:5 דערנער און נעצן זייַנען אויפֿן וועג פֿון דעם קרומען, דער וואָס היט זייַן זעל, זאָל זיך דערווייַטערן פֿון זיי. edit	PRO 22:5 derner un netsen zainen oifen veg fun dem krumen, der vos hit zain zel, zol zich dervaiteren fun zei.	PRO 22:5 Thorns and pachim ***(snares)*** are in the derech of the crooked; he that is shomer over his nefesh shall be far from them.
PRO 22:6 געוויין דעם ייִנגל אויף זייַן וועג; אַפֿילו אַז ער וועט אַלט ווערן, וועט ער זיך נישט אָפּקערן דערפֿון. edit	PRO 22:6 gevain dem yingel oif zain veg; afile az er vet alt veren, vet er zich nisht opkeren derfun.	PRO 22:6 Train up a na'ar in the derech ***(road)*** he should go, and when he is old, he will not depart from it.
PRO 22:7 דער עושר געוועלטיקט איבער די אָרימע, און דער לייַער איז אַ קנעכט בייַם מלווה. edit	PRO 22:7 der oysher geveltikt iber di orime, un der laier iz a knecht baim mlve.	PRO 22:7 The oisher ruleth over the rahshim ***(paupers)*** , and the loveh ***(borrower, debtor)*** is eved ***(slave)*** to the ish malveh ***(lender)*** .
PRO 22:8 דער וואָס זייט	PRO 22:8 der vos zeit umrecht vet shnaiden umglik, un di rut fun	PRO 22:8 He that soweth iniquity shall reap aven ***(iniquity)*** , and

אומרעכט וועט שנײַדן אומגליק, און די רוט פֿון זײַן חוצפּה וועט פֿאַרלענדט ווערן. edit	zain chutsph vet farlendt veren.	the shevet ***(rod)*** of his wrath shall disappear.
PRO 22:9 דער וואָס האָט אַ גוט אויג, ער ווערט געבענטשט, ווײַל ער גיט פֿון זײַן ברויט דעם אָרימאַן. edit	PRO 22:9 der vos hot a gut oig, er vert gebentsht, vail er git fun zain broit dem oriman.	PRO 22:9 He that hath a tov ayin ***(generous eye)*** shall have a bracha; for he giveth of his lechem to the dal ***(poor)*** .
PRO 22:10 טרײַב אַרויס דעם שפּעטער, און קריג וועט אַוועק, און שטרײַט און שאַנד וועלן אויפֿהערן. edit	PRO 22:10 traib arois dem shpeter, un krig vet avek, un shtrait un shand velen oifheren.	PRO 22:10 Cast out the scoffer, and contention shall leave; indeed, strife and kalon ***(shame)*** shall cease.
PRO 22:11 דער וואָס האָט ליב ריינהאַרציקייט, וואָס האָט חן אויף די ליפּן, איז דער מלך זײַן חבֿר. edit	PRO 22:11 der vos hot lib reinhartsikeit, vos hot chen oif di lipen, iz der melech zain chever.	PRO 22:11 He that loveth tahor lev ***(a pure heart)*** , for the chen ***(grace)*** on his sfatayim ***(lips)*** the Melech shall be his re'a ***(friend)*** .
PRO 22:12 די אויגן פֿון ה׳ היטן דעם פֿאַרשטאַנדיקן, און ער פֿאַרדרייט די רייד פֿון דעם פֿעלשער. edit	PRO 22:12 di oigen fun Hashem hiten dem farshtandiken, un er fardreit di reid fun dem felsher.	PRO 22:12 The eynayim of HASHEM preserve da'as, and He overthroweth the devarim of the boged ***(unfaithful, treacherous, traitor)*** .
PRO 22:13 דער פֿוילער זאָגט: אַ לייב איז דערויסן, איך וועל אין גאַס געהרגעט ווערן. edit	PRO 22:13 der foiler zogt: a laib iz deroisen, ich vel in gas geharget veren.	PRO 22:13 The atzel ***(sluggard, lazy one)*** saith, There is an ari ***(lion)*** outside; I shall be murdered in the streets.
PRO 22:14 אַ טיפֿע גרוב איז דאָס מויל פֿון פֿרעמדע פֿרויען, דער פֿאַרשאָלטענער פֿון ה׳ פֿאַלט	PRO 22:14 a tife grub iz dos moil fun fremde froien, der farsholtener fun Hashem falt arain ahin.	PRO 22:14 The peh ***(mouth)*** of zarot ***(strange women)*** is a deep pit; he that is under the wrath of HASHEM shall fall therein.

אַריַין אַהין. edit		
PRO 22:15 נאַרישקייט איז איַינגעבונדן ביַי דעם ייִנגל אין האַרצן, די שטראָפֿרוט {שבֿט מוסר} וועט זי דערוויַיטערן פֿון אים. edit	PRO 22:15 narishkeit iz ingebunden bai dem yingel in hartsen, di shtrofrut vet zi dervaiteren fun im.	PRO 22:15 Folly is bound in the lev na'ar, but the shevet musar ***(rod of correction)*** shall drive it far from him.
PRO 22:16 מע רויבט דעם אָרימאַן, און ביַי אים מערט זיך, מע גיט דעם עושר, און עס ווערט בלויז געמינערט. edit	PRO 22:16 me roibt dem oriman, un bai im mert zich, me git dem oysher, un es vert bloiz geminert.	PRO 22:16 He that oppresseth the dal ***(poor)*** in order to increase, and he that giveth to the oisher, shall surely come to machsor ***(poverty, want)*** .
PRO 22:17 נייַג צו דיַין אויער, און הער די ווערטער פֿון די חכמים, און דיַין האַרץ זאָלסטו צולייגן צו מיַין קענשאַפֿט. edit	PRO 22:17 neig tsu dain oier, un her di verter fun di chachomim, un dain harts zolstu tsuleigen tsu main kenshaft.	PRO 22:17 Bow down thine ozen, and hear the devarim of chachamim, and apply thine lev ***(mind, heart)*** unto my da'as.
PRO 22:18 וואָרום וויל וועט זיַין, אַז דו וועסט זיי היטן אין דיַין לייַב, אַז זיי וועלן אַלע זיַין אָנגעברייט אויף דיַינע ליפּן. edit	PRO 22:18 vorem voil vet zain, az du vest zei hiten in dain laib, az zei velen ale zain ongebreit oif daine lipen.	PRO 22:18 For it is a pleasant thing if thou be shomer over them within thee; they shall therewith abide ready upon thy sfatayim ***(lips)*** .
PRO 22:19 כּדי דיַין בטחון זאָל זיַין אויף ה׳, האָב איך עס היַינט דיך געמאַכט וויסן, יאָ דיך. edit	PRO 22:19 kedei dain bitochen zol zain oif Hashem, hob ich es haint dich gemacht visen, yo dich.	PRO 22:19 That thy trust may be in HASHEM , I have made thee know this yom, even thee!
PRO 22:20 פֿאַר וואָר איך האָב דיר אויפֿגעשריבן געהויבענע ווערטער, מיט עצות און	PRO 22:20 far vor ich hob dir oifgeshriben gehoibene verter, mit etsut un kenshaft.	PRO 22:20 Have not I written to thee shloshim ***(thirty sayings)*** in mo'etzot ***(counsels)*** and da'as,

קענשאַפּט. edit		
PRO 22:21 כּדי דיך צו מאַכן וויסן די ריכטיקע ווערטער פֿון אמת, כּדי זאָלסט ענטפֿערן אמתע ווערטער די וואָס האָבן דיך געשיקט. edit	PRO 22:21 kedei dich tsu machen visen di richtike verter fun emes, kedei zolst entferen emese verter di vos hoben dich geshikt.	PRO 22:21 That I might make thee know the certain truth of the words of emes; that thou mightest bring back words of emes to them that send thee?
PRO 22:22 זאָלסט נישט באַגזלען דעם שוואַכן, ווייַל ער איז שוואַך, און נישט דריקן {דכא} דעם אָרימאַן אין טויער. edit	PRO 22:22 zolst nisht bagzlen dem shvachen, vail er iz shvach, un nisht driken dem oriman in toier.	PRO 22:22 Exploit not the dal ***(poor)*** , because he is dal ***(poor)*** ; neither oppress the oni ***(afflicted)*** in the sha'ar,
PRO 22:23 וואָרום ה׳ וועט זיך אָננעמען זייער קריג, און רויבן זייערע רויבער דאָס לעבן. edit	PRO 22:23 vorem Hashem vet zich onnemen zeyer krig, un roiben zeyere roiber dos leben.	PRO 22:23 For HASHEM will plead their cause, and plunder the nefesh of those that plundered them.
PRO 22:24 זאָלסט זיך נישט חבֿרן מיט אַ צאָרנדיקן מענטשן, און מיט אַ כּעסן זאָלסטו נישט צונויפֿקומען; edit	PRO 22:24 zolst zich nisht chaveren mit a tsorndiken mentshen, un mit a kesen zolstu nisht tsunoifkumen;	PRO 22:24 Make no friendship with a ba'al af ***(angry man)*** , and with an ish chemot ***(man of wrath)*** thou shalt not go,
PRO 22:25 טאָמער וועסטו לערנען זייַנע וועגן, און וועסט נעמען אַ שטרויכלונג פֿאַר דייַן זעל. edit	PRO 22:25 tomer vestu lernen zaine vegen, un vest nemen a shtroichlung far dain zel.	PRO 22:25 Lest thou learn his orkhot ***(ways)*** , and take a mokesh ***(snare)*** for thy nefesh.
PRO 22:26 זאָלסט נישט זייַן פֿון די וואָס גיבן אַ האַנט, פֿון די וואָס זייַנען עָרבֿ פֿאַר חובֿות. edit	PRO 22:26 zolst nisht zain fun di vos giben a hant, fun di vos zainen orev far choives.	PRO 22:26 Be not thou one of them that shake hands in a pledge, or of them that are collateral for masha'ot ***(debts, loans)*** .
PRO 22:27 אַז דו וועסט נישט האָבן צו באַצאָלן, נאָך וואָס	PRO 22:27 az du vest nisht hoben tsu batsolen, noch vos zol men tsunemen dain geleger fun	PRO 22:27 If thou hast nothing with which to pay, why should he take away thy mishkav ***(bed)***

זאָל מען צונעמען דײַן געלעגער פֿון אונטער דיר? edit	unter dir?	from under thee?
PRO 22:28 זאָלסט נישט איבעררוקן דעם גרענעץ פֿון פֿאַרצײַטן, וואָס דײַנע עלטערן האָבן געמאַכט. edit	PRO 22:28 zolst nisht iberruken dem grenets fun fartsaiten, vos daine elteren hoben gemacht.	PRO 22:28 Remove not the gevul olam ***(ancient landmark)*** , which avoteicha have set.
PRO 22:29 זעסטו אַ מענטשן פֿלינק אין זײַן אַרבעט, וועט ער שטיין פֿאַר מלכים; ער וועט נישט שטיין פֿאַר נידעריקע. edit	PRO 22:29 zestu a mentshen flink in zain arbet, vet er shtein far Molechim; er vet nisht shtein far niderike.	PRO 22:29 Seest thou an ish mahir ***(diligent, one who excells)*** in his work? He shall stand before melachim; he shall not stand before obscure men.
PRO 23:1 אַז דו זעצסט זיך עסן מיט אַ געוועלטיקער, זאָלסטו גוט פֿאַרשטיין וועמען דו האָסט פֿאַר דיר; edit	PRO 23:1 az du zetsst zich esen mit a geveltiker, zolstu gut farshtein vemen du host far dir;	PRO 23:1 When thou sittest to dine with a moshel ***(ruler)*** , consider diligently what is before thee,
PRO 23:2 וואָרום דו שטעקסט זיך אַרײַן אַ מעסער אין דער קעל, אויב דו ביסט אַ מענטש אַ פֿרעסער. edit	PRO 23:2 vorem du shtekst zich arain a meser in der , oib du bist a mentsh a freser.	PRO 23:2 And put a sakin ***(knife)*** to thy throat, if thou be a ba'al nefesh ***(man given to gluttony)*** .
PRO 23:3 זאָלסט נישט גאַרן נאָך זײַנע מאכלים, וואָרום דאָס איז פֿאַלשע שפּײַז. edit	PRO 23:3 zolst nisht goren noch zaine maicholim, vorem dos iz falshe shpaiz.	PRO 23:3 Be not desirous of his delicacies, for they are lechem kezavim ***(deceitful food)*** .
PRO 23:4 זאָלסטו זיך נישט מאַטערן צו ווערן רײַך; פֿון זינען שלאָג עס דיר אַרויס. edit	PRO 23:4 zolstu zich nisht materen tsu veren raich; fun zinen shlog es dir arois.	PRO 23:4 Overwork not to get rich; cease from thine own binah ***(understanding)*** .

PRO 23:5 הייבסט אויף דײַנע אויגן דערויף, און שוין איז עס נישטאָ; וואָרום מאַכן פֿליגלען מאַכט עס זיך, ווי אַן אָדלער וואָס פֿליט צום הימל. edit	PRO 23:5 heibst oif daine oigen deroif, un shoin iz es nishto; vorem machen fliglen macht es zich, vi an odler vos flit tsum himel.	PRO 23:5 Wilt thou let thine eynayim fly after that which is not? For such [wealth] certainly sprouts kenafayim ***(wings)*** ; they fly away as a nesher ***(eagle)*** toward Shomayim.
PRO 23:6 זאָלסט נישט עסן דאָס ברויט פֿון דעם וואָס האָט אַ בייז אויג, און זאָלסט נישט גאַרן נאָך זײַנע מאכלים; edit	PRO 23:6 zolst nisht esen dos broit fun dem vos hot a beiz oig, un zolst nisht goren noch zaine maicholim;	PRO 23:6 Eat thou not the lechem of him that hath a rah ayin ***(evil eye)*** , neither desire thou his delicacies;
PRO 23:7 וואָרום עס איז אַזוי ווי ער וואָלט אויסרעכענען בײַ זיך; עס און טרינק! זאָגט ער צו דיר, אָבער זײַן האַרץ איז נישט מיט דיר. edit	PRO 23:7 vorem es iz azoi vi er volt oisrechenen bai zich; es un trink! zogt er tsu dir, ober zain harts iz nisht mit dir.	PRO 23:7 For as he reckoneth in his nefesh, so is he. Eat and drink, saith he to thee, but his lev is not with thee.
PRO 23:8 דײַן ביסן וואָס דו האָסט אויפֿגעגעסן, וועסטו אויסברעכן, און האָסט אומזיסט אויסגעבראַכט דײַנע זיסע רייד. edit	PRO 23:8 dain bisen vos du host oifgegesen, vestu oisbrechen, un host umzist oisgebracht daine zise reid.	PRO 23:8 The morsel which thou hast eaten shalt thou vomit up, and lose thy pleasant devarim.
PRO 23:9 אין די אויערן פֿון דעם נאַרן זאָלסטו נישט רעדן, וואָרום ער וועט פֿאַראַכטן דעם שׂכל פֿון דײַנע ווערטער. edit	PRO 23:9 in di oieren fun dem naren zolstu nisht reden, vorem er vet farachten dem seichel fun daine verter.	PRO 23:9 Speak not in the oznayim of a kesil ***(fool)*** , for he will despise the seichel of thy words.
PRO 23:10 זאָלסט נישט איבעררוקן דעם גרענעץ פֿון	PRO 23:10 zolst nisht iberruken dem grenets fun fartsaiten, un in di felder fun yesoimim zolstu	PRO 23:10 Remove not the gevul olam ***(ancient landmark)*** ; and enter not into the sadot of the

פֿאַרציַיטן, און אין די פֿעלדער פֿון יתומים זאָלסטו נישט אַריַינגיין; edit	nisht araingein;	yetomim ***(fatherless ones, orphans)*** ,
PRO 23:11 וואָרום זייער אויסלייזער {גוֹאֵל} איז שטאַרק, ער וועט זיך אָננעמען זייער קריג אַקעגן דיר. edit	PRO 23:11 vorem zeyer oisleizer iz shtark, er vet zich onnemen zeyer krig akegen dir.	PRO 23:11 For their Go'el is chazak ***(strong)*** ; He shall plead their cause against thee.
PRO 23:12 לייג צו דיַין האַרץ צו מוסר , און דיַינע אויערן צו ווערטער פֿון פֿאַרשטאַנדיקייט. edit	PRO 23:12 leig tsu dain harts tsu musar , un daine oieren tsu verter fun forshtandikeit.	PRO 23:12 Apply thine lev unto musar, and thine oznayim to the words of da'as.
PRO 23:13 זאָלסט נישט פֿאַרמיַידן שטראָף {מוסר} פֿון דעם יִנגל; אַז דו וועסט אים שלאָגן מיט דער רוט, וועט ער נישט שטאַרבן. edit	PRO 23:13 zolst nisht farmaiden shtrof fun dem yingel; az du vest im shlogen mit der rut, vet er nisht shtarben.	PRO 23:13 Withhold not musar ***(correction)*** from the na'ar ***(child)*** , for if thou spank him with the shevet, he shall not die.
PRO 23:14 דו וועסט אים שלאָגן מיט דער רוט, און וועסט מציל זיַין זיַין זעל פֿון דער שְׁאוֹל. edit	PRO 23:14 du vest im shlogen mit der rut, un vest matsl zain zain zel fun der Sheol.	PRO 23:14 Thou shalt spank him with the shevet, and shalt save his nefesh from Sheol.
PRO 23:15 מיַין זון, אַז דיַין האַרץ וועט זיַין קלוג, וועט אויך מיַין האַרץ זיך פֿרייען. edit	PRO 23:15 main zun, az dain harts vet zain klug, vet oich main harts zich freyen.	PRO 23:15 Beni ***(my son)*** , if thine lev be chacham, my own lev shall have simchah.
PRO 23:16 און מיַינע נירן וועלן אָנקוועלן, אַז דיַינע ליפּן וועלן רעדן די ריכטיקייט. edit	PRO 23:16 un maine niren velen onkvelen, az daine lipen velen reden di richtikeit.	PRO 23:16 Indeed, my inmost being shall rejoice, when thy sfatayim ***(lips)*** speak meisharim ***(upright things)*** .

PRO 23:17 זאָל דײַן האַרץ נישט מקנא זײַן די זינדיקע, נאָר בלויז די מורא פֿאַר ה׳ אַ גאַנצן טאָג. edit	PRO 23:17 zol dain harts nisht mekane zain di zindike, nor bloiz di moire far Hashem a gantsen tog.	PRO 23:17 Let not thine lev envy chatta'im, but be thou in the Yirat HASHEM kol hayom.
PRO 23:18 וואָרום פֿאַר וואָר, עס איז דאָ אַ לעצט, און דײַן האָפֿענונג וועט נישט פֿאַרשניטן {כרת} ווערן. edit	PRO 23:18 vorem far vor, es iz do a letst, un dain hofenung vet nisht farshniten veren.	PRO 23:18 For surely there is an acharit ***(latter end, future)*** , and thine tikvah shall not be cut off.
PRO 23:19 הער צו, זון מײַנער, און ווער קלוג, און פֿיר אויפֿן וועג דײַן האַרץ. edit	PRO 23:19 her tsu, zun meiner, un ver klug, un fir oifen veg dain harts.	PRO 23:19 Hear thou, beni ***(my son)*** , and be chacham, and guide thine lev straight on the derech.
PRO 23:20 זאָלסט נישט זײַן פֿון די וואָס זויפֿן ווײַן, פֿון די וואָס פֿרעסן זיך אָן מיט פֿלייש; edit	PRO 23:20 zolst nisht zain fun di vos zoifen vain, fun di vos presen zich on mit fleish;	PRO 23:20 Be not among yayin gluttons; among gluttonous eaters of basar,
PRO 23:21 וואָרום אַ פֿרעסער און אַ זויפֿער ווערט פֿאַראָרימט. און שמאַטעס קליידט אָן שלעפֿערײַ. edit	PRO 23:21 vorem a freser un a zoifer vert farorimt. un shmates kleidt on shleferai.	PRO 23:21 For the drunkard and the zolel ***(glutton)*** shall come to poverty, and drowsiness shall clothe with rags.
PRO 23:22 הער צו דײַן פֿאָטער וואָס האָט דיך געבאָרן, און זאָלסט נישט פֿאַראַכטן דײַן מוטער אַז זי איז אַלט. edit	PRO 23:22 her tsu dain foter vos hot dich geboren, un zolst nisht farachten dain muter az zi iz alt.	PRO 23:22 Pay heed unto avicha that fathered thee, and despise not immecha when she is old.
PRO 23:23 קויף אמת, און זאָלסט עס נישט פֿאַרקויפֿן – חכמה, און מוסר , און פֿאַרשטאַנדיקייט. edit	PRO 23:23 koif emes, un zolst es nisht farkoifen – chochme, un musar , un forshtandikeit.	PRO 23:23 Buy emes, and sell it not; also chochmah, and musar, and binah ***(understanding)*** .

PRO 23:24 קוועלן קוועלט אָן דער פֿאָטער פֿון דעם צדיק, און דער וואָס האָט געבאָרן אַ חכם פֿרייט זיך מיט אים. edit	PRO 23:24 kvelen kvelt on der foter fun dem tsadik, un der vos hot geboren a chochem freit zich mit im.	PRO 23:24 Avi tzaddik ***(the father of a righteous one)*** shall greatly rejoice, and he that fathereth a chacham shall have simchah in him.
PRO 23:25 זאָל זיך פֿרייען דײַן פֿאָטער און דײַן מוטער, און זאָל קוועלן דײַן געווינערין. edit	PRO 23:25 zol zich freyen dain foter un dain muter, un zol kvelen dain gevinerin.	PRO 23:25 Avicha and immecha shall be glad, and she that bore thee shall rejoice.
PRO 23:26 גיב מיר, מײַן זון, דײַן האַרץ, און דײַנע אויגן זאָלן היטן מײַנע וועגן. edit	PRO 23:26 gib mir, main zun, dain harts, un daine oigen zolen hiten maine vegen.	PRO 23:26 Beni ***(my son)*** , give me thine lev, and let thine eynayim delight in my drakhim.
PRO 23:27 וואָרום אַ טיפֿער גראָבן איז אַ זונה, און אַן ענגע גרוב איז די פֿרעמדע. edit	PRO 23:27 vorem a tifer groben iz a zoine, un an enge grub iz di fremde.	PRO 23:27 For a zonah is a deep pit, and a nokhriyah ***(strange woman, foreign woman, seductress, unfaithful wife)*** is a narrow well.
PRO 23:28 דערצו לויערט זי ווי אַ רויבער, און מערט פֿעלשער צווישן די מענטשן. edit	PRO 23:28 dertsu loiert zi vi a roiber, un mert felsher tsvishen di mentshen.	PRO 23:28 She also lieth in wait like a road bandit, and increaseth the bogedim ***(unfaithful)*** among adam ***(mankind)*** .
PRO 23:29 בײַ וועמען איז אוי? בײַ וועמען איז וויי? בײַ וועמען קריג? בײַ וועמען קלאָג? בײַ וועמען אומזיסטיקע ווּנדן? בײַ וועמען רויטע אויגן? edit	PRO 23:29 bai vemen iz oi? bai vemen iz vei? bai vemen krig? bai vemen klog? bai vemen umzistike vunden? bai vemen roite oigen?	PRO 23:29 Who hath oy ***(woe)*** ? Who hath sorrow? Who hath strifes? Who hath complaint? Who hath needless wounds? Who hath bloodshot eynayim?
PRO 23:30 בײַ די וואָס שפּעטיקן זיך בײַם ווײַן, בײַ די וואָס קומען פֿאַרזוכן דעם מישטראַנק. edit	PRO 23:30 bai di vos shpetiken zich baim vain, bai di vos kumen farzuchen dem mishtrank.	PRO 23:30 They that tarry long at the yayin, they that turn in to sample mixed wine.

זאָלסט נישט קוקן אויפֿן PRO 23:31 ווייַן ווי ער רויטלט זיך, ווי ער שפּיגלט אין כּוס זייַן פֿאַרב, ווי ער גליטשט זיך גלאַטיק אַראָפּ. edit	PRO 23:31 zolst nisht kuken oifen vain vi er roitlt zich, vi er shpiglt in kos zain farb, vi er glitsht zich glatik arop.	PRO 23:31 Stare not thou into the yayin when it is red, when it sparkles in the kos ***(cup)*** , when it goeth down smoothly.
אין זייַן סוף וועט ער ווי PRO 23:32 אַ שלאַנג אײַנבײַסן, און ווי אַ נאָטער וועט ער פֿאַרגיפֿטן. edit	PRO 23:32 in zain sof vet er vi a shlang inbaisen, un vi a noter vet er fargiften.	PRO 23:32 At the acharit ***(latter end, future)*** it biteth like a nachash, and stingeth with venomous poisons like a viper.
דייַנע אויגן וועלן זען PRO 23:33 פֿרעמדע זאַכן, און דייַן האַרץ וועט רעדן פֿאַרקערטקייט; edit	PRO 23:33 daine oigen velen zen fremde zachen, un dain harts vet reden farkertkeit;	PRO 23:33 Thine eynayim shall behold zarot ***(strange women)*** , and thine lev shall utter perverse things.
און וועסט זייַן ווי איינער PRO 23:34 וואָס ליגט אין מיטן ים, אָדער ווי איינער וואָס ליגט אויף אַ שפּיץ מאַסט. edit	PRO 23:34 un vest zain vi einer vos ligt in miten yam, oder vi einer vos ligt oif a shpits mast.	PRO 23:34 Indeed, thou shalt be as he that lieth down in the lev yam ***(heart of the sea)*** , or as he that lieth upon the top of a mast.
זיי האָבן מיך געשלאָגן, PRO 23:35 און מיר האָט נישט וויי געטאָן, זיי האָבן מיך צעקלאַפּט, און איך האָב נישט געשפּירט; ווען ניכטער איך זיך אויס, וועל איך עס נאָך ווידער זוכן. edit	PRO 23:35 zei hoben mich geshlogen, un mir hot nisht vei geton, zei hoben mich tseklapt, un ich hob nisht geshpirt; ven nichter ich zich ois, vel ich es noch vider zuchen.	PRO 23:35 They have stricken me, shalt thou say, and I was not hurt; they have beaten me, and I felt it not. Mosai ***(when)*** shall I awake? I will seek yet another drink.
זאָלסט נישט זייַן מקנא PRO 24:1 בייזע לייַט, און זאָלסט נישט גאַרן צו זייַן מיט זיי, edit	PRO 24:1 zolst nisht zain mekane beize lait, un zolst nisht goren tsu zain mit zei,	PRO 24:1 Be not thou envious of anshei ra'ah, neither desire to be with them.
וואָרום פֿאַרוויסטונג PRO 24:2	PRO 24:2 vorem farvistung tracht zeyer harts, un umglik reden	PRO 24:2 For their lev plotteth violence, and their sfatayim

טראַכט זייער האַרץ, און אומגליק רעדן זייערע ליפּן. edit	zeyere lipen.	***(lips)*** talk of amal ***(trouble)*** .
PRO 24:3 מיט חכמה ווערט אַ הויז געבויט, און מיט פֿאַרשטאַנדיקייט ווערט עס באַפֿעסטיקט; edit	PRO 24:3 mit chochme vert a hoiz geboit, un mit forshtandikeit vert es bafestikt;	PRO 24:3 Through chochmah is a bais built, and by tevunah ***(understanding)*** it is established.
PRO 24:4 און דורך קענשאַפֿט ווערן די קאַמערן אָנגעפֿילט מיט אַלערליי טייַערן און ליבלעכן גוטס. edit	PRO 24:4 un durch kenshaft veren di kameren ongefilt mit alerlei teyeren un liblechen guts.	PRO 24:4 And by da'as shall the chadarim ***(chambers, rooms)*** be filled with all precious and pleasant hon ***(riches, wealth)*** .
PRO 24:5 אַ קלוגער מאַן איז אין מאַכט, און אַ מענטש מיט קענשאַפֿט האָט אַ שטאַרקע גבֿורה; edit	PRO 24:5 a kluger man iz in macht, un a mentsh mit kenshaft hot a shtarke gevure;	PRO 24:5 A gever chacham is strong; indeed, an ish da'as ***(man of knowledge)*** increaseth ko'ach.
PRO 24:6 וואָרום מיט תּחבולות מוזטו אָנפֿירן דייַן מלחמה, און הילף קומט דורך פֿיל יוֹעצים. edit	PRO 24:6 vorem mit tchbulut muztu onfiren dain milchome, un hilf kumt durch fil yuetsim.	PRO 24:6 For by tachbulot ***(guidance)*** thou shalt wage thy milchamah ***(war)*** , and in a multitude of yo'etz ***(counselors)*** there is teshu'ah ***(victory, safety)*** .
PRO 24:7 צו הויך פֿאַר דעם נאַרן איז חכמה, אין טויער עפֿנט ער נישט זייַן מויל. edit	PRO 24:7 tsu hoich far dem naren iz chochme, in toier efent er nisht zain moil.	PRO 24:7 Chochmah is too lofty for a fool; he openeth not his peh ***(mouth)*** at the sha'ar.
PRO 24:8 דער וואָס קלערט צו טאָן שלעכטס, אים וועט מען נאָכרופֿן בייזוויליקער מענטש. edit	PRO 24:8 der vos klert tsu ton shlechts, im vet men nochrufen beizviliker mentsh.	PRO 24:8 He that plotteth to do evil shall be called a ba'al mezimmot ***(master of schemes)*** .

PRO 24:9 די טראַכטעניש פֿון דעם נאַרן איז זינד, און אַן אומווערדיקייט בײַ מענטשן איז דער שפּעטער. edit	PRO 24:9 di trachtenish fun dem naren iz zind, un an umverdikeit bai mentshen iz der shpeter.	PRO 24:9 The scheme of folly is chattat ***(sin)*** , and the scoffer is a to'evah to adam ***(man)*** .
PRO 24:10 לאָזטו זיך אָפּ אין טאָג פֿון נויט, איז דײַן כּוח אַ קנאַפּער. edit	PRO 24:10 loztu zich op in tog fun noit, iz dain koiech a knaper.	PRO 24:10 If thou faint in the yom tzarah, thy strength is small.
PRO 24:11 זײַ מציל די וואָס ווערן גענומען צום טויט, און די אָנגעברייטע צום הרגען, אויב דו קענסט אָפּהאַלטן. edit	PRO 24:11 zei matsl di vos veren genumen tsum toit, un di ongebreite tsum hrgen, oib du kenst ophalten.	PRO 24:11 Save those who are drawn away toward mavet, and hold back those stumbling toward slaughter.
PRO 24:12 אַז דו וועסט זאָגן: מיר האָבן דאָך דערפֿון נישט געוווּסט – פֿאַר וואָר, דער פֿאָרשער פֿון די הערצער, ער וועט מערקן, און דער היטער פֿון דײַן זעל, ער וועט וויסן, און וועט אומקערן איטלעכן לויט זײַנע מעשׂים. edit	PRO 24:12 az du vest zogen: mir hoben doch derfun nisht gevust – far vor, der forsher fun di hertser, er vet merken, un der hiter fun dain zel, er vet visen, un vet umkeren itlechen loit zaine maisim.	PRO 24:12 If thou sayest, See, we knew it not, doth not He that weigheth the levavot consider it? And He that is guard over thy nefesh, doth not He know it? And shall not He render to every adam according to his works?
PRO 24:13 עס, מײַן זון, האָניק, ווײַל עס איז גוט, און האָניקזאַפּט וואָס איז זיס פֿאַר דײַן גומען; edit	PRO 24:13 es, main zun, honik, vail es iz gut, un honikzaft vos iz zis far dain gumen;	PRO 24:13 Beni ***(my son)*** , eat thou devash, because it is tov; and the honeycomb, which is sweet to thy taste;
PRO 24:14 אַזוי, זײַ וויסן, איז חכמה פֿאַר דײַן זעל, אַז דו האָסט זי געפֿונען וועט זײַן אַ	PRO 24:14 azoi, zei visen, iz chochme far dain zel, az du host zi gefunen vet zain a gute letst, un dain hofenung vet	PRO 24:14 So shall the knowledge of chochmah be unto thy nefesh; when thou hast found it, then there shall be an acharit

גוטע לעצט, און דייַן האָפֿענונג וועט נישט פֿאַרשניטן {כרת} ווערן. edit	nisht farshniten veren.	*(latter end, future)* , and thy tikvah *(hope)* shall not be cut off.
PRO 24:15 זאָלסט נישט לויערן, רָשע, אויף דער ווינונג פֿון דעם צדיק, זאָלסט נישט פֿאַרוויסטן זייַן הויעראָרט; edit	PRO 24:15 zolst nisht loieren, roshe, oif der voinung fun dem tsadik, zolst nisht farvisten zain hoierort;	PRO 24:15 Lay not in wait, O rasha, against the naveh *(dwelling)* of the tzaddik; assault not his resting place;
PRO 24:16 וואָרום זיבן מאָל פֿאַלט דער צדיק, און שטייט אויף, און די רשָעים ווערן געשטרויכלט אין אומגליק. edit	PRO 24:16 vorem ziben mol falt der tsadik, un shteit oif, un di reshoiem veren geshtroichlt in umglik.	PRO 24:16 For a tzaddik falleth sheva *(seven times)* , and riseth up again, but the resha'im are overthrown in ra'ah.
PRO 24:17 אַז דייַן שׂונא פֿאַלט, זאָלסטו זיך נישט פֿרייען, און אַז ער ווערט געשטרויכלט, זאָל נישט אָנקוועלן דייַן האַרץ; edit	PRO 24:17 az dain soine falt, zolstu zich nisht freyen, un az er vert geshtroichlt, zol nisht onkvelen dain harts;	PRO 24:17 Gloat not when thine oyev falleth, and let not thine lev rejoice when he stumbleth,
PRO 24:18 וואָרום ה׳ וועט זען, און עס וועט שלעכט זייַן אין זייַנע אויגן, און ער וועט אָפּקערן פֿון אים זייַן צאָרן. edit	PRO 24:18 vorem Hashem vet zen, un es vet shlecht zain in zaine oigen, un er vet opkeren fun im zain tsoren.	PRO 24:18 Lest HASHEM see it, and it is rah in His eyes, and He turn away His wrath from him.
PRO 24:19 זאָלסט זיך נישט ערגערן וועגן די שלעכטסטוער, זאָלסט נישט מקנא זייַן די רשָעים; edit	PRO 24:19 zolst zich nisht ergeren vegen di shlechtstuer, zolst nisht mekane zain di reshoiem;	PRO 24:19 Fret not thyself because of ra'im, neither be thou envious of the resha'im,
PRO 24:20 וואָרום דער שלעכטער וועט נישט האָבן קיין לעצט,	PRO 24:20 vorem der shlechter vet nisht hoben kein letst, dos licht	PRO 24:20 For there shall be no acharit *(latter end, future)* to

דאָס ליכט פֿון די רשָעים וועט אויסגעלאָשן ווערן. edit	fun di reshoiem vet oisgeloshen veren.	the rah; the ner *(light)* of the resha'im shall be put out.
PRO 24:21 האָב מורא פֿאַר ה׳, מייַן זון, און פֿאַרן מלך, מיט איבעראַנדערשער זאָלסטו זיך נישט מישן; edit	PRO 24:21 hob moire far Hashem, main zun, un faran melech, mit iberandersher zolstu zich nisht mishen;	PRO 24:21 Beni *(my son)* , fear thou HASHEM and the Melech, and do not associate with them that are otherwise disposed.
PRO 24:22 וואָרום פלוצלינג וועט קומען זייער בראָך, און ווער ווייס דאָס אומגליק פֿון זייביידן? edit	PRO 24:22 vorem plutsling vet kumen zeyer broch, un ver veis dos umglik fun zei beiden?	PRO 24:22 For their calamity shall arise suddenly; and who hath da'as of ruin those two can bring?
PRO 24:23 אויך די דאָזיקע זייַנען פֿון די חכמים. פֿון שאַנעווען אין אַ משפט קומט נישט אַרויס קיין גוטס. edit	PRO 24:23 oich di dozike zainen fun di chachomim. fun shaneven in a mishpot kumt nisht arois kein guts.	PRO 24:23 These things also belong to chachamim: it is not tov to show partiality in mishpat.
PRO 24:24 דער וואָס זאָגט צום שולדיקן: דו ביסט גערעכט, שילטן אים פֿעלקער, פֿלוכן אים אומות. edit	PRO 24:24 der vos zogt tsum shuldiken: du bist gerecht, shilten im felker, fluchen im umes.	PRO 24:24 He that saith unto the rashah, Thou are tzaddik, him shall the people curse, nations shall detest him;
PRO 24:25 אָבער די וואָס משפטן ריכטיק, זיי איז וויל, און אויף זיי קומט אַ ברכה פֿון גוטס. edit	PRO 24:25 ober di vos mishpeten richtik, zei iz voil, un oif zei kumt a brocha fun guts.	PRO 24:25 But to them that rebuke the wicked, it is well, and birkat tov shall come upon them.
PRO 24:26 די ליפּן דאַרף מען קושן דעם וואָס ענטפֿערט די ריכטיקע רייד. edit	PRO 24:26 di lipen darf men kushen dem vos entfert di richtike reid.	PRO 24:26 He that giveth an answer that is nakhon *(right, correct)* , giveth a kiss on the sfatayim.
PRO 24:27 פֿאַרריכט דערויסן דייַן	PRO 24:27 farricht deroisen dain	PRO 24:27 Set in order thy outside

אַרבעט, און גרייט עס דיר צו אויפֿן פֿעלד, דערנאָך זאָלסטו בויען דײַן הויז. edit	arbet, un greit es dir tsu oifen feld, dernoch zolstu boien dain hoiz.	work, and make ready for thyself in the sadeh; then afterwards build thine bais.
PRO 24:28 זאָלסט נישט זײַן אַן עדות אַקעגן דײַן חבֿר אָן אַ פֿאַר וואָס, און נאַרן מיט דײַנע ליפּן. edit	PRO 24:28 zolst nisht zain an eides akegen dain chever on a far vos, un naren mit daine lipen.	PRO 24:28 Be not an ed ***(witness)*** against thy re'a without cause, and deceive not with thy sfatayim ***(lips)*** .
PRO 24:29 זאָלסט נישט זאָגן: ווי ער האָט מיר געטאָן, אַזוי וועל איך אים טאָן; איך וועל דעם מענטשן אומקערן לויט זײַן טאָן. edit	PRO 24:29 zolst nisht zogen: vi er hot mir geton, azoi vel ich im ton; ich vel dem mentshen umkeren loit zain ton.	PRO 24:29 Say not, I will do so to him as he hath done to me, I will render to the ish according to his work.
PRO 24:30 פֿאַרבײַ אַ פֿעלד פֿון אַ פֿוילן מאַן בין איך פֿאַרבײַגעגאַנגען, און פֿאַרבײַ אַ ווײַנגאָרטן פֿון אַ מענטשן אָן שׂכל; edit	PRO 24:30 farbai a feld fun a foilen man bin ich farbaigegangen, un farbai a vaingorten fun a mentshen on seichel;	PRO 24:30 I went by the sadeh of the ish atzel ***(sluggard, lazy one)*** , and went past the kerem ***(vineyard)*** of the adam chasar lev ***(the man void of lev)*** ,
PRO 24:31 ערשט עס איז אין גאַנצן געווען פֿאַרוואַקסן מיט דערנער, זײַן אייבערפֿלעך איז געווען באַדעקט מיט ווילדע געוועקסן, און זײַן שטיינערנע צאַם איז געווען אײַנגעפֿאַלן. edit	PRO 24:31 ersht es iz in gantsen geven farvaksen mit derner, zain eiberflech iz geven badekt mit vilde geveksen, un zain shteinerne tsam iz geven ingefalen.	PRO 24:31 And, hinei, it was all grown over with thorns, and charullim ***(nettles)*** had covered the surface thereof, and the stone wall thereof was broken down.
PRO 24:32 איך האָב געקוקט, און מיר אַרײַנגענומען אין האַרצן,	PRO 24:32 ich hob gekukt, un mir araingenumen in hartsen, ich hob gezen, un genumen a	PRO 24:32 Then I saw, and considered it well in my lev; I looked upon it, and received

איך האָב געזען, און גענומען אַ מוסר. edit	musar.	musar.
PRO 24:33 נאָך אַ ביסל שלאָף, נאָך אַ ביסל דרעמלען, נאָך אַ ביסל ליגן מיט פֿאַרלייגטע הענט – edit	PRO 24:33 noch a bisel shlof, noch a bisel dremlen, noch a bisel ligen mit farleigte hent –	PRO 24:33 Yet a little shenot ***(slumber)*** , a little sleep, a little folding of the yadayim to rest;
PRO 24:34 און קומען אַזוי ווי אַ וואַנדערער דײַן אָרימקייט, און דײַן נויט ווי אַ מאַן פֿון מלחמה. edit	PRO 24:34 un kumen azoi vi a vanderer dain orimkeit, un dain noit vi a man fun milchome.	PRO 24:34 So shall thy poverty come like a prowler; and thy want like an ish mogen ***(armed warrior)*** .
PRO 25:1 אויך די דאָזיקע זײַנען שפּריכווערטער פֿון שלמהן, וואָס די לײַט פֿון חִזקִיָה דעם מלך פֿון יהודה האָבן איבערגעשריבן. edit	PRO 25:1 oich di dozike zainen shprichverter fun Salmonen, vos di lait fun Chizkiyah dem melech fun Yehudah hoben ibergeshriben.	PRO 25:1 These are also mishlei Sh'lomo, which the anashim of Chizkiyah Melech Yehudah copied out:
PRO 25:2 דער כּבֿוד פֿון אלקים איז פֿאַרבאָרגן אַ זאַך, און דער כּבֿוד פֿון מלכים איז אויספֿאָרשן אַ זאַך. edit	PRO 25:2 der koved fun Elokim iz farborgen a zach, un der koved fun Molechim iz oisforshen a zach.	PRO 25:2 It is the Kavod Elohim to conceal a thing, but the kavod melachim is to search out a matter.
PRO 25:3 דער הימל אין הייך, און די ערד אין טיפֿקייט, און דאָס האַרץ פֿון מלכים, איז נישט צו דערפֿאָרשן. edit	PRO 25:3 der himel in heich, un di erd in tifkeit, un dos harts fun Molechim, iz nisht tsu derforshen.	PRO 25:3 The Shomayim for height, and Eretz for depth, so the lev melachim is unsearchable.
PRO 25:4 נעם אַרויס די פּסולת פֿון זילבער, און בײַם שמעלצער קומט אַרויס אַ כּלי; edit	PRO 25:4 nem arois di psult fun zilber, un baim shmeltser kumt arois a keile;	PRO 25:4 Take away the dross from the kesef, and there shall come forth a vessel for the tzoref ***(silversmith)*** ;

PRO 25:5 נעם אַוועק דעם רָשע פֿון פֿאַרן מלך, און זײַן טראָן וועט שטיין פֿעסט אויף גערעכטיקייט. edit	PRO 25:5 nem avek dem roshe fun faran melech, un zain tron vet shtein fest oif gerechtikeit.	PRO 25:5 Take away the rasha from before Melech, and his kisse shall be established in tzedek.
PRO 25:6 זאָלסט זיך נישט שיינדלען פֿאַרן מלך, און אין דעם אָרט פֿון גרויסע לײַט זאָלסטו נישט שטיין. edit	PRO 25:6 zolst zich nisht sheindlen faran melech, un in dem ort fun groise lait zolstu nisht shtein.	PRO 25:6 Do not exalt thyself in the presence of Melech, and stand not in the makom ***(place)*** of gedolim;
PRO 25:7 וואָרום בעסער מע זאָל דיר זאָגן: קום אַרויף אַהער! איידער מע זאָל דיך דערנידערן פֿאַר דעם פֿירשט, ווי דײַנע אויגן האָבן געזען. edit	PRO 25:7 vorem beser me zol dir zogen: kum aroifblikendik aher! eider me zol dich dernideren far dem firsht, vi daine oigen hoben gezen.	PRO 25:7 For better it is that it be said unto thee, Come up here, than that thou shouldest be put lower in the presence of the noble whom thine eynayim have seen.
PRO 25:8 זאָלסט נישט אַרויסגיין האַסטיק זיך קריגן, וואָרום וואָס וועסטו טאָן צום סוף דערפֿון, אַז דײַן חבֿר וועט דיך מאַכן צו שאַנד? edit	PRO 25:8 zolst nisht aroisgein hastik zich krigen, vorem vos vestu ton tsum sof derfun, az dain chever vet dich machen tsu shand?	PRO 25:8 Go not forth hastily to bring a lawsuit, lest thou know not what to do in the acharit thereof, when thy re'a hath put thee to shame.
PRO 25:9 קריג זיך דײַן קריג מיט דײַן חבֿר, אָבער אַ פֿרעמדנס סָוד זאָלסטו נישט אַנטפּלעקן; edit	PRO 25:9 krig zich dain krig mit dain chever, ober a fremdns sod zolstu nisht antpleken;	PRO 25:9 Plead thy cause with thy re'a himself; and betray not a sod ***(confidence)*** to another,
PRO 25:10 כּדי דער צוהערער זאָל דיך נישט זידלען, וואָרום דײַן רכילות קען נישט צוריקגענומען ווערן. edit	PRO 25:10 kedei der tsuherer zol dich nisht zidlen, vorem dain rechiles ken nisht tsurikgenumen veren.	PRO 25:10 Lest he that heareth it put thee to shame, and the evil report of thee never depart.

PRO 25:11 גילדערנע עפּל אין זילבערנע פּוץ-כּלים, איז אַ וואָרט גערעדט צו דער זאַך. edit	PRO 25:11 gilderne Ophel in zilberne puts-keilim, iz a vort geredt tsu der zach.	PRO 25:11 A word aptly spoken is like tapukhim ***(apples)*** of zahav in settings of kesef.
PRO 25:12 אַ גילדערנער אוירינג און אַ צירונג פֿון גינגאָלד איז אַ קלוגער מוסר-זאָגער פֿאַרן אויער פֿון הערער. edit	PRO 25:12 a gilderner oiring un a tsirung fun gingold iz a kluger musar-zoger faran oier fun herer.	PRO 25:12 As a nezem ***(earring)*** of zahav, and an ornament of fine gold, so is a mochi'ach chacham ***(a wise reprover)*** upon an obedient ozen.
PRO 25:13 ווי שנייִקע קעלט אין טאָג פֿון שניט, איז אַ באַגלויבטער שָלִיח פֿאַר די וואָס שיקן אים; וואָרום ער דערקוויקט די זעל פֿון זײַן האַר. edit	PRO 25:13 vi shnEike kelt in tog fun shnit, iz a bagloibter sholiich far di vos shiken im; vorem er derkvikt di zel fun zain Har.	PRO 25:13 As the cold of sheleg ***(snow)*** in the yom katzir ***(day of harvest)*** , so is a tzir ne'eman ***(faithful envoy)*** to them that send him; for he refresheth the nefesh of his adonim.
PRO 25:14 וואָלקנס און ווינט אָן רעגן, איז אַ מענטש וואָס רימט זיך מיט אַ פֿאַלשער מתּנה. edit	PRO 25:14 volkens un vint on regen, iz a mentsh vos rimt zich mit a falsher Mattanah.	PRO 25:14 He who boasteth falsely of giving is like clouds and ruach ***(wind)*** without geshem ***(rain)*** .
PRO 25:15 מיט אײַנגעהאַלטנקייט ווערט איבערגערעדט דער פֿירשט, און אַ ווייכע צונג צעברעכט אַ ביין. edit	PRO 25:15 mit ingehaltenkeit vert ibergeredt der firsht, un a veiche tsung tsebrecht a bein.	PRO 25:15 By forbearance is a katzin ***(ruler)*** persuaded, and a gentle lashon breaketh the bone.
PRO 25:16 האָסטו געפֿונען האָניק, עס פֿיל עס איז גענוג פֿאַר דיר, כּדי זאָלסט זיך נישט איבערזעטן דערמיט, און עס	PRO 25:16 hostu gefunen honik, es fil es iz genug far dir, kedei zolst zich nisht iberzeten dermit, un es oisbrechen.	PRO 25:16 Hast thou found devash? Eat only as much as is sufficient for thee, lest thou be filled therewith, and vomit it out.

אויסברעכן. edit		
PRO 25:17 מאַך דייַן פֿוס זעלטן אין הויז פֿון דייַן חבֿר, כּדי ער זאָל נישט זאַט ווערן מיט דיר, און דיך פֿייַנט קריגן. edit	PRO 25:17 mach dain fus zelten in hoiz fun dain chever, kedei er zol nisht zat veren mit dir, un dich faint krigen.	PRO 25:17 Let thy regel ***(foot)*** seldom be in thy neighbor's bais; lest he be weary of thee, and so hate thee.
PRO 25:18 אַ ברעכשטאַנג און אַ שווערד און שאַרפֿע פֿייַל איז אַ מענטש וואָס זאָגט פֿאַלשע עדות אויף זייַן חבֿר. edit	PRO 25:18 a brechshtang un a shverd un sharfe fail iz a mentsh vos zogt falshe eides oif zain chever.	PRO 25:18 An ish that beareth ed sheker ***(false witness)*** against his re'a is a club, and a cherev, and a sharp khetz ***(arrow)*** .
PRO 25:19 אַ צעבראָכענער צאָן און אַן אויסגעלונקענער פֿוס, איז די פֿאַרזיכערונג פֿון דעם פֿעלשער אין טאָג פֿון נויט. edit	PRO 25:19 a tsebrochener tson un an oisgelunkener fus, iz di farzicherung fun dem felsher in tog fun noit.	PRO 25:19 Confidence in a boged in the yom tzarah is like a shen ra'ah ***(bad tooth)*** , and a regel out of joint.
PRO 25:20 ווי דער וואָס טוט אויס דעם בגד אין אַ קאַלטן טאָג, ווי עסיק אויף לויגזאַלץ, אַזוי דער וואָס זינגט לידער פֿאַר אַן אומעטיקן האַרצן. edit	PRO 25:20 vi der vos tut ois dem beged in a kalten tog, vi esik oif loigzalts, azoi der vos zingt lider far an umetiken hartsen.	PRO 25:20 As he that taketh away a beged ***(garment)*** on a cold day, and as chometz ***(vinegar)*** upon lye, so is he that singeth shirim ***(songs)*** to a lev rah ***(heavy heart)*** .
PRO 25:21 אַז דייַן שׂונא איז הונגעריק, גיב אים עסן ברויט, און אַז ער איז דאָרשטיק, גיב אים טרינקען וואַסער; edit	PRO 25:21 az dain soine iz hungerik, gib im esen broit, un az er iz dorshtik, gib im trinken vaser;	PRO 25:21 If thine enemy be hungry, give him lechem to eat, and if he be thirsty, give him mayim to drink;
PRO 25:22 וואָרום קוילן שיטסטו אים אויפֿן קאָפּ, און ה׳ וועט דיר באַצאָלן. edit	PRO 25:22 vorem koilen shitstu im oifen kop, un Hashem vet dir batsolen.	PRO 25:22 For so shalt thou heap hot coals upon his rosh, and HASHEM shall reward thee.

PRO 25:23 צפֿון-ווינט ברענגט רעגן, און אַ פֿאַרשטעלטע צונג פֿאַרדראָסיקע פּנימער. edit	PRO 25:23 tsofen-vint brengt regen, un a farshtelte tsung fardrosike penemer.	PRO 25:23 The ruach tzafon ***(north wind)*** brings forth geshem; so doth a lashon seter ***(backbiting tongue)*** bring an angry countenance.
PRO 25:24 בעסער וווינען אויף אַ ווינקל דאַך, איידער אין איין הויז מיט אַ ווײַב אַ קריגערין. edit	PRO 25:24 beser voinen oif a vinkel doch, eider in ein hoiz mit a vaib a krigerin.	PRO 25:24 It is better to dwell in the corner of the gag ***(roof)*** , than in a bais shared with a quarrelsome isha.
PRO 25:25 קאַלטע וואַסער פֿאַר אַ פֿאַרשמאַכטער זעל, אַזוי איז אַ גוטע בשׂורה פֿון אַ ווײַטן לאַנד. edit	PRO 25:25 kalte vaser far a farshmachter zel, azoi iz a gute besoire fun a veiten land.	PRO 25:25 As cold mayim to a weary nefesh, so is good news from a far country.
PRO 25:26 אַ קויטיקער קוואַל, און אַ דומפּיקער ברונעם איז אַ צדיק וואָס בייגט זיך פֿאַרן רָשע. edit	PRO 25:26 a koitiker kval, un a dumpiker brunem iz a tsadik vos beigt zich faran roshe.	PRO 25:26 A tzaddik who falters before the rasha is like a muddy spring, and a polluted makor ***(fountain)*** .
PRO 25:27 צו פֿיל האָניק עסן איז נישט גוט; און כּבֿוד הייסט פֿאַרשטיין דעם אייגענעם כּבֿוד. edit	PRO 25:27 tsu fil honik esen iz nisht gut; un koved heist farshtein dem eigenem koved.	PRO 25:27 It is not tov to eat much devash; so for men to seek their own kavod is not glory.
PRO 25:28 אַן אײַנגעבראָכענע שטאָט אָן אַ מויער איז אַ מענטש וואָס נישטאָ קיין אָפּהאַלט פֿאַר זײַן געמיט. edit	PRO 25:28 an ingebrochene shtot on a moier iz a mentsh vos nishto kein ophalt far zain gemit.	PRO 25:28 He that hath no rule over his own ruach is like an ir that is broken down, and without a chomah ***(wall)*** .
PRO 26:1 ווי שניי אום זומער, און ווי רעגן אין שניט, אַזוי פּאַסט	PRO 26:1 vi shnei um zumer, un vi regen in shnit, azoi fast nisht faran naren koved.	PRO 26:1 As sheleg ***(snow)*** in kayitz ***(summer)*** , and as matar ***(rain)*** at katzir ***(harvest)*** , so

נישט פֿאַרן נאַרן כּבֿוד. edit		kavod is not fitting for a kesil ***(fool)*** .
PRO 26:2 ווי אַ שפּערל וואָס וואַנדערט, ווי אַ שוואַלב וואָס פֿליט, אַזוי וועט אַן אומזיסטע קללה אָנקומען אויף זיך אַליין. edit	PRO 26:2 vi a shperl vos vandert, vi a shvalb vos flit, azoi vet an umziste klole onkumen oif zich alein.	PRO 26:2 As the tzippor in its fluttering, as the swallow in its flying, so the kelelah ***(curse)*** without cause shall not alight.
PRO 26:3 אַ בייַטש פֿאַרן פֿערד, אַ צאַם פֿאַרן אייזל, און אַ רוט פֿאַרן רוקן פֿון דעם נאַרן. edit	PRO 26:3 a baitsh faran ferd, a tsam faran eizl, un a rut faran ruchen fun dem naren.	PRO 26:3 A shot ***(whip)*** for the sus, a bridle for the chamor, and a shevet for the back of kesilim.
PRO 26:4 זאָלסט נישט ענטפֿערן דעם נאַרן אַזוי ווי זייַן נאַרישקייט, כּדי דו אויך זאָלסט נישט ווערן גלייַך צו אים. edit	PRO 26:4 zolst nisht entferen dem naren azoi vi zain narishkeit, kedei du oich zolst nisht veren glaich tsu im.	PRO 26:4 Answer not a kesil ***(fool)*** according to his folly, lest thou also be like unto him.
PRO 26:5 ענטפֿער דעם נאַרן וועדליק זייַן נאַרישקייט, כּדי ער זאָל נישט זייַן אַ חכם אין זייַנע אויגן. edit	PRO 26:5 entfer dem naren vedlik zain narishkeit, kedei er zol nisht zain a chochem in zaine oigen.	PRO 26:5 Answer a kesil ***(fool)*** according to his folly, lest he be chacham in his own eyes.
PRO 26:6 די פֿיס האַקט זיך אָפּ, מיט ערגערניש טרינקט זיך אָן, דער וואָס שיקט זאַכן דורך דער האַנט פֿון אַ נאַרן. edit	PRO 26:6 di fis hakt zich op, mit ergernish trinkt zich on, der vos shikt zachen durch der hant fun a naren.	PRO 26:6 He that sendeth a message by the yad of a kesil ***(fool)*** cutteth off the raglayim, and drinketh chamas.
PRO 26:7 די פֿיס באָמבלען זיך בייַם הינקעדיקן, און אַ משל אין מויל פֿון אַ נאַרן. edit	PRO 26:7 di fis bomblen zich baim hinkediken, un a Mashal in moil fun a naren.	PRO 26:7 The legs of the pisei'ach ***(lame man)*** hang limp; so is a mashal in the peh ***(mouth)*** of kesilim.

PRO 26:8 ווי אַ קליין אֶבֶן-טוֹב אויף אַ הויפֿן שטיינער, אַזוי אַז מע גיט כּבֿוד אַ נאַרן. edit	PRO 26:8 vi a klein even-Tov oif a hoifen shteiner, azoi az me git koved a naren.	PRO 26:8 As he that bindeth an even ***(stone)*** in a sling, so is he that giveth kavod to a kesil ***(fool)*** .
PRO 26:9 אַ דאָרן וואָס קומט אין דער האַנט פֿון אַ שיכּורן, אַזוי איז אַ משל אין מויל פֿון אַ נאַרן. edit	PRO 26:9 a Doren vos kumt in der hant fun a shikuren, azoi iz a Mashal in moil fun a naren.	PRO 26:9 As a thornbush goeth up into the yad of a shikkor, so is a mashal in the peh ***(mouth)*** of kesilim.
PRO 26:10 ווי אַ בויגן-מאַן וואָס אַרייַנגעשטאָכט {חלל} אַלע, אַזוי איז דער וואָס דינגען די נאַר, אָדער דינגען די פּאַסערביי. edit	PRO 26:10 vi a boigen-men vos araingeshtocht ale, azoi iz der vos dingen di nor, oder dingen di paserbei.	PRO 26:10 Like an archer wounding all, so is he that hireth the kesil ***(fool)*** , or hireth the passerby.
PRO 26:11 ווי אַ הונט וואָס קערט זיך אום צו זייַן מייקעכץ, חזרט איבער דער נאַר זייַן טיפּשות. edit	PRO 26:11 vi a hunt vos kert zich um tsu zain meikechts, cehzrt iber der nor zain tipshut.	PRO 26:11 As a kelev returneth to his vomit, so a kesil ***(fool)*** returneth to his folly.
PRO 26:12 זעסטו אַ מענטשן וואָס איז אַ חכם אין זייַנע אויגן, איז דאָ מער האָפֿענונג פֿאַר אַ נאַרן ווי פֿאַר אים. edit	PRO 26:12 zestu a mentshen vos iz a chochem in zaine oigen, iz do mer hofenung far a naren vi far im.	PRO 26:12 Seest thou an ish chacham in his own eyes? There is more tikvah ***(hope)*** for a kesil ***(fool)*** than for him.
PRO 26:13 דער פֿוילער זאָגט: אַ ווילד לייב איז אין וועג, אַ לייב איז אין די גאַסן. edit	PRO 26:13 der foiler zogt: a vild laib iz in veg, a laib iz in di gasen.	PRO 26:13 The atzel ***(sluggard, lazy one)*** saith, There is a lion in the derech; an ari is in the rechovot.
PRO 26:14 די טיר דרייט זיך שוין אויף איר אַנגל, און דער	PRO 26:14 di tir dreit zich shoin oif ir angl, un der foiler iz noch oif zain bet.	PRO 26:14 As the delet ***(door)*** turneth upon its hinges, so doth the atzel ***(sluggard, lazy one)***

פֿוילער איז נאָך אויף זײַן בעט. edit		upon his mittah ***(bed)*** .
PRO 26:15 אַז דער פֿוילער שטעקט אַרײַן זײַן האַנט אין שיסל, איז ער צו מיד זי צוצוטראָגן צו זײַן מויל. edit	PRO 26:15 az der foiler shtekt arain zain hant in shisel, iz er tsu mid zi tsutsutrogen tsu zain moil.	PRO 26:15 The atzel ***(sluggard, lazy one)*** hideth his yad in his dish; it's too tiring to bring it back to his peh ***(mouth)*** again.
PRO 26:16 דער פֿוילער איז קליגער אין זײַנע אויגן פֿון זיבן געשײַטע ענטפֿערער. edit	PRO 26:16 der foiler iz kliger in zaine oigen fun ziben geshaite entferer.	PRO 26:16 The atzel ***(sluggard, lazy one)*** is chacham in his own eyes, more than seven that give an excellent answer.
PRO 26:17 ווי דער וואָס נעמט אָן אַ הונט פֿאַר די אויערן, איז אַ פֿאַרבײַגייער וואָס היצט זיך איבער אַ קריג וואָס נישט זײַנס. edit	PRO 26:17 vi der vos nemt on a hunt far di oieren, iz a farbaigeyer vos hitst zich iber a krig vos nisht zains.	PRO 26:17 He that passeth by, and meddleth in a quarrel that doth not belong to him, is like one that taketh a kelev by the oznayim.
PRO 26:18 ווי אַ משוגענער וואָס וואַרפֿט ברענעדיקע שײַטן, פֿײַלן, און טויט, edit	PRO 26:18 vi a mshugener vos vorft brenedike shaiten, failen, un toit,	PRO 26:18 As a mad man who shooteth firebrands, khitzim ***(arrows)*** , and mavet,
PRO 26:19 אַזוי איז דער מענטש וואָס נאַרט אָפּ זײַן חבֿר, און זאָגט: איך שטיף דאָך בלויז. edit	PRO 26:19 azoi iz der mentsh vos nart op zain chever, un zogt: ich shtif doch bloiz.	PRO 26:19 So is the ish that deceiveth his re'a, and saith, Am I not just having a laugh?
PRO 26:20 אָן האָלץ פֿאַרלעשט זיך דאָס פֿײַער, און אָן אַן אונטערהעצער הערט אויף קריג. edit	PRO 26:20 on holts farlesht zich dos faier, un on an unterhetser hert oif krig.	PRO 26:20 Where no wood is, there the eish goeth out; so where there is no nirgan ***(gossip, slanderer, talebearer)*** , the strife dieth down.
PRO 26:21 קוילן פֿאַר זשאַר, און	PRO 26:21 koilen far zhar, un holts far faier, un a mentsh a kriger	PRO 26:21 As charcoal is to burning coals, and wood to eish; so is a

האָלץ פֿאַר פֿײַער, און אַ מענטש אַ קריגער אויף אָנצוצינדן אַ שטרײַט. edit	oif ontsutsinden a shtrait.	contentious ish to kindle strife.
PRO 26:22 די ווערטער פֿון דעם אונטערהעצער זײַנען ווי געשמאַקע ביסנס, און זיי נידערן אין די קאַמערן פֿון לײַב. edit	PRO 26:22 di verter fun dem unterhetser zainen vi geshmake bisns, un zei nideren in di kameren fun laib.	PRO 26:22 The devarim of a nirgan ***(gossip, slanderer, talebearer)*** are like tasty morsels, and they go down into the innermost chambers of the beten.
PRO 26:23 פסולתדיק זילבער באַצויגן אויף ליים, זײַנען הייסע ליפּן און אַ בייז האַרץ. edit	PRO 26:23 psultdik zilber batsoigen oif leim, zainen heise lipen un a beiz harts.	PRO 26:23 Fervent sfatayim ***(lips)*** and a lev rah are like earthenware covered with silver dross.
PRO 26:24 מיט זײַן ליפּ פֿאַרשטעלט זיך דער שׂונא, אָבער אין זיך גרייט ער צו באַטרוג. edit	PRO 26:24 mit zain lip·farshtelt zich der soine, ober in zich greit er tsu batrug.	PRO 26:24 He that hateth disguises it with his sfatayim ***(lips)*** , and within harboreth mirmah ***(deceit)*** ;
PRO 26:25 אַז ער מאַכט לײַטזעליק זײַן קָול, זאָלסטו אים נישט גלויבן, וואָרום זיבן אומווערדיקייטן זײַנען אין זײַן האַרצן. edit	PRO 26:25 az er macht laitzelik zain kol, zolstu im nisht gloiben, vorem ziben umverdikeiten zainen in zain hartsen.	PRO 26:25 When he speaketh fair, believe him not; for there are sheva to'avot in his lev.
PRO 26:26 מעג זיך פֿאַרדעקן זײַן שׂינאה מיט אָפּנאַרעניש, וועט אַנטפּלעקט ווערן זײַן בייז פֿאַר אַן עולם. edit	PRO 26:26 meg zich fardeken zain sine mit opnarenish, vet antplekt veren zain beiz far an oilem.	PRO 26:26 Whose hatred is covered by guile, yet his wickedness shall be exposed before the whole kahal.
PRO 26:27 דער וואָס גראָבט אַ	PRO 26:27 der vos grobt a grub, vet in ir arainfalen, un der vos	PRO 26:27 He who diggeth a shachat ***(pit)*** shall fall therein,

גרוב, וועט אין איר אַרײַנפֿאַלן, און דער וואָס קײַקלט אַ שטיין, וועט ער זיך אומקערן צו אים. edit	kaiklt a shtein, vet er zich umkeren tsu im.	and he that rolleth an even ***(stone)*** , it will roll back upon him.
PRO 26:28 דער דערשלאָגענער האָט פֿײַנט אַ פֿאַלשע צונג, אָבער געפֿאַלנקייט מאַכט אַ גלאַט מויל. edit	PRO 26:28 der dershlogener hot faint a falshe tsung, ober gefalnkeit macht a glat moil.	PRO 26:28 A lashon sheker hateth those that are crushed by it; and a flattering peh ***(mouth)*** worketh ruin.
PRO 27:1 זאָלסט זיך נישט רימען מיט דעם מאָרגעדיקן טאָג, וואָרום דו ווייסט נישט וואָס דער טאָג וועט געבערן. edit	PRO 27:1 zolst zich nisht rimen mit dem morgediken tog, vorem du veist nisht vos der tog vet geberen.	PRO 27:1 Boast not thyself of yom makhar ***(tomorrow)*** , for thou hast no da'as of what a yom may bring forth.
PRO 27:2 זאָל דיך לויבן אַן אַנדערער, און נישט דײַן מויל, אַ פֿרעמדער, און נישט דײַנע ליפּן. edit	PRO 27:2 zol dich loiben an anderer, un nisht dain moil, a fremder, un nisht daine lipen.	PRO 27:2 Let another praise thee, and not thine own peh ***(mouth)*** ; a nokhri ***(stranger)*** , and not thine own sfatayim ***(lips)*** .
PRO 27:3 שווער איז שטיין, און אַ משׂא איז זאַמד, אָבער דער כּעס פֿון אַ נאַרן איז שווערער פֿון זיי ביידן. edit	PRO 27:3 shver iz shtein, un a Massa iz zamd, ober der kaas fun a naren iz shverer fun zei beiden.	PRO 27:3 An even ***(stone)*** is heavy, and the chol ***(sand)*** weighty; but a fool’s wrath is heavier than them both.
PRO 27:4 אומדערבאַרימדיק איז גרימצאָרן, און אַ פֿלייצונג איז כּעס, אָבער ווער קען באַשטיין פֿאַר קנאה? edit	PRO 27:4 umderbarimdik iz grimtsoren, un a fleitsung iz kaas, ober ver ken bashtein far kine?	PRO 27:4 Chemah ***(anger)*** is cruel, and fury is a torrent, but who is able to stand before kinah ***(jealousy, envy)*** ?
PRO 27:5 בעסער אַן אָפֿענער פֿאָרוווּרף איידער	PRO 27:5 beser an ofener forvurf eider farborgene libshaft.	PRO 27:5 Open tovah tokhakhat ***(good, constructive reproof)*** is

פֿאַרבאָרגענע ליבשאַפֿט. edit		better than secret ahavah.
PRO 27:6 געטרוילעך זײַנען די װוּנדן פֿון אַ גוטן פֿרײַנט, און צו לאַסט זײַנען די קושן פֿון אַ שׂונא. edit	PRO 27:6 getroilech zainen di vunden fun a guten fraint, un tsu last zainen di kushen fun a soine.	PRO 27:6 Ne'emanim ***(faithful)*** are the wounds of an ohev ***(friend)*** ; but deceitful the neshikot ***(kisses)*** of an enemy.
PRO 27:7 אַ זאַטע זעל טרעט אויף האָניקזאַפֿט, און אַ הונגעריקער זעל איז איטלעך ביטערס זיס. edit	PRO 27:7 a zate zel tret oif honikzaft, un a hungeriker zel iz itlech biters zis.	PRO 27:7 The full nefesh trampleth a honeycomb, but to the hungry nefesh every mar ***(bitter thing)*** is sweet.
PRO 27:8 װי אַ פֿויגל פֿאַרװאָגעלט פֿון איר נעסט, אַזױ איז אַ מענטש פֿאַרװאָגעלט פֿון זײַן היים. edit	PRO 27:8 vi a foigel farvogelt fun ir nest, azoi iz a mentsh farvogelt fun zain heim.	PRO 27:8 As a tzippor that wandereth from her ken ***(nest)*** , so is an ish that wandereth from his makom ***(place, home)*** .
PRO 27:9 אייל און װײַרעך דערפֿרייט דאָס האַרץ, דאָס גלײַכן די זיסקייט פֿון אַ חבֿר דורך אַ האַרציקער עצה. edit	PRO 27:9 eil un vairech derfreit dos harts, dos glaichen di ziskeit fun a chever durch a hartsiker eitse.	PRO 27:9 Shemen and ketoret rejoice the lev; so doth the sweet discourse of a re'a ***(friend)*** from an atzat nefesh ***(a counselling of the soul)*** .
PRO 27:10 דײַן גוטן פֿרײַנט, און דײַן פֿאָטערס גוטן פֿרײַנט זאָלסטו נישט פֿאַרלאָזן; און זאָלסט נישט קומען אין דײַן ברודערס הויז אין טאָג פֿון דײַן בראָך; בעסער אַ נאָנטער שָכן איידער אַ װײַטער ברודער. edit	PRO 27:10 dain guten fraint, un dain foters guten fraint zolstu nisht farlozen; un zolst nisht kumen in dain bruder's hoiz in tog fun dain broch; beser a nonter shochen eider a vaiter bruder.	PRO 27:10 Thine own re'a ***(friend)*** , and the re'a avicha, forsake not; neither go into thy brother’s bais in the yom of thy calamity; for better is a shakhen ***(neighbor)*** that is near than a brother far off.

PRO 27:11 זײַ קלוג, מײַן זון, און דערפֿריי מײַן האַרץ, און איך וועל קענען ענטפֿערן דעם וואָס לעסטערט מיך. edit	PRO 27:11 zei klug, main zun, un derfrei main harts, un ich vel kenen entferen dem vos lestert mich.	PRO 27:11 Beni ***(my son)*** , be chacham, and make my lev glad, that I may answer my accusers.
PRO 27:12 דער קלוגער זעט דאָס בייז, פֿאַרבאָרגט ער זיך, די נאַרן גייען ווײַטער, ווערן זיי געשטראָפֿט. edit	PRO 27:12 der kluger zet dos beiz, farborgt er zich, di naren geyen vaiter, veren zei geshtroft.	PRO 27:12 A prudent man foreseeth ra'ah, and hideth himself; but the naïve ones trudge on, and are punished.
PRO 27:13 נעם צו זײַן בגד אויב ער איז עָרבֿ געווען פֿאַר אַן אַנדערן, און נעם זײַן משכּון פֿאַר דער פֿרעמדער. edit	PRO 27:13 nem tsu zain beged oib er iz orev geven far an anderen, un nem zain mshkun far der fremder.	PRO 27:13 Take his beged ***(garment)*** that is collateral for a zar; seize the pledge given for surety for a nokhriyah ***(strange woman, foreign woman, seductress)*** .
PRO 27:14 דער וואָס בענטשט זײַן גוטן פֿרײַנט אויף אַ הויכן קָול פֿרי באַגינען, וועט עס אים ווי אַ קללה גערעכנט ווערן. edit	PRO 27:14 der vos bentsht zain guten fraint oif a hoichen kol peire baginen, vet es im vi a klole gerechnt veren.	PRO 27:14 He that maketh a bracha on his re'a ***(friend)*** with a kol gadol ***(loud voice)*** , rising early in the boker, it shall be counted a kelalah to him.
PRO 27:15 אַ נודנע טריפֿעניש אין אַ רעגנדיקן טאָג, און אַ ווײַב אַ קריגערין, זײַנען גלײַך. edit	PRO 27:15 a nudne trifenish in a regndiken tog, un a vaib a krigerin, zainen glaich.	PRO 27:15 A continual dripping in a very rainy day and a quarrelsome isha are alike;
PRO 27:16 דער וואָס באַהאַלט זי, באַהאַלט ווינט, און דאָס אייל פֿון זײַן רעכטער האַנט שרײַט אויס. edit	PRO 27:16 der vos bahalt zi, bahalt vint, un dos eil fun zain rechter hant shrait ois.	PRO 27:16 To restrain her is like restraining the ruach ***(wind)*** , and like grasping shemen in the right hand.
PRO 27:17 אײַזן שלײַפֿט מען מיט אײַזן, און איין מענטש שלײַפֿט	PRO 27:17 izen shlaift men mit izen, un ein mentsh shlaift dem sharf fun dem anderen.	PRO 27:17 Barzel ***(iron)*** sharpeneth barzel ***(iron)*** ; so one ish sharpeneth another.

דעם שאַרף פֿון דעם אַנדערן. edit		
PRO 27:18 דער וואָס היט דעם פֿייַגנבוים, וועט עסן זייַן פֿרוכט, און דער וואָס פּאַסט אויף זייַן האַר, וועט האָבן כּבֿוד. edit	PRO 27:18 der vos hit dem faignboim, vet esen zain frucht, un der vos fast oif zain Har, vet hoben koved.	PRO 27:18 He who is guard over the te'enah ***(fig tree)*** shall eat the p'ri ***(fruit)*** thereof, so he that is shomer over his adon shall be honored.
PRO 27:19 ווי אין וואַסער איז אַ פּנים קעגן אַ פּנים, אַזוי איז דאָס האַרץ פֿון אַ מענטשן צו אַ מענטשן. edit	PRO 27:19 vi in vaser iz a ponem kegen a ponem, azoi iz dos harts fun a mentshen tsu a mentshen.	PRO 27:19 As mayim reflecteth the face, so one lev ha'adam reflects another.
PRO 27:20 שְׁאוֹל און דער אָפּגרונט ווערן נישט זאַט, און די אויגן פֿון דעם מענטשן ווערן נישט זאַט. edit	PRO 27:20 Sheol un der opgrunt veren nisht zat, un di oigen fun dem mentshen veren nisht zat.	PRO 27:20 Sheol and Avaddon are never full; so the eynayim of adam are never satisfied.
PRO 27:21 אַ טיגל פֿאַר זילבער, און אַ שמעלצאויוון פֿאַר גאָלד, און אַ מענטש לויט זייַן לויב. edit	PRO 27:21 a tigl far zilber, un a shmeltsoiven far gold, un a mentsh loit zain loib.	PRO 27:21 As the crucible is for kesef, and the furnace for zahav; so is an ish tested by the praise he receives.
PRO 27:22 ווען דו זאָלסט שטויסן דעם נאַרן אין אַ שטייסל מיט אַ מערזער צווישן גריץ, וועט זיך נישט אָפּטאָן פֿון אים זייַן נאַרישקייט. edit	PRO 27:22 ven du zolst shtoisen dem naren in a shteisl mit a merzer tsvishen grits, vet zich nisht opton fun im zain narishkeit.	PRO 27:22 Though thou shouldest grind a fool in the makhtesh ***(mortar)*** among grain with the pestle, yet will not his folly be removed from him.
PRO 27:23 קענען זאָלסטו קענען דאָס אויסזען פֿון דייַנע שאָף,	PRO 27:23 kenen zolstu kenen dos oiszen fun daine shof, gib achtung oif di stades;	PRO 27:23 Be thou diligent to know the condition of thy tzon, and look well to thy adarim ***(flocks)***

גיב אַכטונג אויף די סטאַדעס; edit		.
PRO 27:24 וואָרום נישט אויף אייביק איז רײַכטום; און איז דען אַ קרוין אויף דָור-דורות? edit	PRO 27:24 vorem nisht oif eibik iz raichtum; un iz den a kroin oif dor-doires?	PRO 27:24 For riches are not l'olam ***(forever)*** ; and doth the nezer ***(crown)*** endure dor vador?
PRO 27:25 די היי איז אָפּגעשניטן, און פֿרישע גראָז באַווײַזט זיך, און אײַנגעזאַמלט זײַנען די קרײַטעכער פֿון די בערג, edit	PRO 27:25 di hei iz opgeshniten, un frishe groz bavaizt zich, un ingezamlt zainen di kraitecher fun di berg,	PRO 27:25 The hay is removed, and the deshe ***(tender grass)*** showeth itself, and herbs of the harim are gathered,
PRO 27:26 וועלן די שעפּסן זײַן פֿאַר דײַן קליידונג, און צו באַצאָלן פֿאַר אַ פֿעלד די בעק; edit	PRO 27:26 velen di shepsen zain far dain kleidung, un tsu batsolen far a feld di bek;	PRO 27:26 The kevasim ***(lambs)*** are for thy clothing, and the goats are the purchase price of the sadeh.
PRO 27:27 און גענוג ציגנמילך וועט זײַן פֿאַר דײַן שפּײַז – פֿאַר דעם שפּײַז פֿון דײַן הויזגעזינט, און דערנערונג פֿאַר דײַנע דינסטמיידלעך. edit	PRO 27:27 un genug tsignmilch vet zain far dain shpaiz – far dem shpaiz fun dain hoizgezint, un dernerung far daine dinstmeidlech.	PRO 27:27 And thou shalt have cholov of izzim ***(goats)*** enough for thy lechem, for the lechem of thy bais, and for the nourishment of thy na'arot ***(servant girls)*** .
PRO 28:1 דער רָשע לויפֿט ווען קיינער יאָגט נישט, אָבער די צדיקים זײַנען זיכער ווי אַ יונגער לייב. edit	PRO 28:1 der roshe loift ven keiner yogt nisht, ober di tsadikim zainen zicher vi a yunger laib.	PRO 28:1 The rasha flee when none pursueth; but the tzaddikim are bold as a lion.
PRO 28:2 דורך דעם פֿאַרברעך פֿון אַ לאַנד זײַנען פֿיל אירע האַרן, אָבער דורך אַ פֿאַרשטאַנדיקן מאַן וואָס ווייס, האַלט אָן	PRO 28:2 durch dem farbrech fun a land zainen fil ire haren, ober durch a farshtandiken man vos veis, halt on lang der bashtand.	PRO 28:2 For the peysha eretz ***(land in rebellion)*** many are the sarim ***(rulers)*** thereof, but by an adam meiven yodei'a ***(a man of wisdom and***

לאַנג דער באַשטאַנד. edit		*knowledge)* shall be lasting order.
PRO 28:3 אַן אָרימאַן וואָס דריקט די שוואַכע, איז אַ שלאַקסרעגן וואָס לאָזט אָן ברויט. edit	PRO 28:3 an oriman vos drikt di shvache, iz a shlaksregen vos lozt on broit.	PRO 28:3 A gever rahsh ***(poor man)*** that oppresseth the dalim ***(poor ones)*** is like a sweeping matar ***(rain)*** which leaveth no lechem ***(food, crop)*** .
PRO 28:4 די וואָס פֿאַרלאָזן די תּורה, לויבן די רשָעים, אָבער די וואָס היטן די תּורה, קריגן זיך מיט זיי. edit	PRO 28:4 di vos farlozen di ture, loiben di reshoiem, ober di vos hiten di ture, krigen zich mit zei.	PRO 28:4 They that forsake the torah praise the rasha, but such as be shomer over the torah contend against them.
PRO 28:5 שלעכטע מענטשן פֿאַרשטייען נישט גערעכטיקייט, אָבער די וואָס זוכן ה׳, פֿאַרשטייען אַלץ. edit	PRO 28:5 shlechte mentshen farshteyen nisht gerechtikeit, ober di vos zuchen Hashem, farshteyen alts.	PRO 28:5 Anshei rah understand not mishpat, but they that seek HASHEM understand all things.
PRO 28:6 בעסער אַן אָרימאַן וואָס גייט מיט זײַן ערלעכקייט, איידער דער וואָס זײַנע וועגן זײַנען קרום, און ער איז אַן עושר. edit	PRO 28:6 beser an oriman vos geit mit zain erlechkeit, eider der vos zaine vegen zainen krum, un er iz an oysher.	PRO 28:6 Better is the rahsh ***(poor)*** that walketh in his integrity, than he that is perverse in his drakhim ***(ways)*** , though he be rich.
PRO 28:7 אַ פֿאַרשטאַנדיקער זון היט די לערנונג, אָבער דער וואָס חבֿרט זיך מיט פֿרעסערס, פֿאַרשעמט זײַן פֿאָטער. edit	PRO 28:7 a forshtandiker zun hit di lernung, ober der vos chvrt zich mit fresers, farshemt zain foter.	PRO 28:7 He who keepeth torah is a ben meiven, but he that is a companion of zolelim ***(gluttons)*** shameth aviv.
PRO 28:8 דער וואָס מערט זײַן פֿאַרמעג דורך צינדזן און	PRO 28:8 der vos mert zain farmeg durch tsindzen un merung, zamlt es far dem vos vet	PRO 28:8 He that by neshekh ***(interest)*** and increase increaseth his substance, he

מערונג, זאַמלט עס פֿאַר דעם וואָס וועט שענקען צו אָרימע. edit	shenken tsu orime.	shall gather it for him that will pity the dalim ***(poor ones)*** .
PRO 28:9 דער וואָס קערט אָפּ זײַן אויער פֿון צו הערן די לערנונג, איז אַפֿילו זײַן תּפֿילה אַן אומווערדיקייט. edit	PRO 28:9 der vos kert op zain oier fun tsu heren di lernung, iz afile zain tfile an umverdikeit.	PRO 28:9 He that turneth away his ozen from mishmo'a torah ***(heeding torah)*** , even his tefillah ***(prayer)*** shall be to'evah ***(abomination)*** .
PRO 28:10 דער וואָס פֿאַרפֿירט די רעכטפֿאַרטיקע אויף אַ שלעכטן וועג, וועט ער אַרײַנפֿאַלן אין זײַן אייגענער גרוב, און די ערלעכע וועלן אַרבן גוטס. edit	PRO 28:10 der vos farfirt di rechtfartiken oif a shlechten veg, vet er arainfalen in zain eigener grub, un di erleche velen arben guts.	PRO 28:10 He who causeth the yesharim ***(upright ones)*** to go astray in a derech rah, he shall fall himself into his own trap, but the blameless ones shall inherit tov.
PRO 28:11 דער רײַכער מאַן איז אַ חכם אין זײַנע אויגן, אָבער דער קלוגע אָרימאַן פֿאָרשט אים דורך. edit	PRO 28:11 der raicher man iz a chochem in zaine oigen, ober der kluge oriman forsht im durch.	PRO 28:11 The ish oisher is chacham in his own eyes, but the dal meiven ***(poor man with understanding)*** searcheth him out.
PRO 28:12 אַז צדיקים פֿרייען זיך איז אַ גרויסע גדולה, אָבער אַז רשָעים קומען אויף, מוז מען זוכן אַ מענטשן. edit	PRO 28:12 az tsadikim freyen zich iz a groise gdule, ober az reshoiem kumen oif, muz men zuchen a mentshen.	PRO 28:12 When tzaddikim do triumph, there is rabbah tiferet ***(great glory)*** , but when the resha'im rise, the people go into hiding.
PRO 28:13 דער וואָס פֿאַרדעקט זײַנע זינד, וועט נישט באַגליקן, אָבער דער וואָס איז זיך מודה און פֿאַרלאָזט זיי, וועט דערבאַרימט ווערן. edit	PRO 28:13 der vos fardekt zaine zind, vet nisht bagliken, ober der vos iz zich moide un farlozt zei, vet derbarimt veren.	PRO 28:13 He that covereth his peysha'im ***(sins)*** shall not prosper, but he who confesseth and forsaketh them shall find mercy.

PRO 28:14 ווויל צו דעם מענטשן וואָס פֿאָרכט תּמיד, און דער וואָס מאַכט האַרט זײַן האַרץ וועט אַרײַנפֿאַלן אין בייז. edit	PRO 28:14 voil tsu dem mentshen vos forcht tmid, un der vos macht hart zain harts vet arainfalen in beiz.	PRO 28:14 Ashrei adam that is reverent always, but he that hardeneth his lev shall fall into ra'ah.
PRO 28:15 אַ ברומיקער לייב, און אַ הונגעריקער בער, איז אַ רָשע וואָס געוועלטיקט איבער אָרים פֿאָלק. edit	PRO 28:15 a brumiker laib, un a hungeriker Beor, iz a roshe vos geveltikt iber orim folk.	PRO 28:15 As a roaring ari, and a charging dov ***(bear)*** , so is a wicked moshel ***(ruler)*** over the am dal ***(poor people)*** .
PRO 28:16 אַ פֿירשט פֿעליק אין שׂכל איז גרויס אין רויבערײַען; און דער וואָס האָט פֿײַנט אומערלעכן געווין איז מאריך-ימים. edit	PRO 28:16 a firsht felik in seichel iz grois in roiberaien; un der vos hot faint umerlechen gevin iz mairech-imim.	PRO 28:16 The nagid ***(ruler)*** lacking tevunot ***(understanding)*** is also a great oppressor, but he that hateth betza ***(ill-gotten gain)*** shall prolong his yamim ***(days)*** .
PRO 28:17 אַ מענטש וואָס האָט אויף זיך דאָס בלוט פֿון אַ נפֿש, וועט לויפֿן ביזן גרוב, מע וועט אים נישט בײַשטיין. edit	PRO 28:17 a mentsh vos hot oif zich dos blut fun a nefesh, vet loifen bizen grub, me vet im nisht baishtein.	PRO 28:17 If an adam is burdened with dahm ***(blood, murder)*** of any nefesh, let him be a fugitive ad bor ***(till the pit, death)*** ; let no ish help him.
PRO 28:18 דער וואָס גייט ערלעך וועט געהאָלפֿן ווערן, און דער וואָס זײַנע וועגן זײַנען קרום, וועט פֿאַלן מיט איין מאָל. edit	PRO 28:18 der vos geit erlech vet geholfen veren, un der vos zaine vegen zainen krum, vet falen mit ein mol.	PRO 28:18 He who walketh tamim ***(blamelessly)*** shall be saved, but he that is perverse in his drakhim shall fall suddenly.
PRO 28:19 דער וואָס באַאַרבעט זײַן ערד וועט האָבן ברויט צו זאַט, און דער וואָס יאָגט זיך נאָך פּוסטע זאַכן וועט זאַט זײַן מיט דלות. edit	PRO 28:19 der vos baarbet zain erd vet hoben broit tsu zat, un der vos yogt zich noch puste zachen vet zat zain mit dlut.	PRO 28:19 He that tilleth his adamah shall have plenty of lechem, but he that chaseth after empty things shall have poverty enough.

PRO 28:20 אַן ערלעכער מענטש קריגט פֿיל ברכות, אָבער דער וואָס וויל גיך רײַך ווערן וועט נישט אָפּקומען גלאַט. edit	PRO 28:20 an erlecher mentsh krigt fil brchut, ober der vos vil gich raich veren vet nisht opkumen glat.	PRO 28:20 An ish emunot ***(faithful man, loyal man)*** shall abound with birkhot, but he that maketh haste to be rich shall not go unpunished.
PRO 28:21 פֿון שאַנעווען קומט נישט אַרויס קיין גוטס, אָבער אום אַ שטיקל ברויט פֿאַרזינדיקט זיך דער מענטש. edit	PRO 28:21 fun shaneven kumt nisht arois kein guts, ober um a shtikl broit farzindikt zich der mentsh.	PRO 28:21 To show partiality is not tov; for a piece of lechem that gever will transgress.
PRO 28:22 פֿאַרהאַוועט נאָך רײַכטום איז אַ מענטש אַ נישט פֿאַרגינער, און ער ווייס נישט אַז די נויט וועט קומען אויף אים. edit	PRO 28:22 farhavet noch raichtum iz a mentsh a nisht farginer, un er veis nisht az di noit vet kumen oif im.	PRO 28:22 He that hasteth to be rich hath a rah ayin, and considereth not that want shall come upon him.
PRO 28:23 דער וואָס שטראָפֿט עמיצן, וועט שפּעטער געפֿינען מער חן ווי דער וואָס האָט אַ גלאַטע צונג. edit	PRO 28:23 der vos shtroft emitsen, vet shpeter gefinen mer chen vi der vos hot a glate tsung.	PRO 28:23 He that rebuketh an adam afterwards shall find more chen ***(favor)*** than he that flattereth with the lashon.
PRO 28:24 דער וואָס באַגזלט זײַן פֿאָטער און זײַן מוטער, און זאָגט: עס איז נישט קיין פֿאַרברעך, ער איז אַ חבֿר צו אַ מענטשן אַן אומברענגער. edit	PRO 28:24 der vos bagzlt zain foter un zain muter, un zogt: es iz nisht kein farbrech, er iz a chever tsu a mentshen an umbrenger.	PRO 28:24 He who robbeth aviv or immo, and saith, It is no peysha ***(transgression)*** , the same is the chaver ***(fellow, companion)*** of an ish mashchit ***(man of destruction)*** .
PRO 28:25 דער וואָס האָט אַ פֿאַרלאַנגערישע זעל, מאַכט אָן קריג, אָבער דער וואָס	PRO 28:25 der vos hot a farlangerishe zel, macht on krig, ober der vos farzichert zich oif Hashem, vert gezetikt.	PRO 28:25 The covetous stirreth up strife, but he that putteth his trust in HASHEM shall be prospered.

פֿאַרזיכערט זיך אויף ה׳, ווערט געזעטיקט. edit		
PRO 28:26 דער וואָס איז בטוח אין זײַן האַרצן, ער איז אַ נאַר, און דער וואָס גייט מיט חכמה, וועט אַנטרונען ווערן. edit	PRO 28:26 der vos iz batuach in zain hartsen, er iz a nor, un der vos geit mit chochme, vet antrunen veren.	PRO 28:26 He that trusteth in his own lev is a kesil ***(fool)*** , but he who walketh in chochmah, he shall be delivered.
PRO 28:27 דעם וואָס גיט דעם אָרימאַן וועט נישט פֿעלן, אָבער דער וואָס פֿאַרהוילט זײַנע אויגן, וועט קריגן פֿיל קללות. edit	PRO 28:27 dem vos git dem oriman vet nisht felen, ober der vos farhoilt zaine oigen, vet krigen fil kllut.	PRO 28:27 He that giveth unto the rahsh ***(poor)*** shall not lack, but he that hideth his eynayim meeteth many curses.
PRO 28:28 אַז די רשָעים שטייען אויף, באַהאַלטן זיך די מענטשן, און אַז זיי גייען אונטער, מערן זיך די צדיקים. edit	PRO 28:28 az di reshoiem shteyen oif, bahalten zich di mentshen, un az zei geyen unter, meren zich di tsadikim.	PRO 28:28 When the resha'im rise, adam hide themselves, but when they perish, the tzaddikim increase.
PRO 29:1 אַ מענטש אַ געמוסרטער וואָס מאַכט האַרט זײַן נאַקן, וועט פּלוצלינג צעבראָכן ווערן אַז קיין היילונג וועט נישט זײַן. edit	PRO 29:1 a mentsh a gemusrter vos macht hart zain naken, vet plutsling tsebrachen veren az kein heilung vet nisht zain.	PRO 29:1 He, that being often reproved, stiffeneth his neck, shall suddenly be destroyed, and that without marpeh ***(remedy)*** .
PRO 29:2 אַז די צדיקים מערן זיך, פֿרייט זיך דאָס פֿאָלק, אָבער אַז דער רָשע געוועלטיקט, זיפֿצט דאָס פֿאָלק. edit	PRO 29:2 az di tsadikim meren zich, freit zich dos folk, ober az der roshe geveltikt, ziftst dos folk.	PRO 29:2 When the tzaddikim are increased, the people rejoice, but when the rasha beareth rule, the people groan.
PRO 29:3 אַ מענטש וואָס האָט	PRO 29:3 a mentsh vos hot lib chochme, derfreit zain foter,	PRO 29:3 He who loveth chochmah rejoiceth aviv, but he that

ליב חכמה, דערפֿרייט זײַן פֿאָטער, אָבער דער וואָס חבֿרט זיך מיט זונות, ברענגט אויס דעם פֿאַרמעג. edit	ober der vos chvrt zich mit zoinus, brengt ois dem farmeg.	keepeth company with zonot squanders his hon ***(substance, wealth)*** .
PRO 29:4 אַ מלך האַלט אויף מיט גערעכטיקייט דאָס לאַנד, און דער בעלן אויף מתּנות צעשטערט עס. edit	PRO 29:4 a melech halt oif mit gerechtikeit dos land, un der Baalen oif matonus tseshtert es.	PRO 29:4 Melech by mishpat establisheth eretz, but an ish terumot ***(a man of bribes)*** bringeth it down.
PRO 29:5 דער מענטש וואָס חנפֿעט זײַן חבֿר, שפּרייט אויס אַ נעץ פֿאַר זײַנע טריט. edit	PRO 29:5 der mentsh vos chanfet zain chever, shpreit ois a nets far zaine trit.	PRO 29:5 A gever that flattereth his neighbor spreadeth a reshet ***(net)*** for his feet.
PRO 29:6 אין דעם פֿאַרברעך פֿון דעם שלעכטן מענטשן איז אַ שטרויכלונג, אָבער דער צדיק זינגט און איז פֿריילעך. edit	PRO 29:6 in dem farbrech fun dem shlechten mentshen iz a shtroichlung, ober der tsadik zingt un iz freilech.	PRO 29:6 By peysha ***(transgression)*** an ish rah is snared, but the tzaddik doth sing and have simchah.
PRO 29:7 דער צדיק ווייס דאָס רעכט פֿון די אָרימע, דער רָשע קימערט זיך נישט צו וויסן. edit	PRO 29:7 der tsadik veis dos recht fun di orime, der roshe kimert zich nisht tsu visen.	PRO 29:7 The tzaddik considereth the cause of the dalim, but the rasha ***(wicked)*** doeth not understand such da'as ***(knowledge)*** .
PRO 29:8 לײַט פֿון שפּאָט בלאָזן-אויף די שטאָט, אָבער קלוגע האַלטן אָפּ דעם צאָרן. edit	PRO 29:8 lait fun shpot blozen-oif di shtot, ober kluge halten op dem tsoren.	PRO 29:8 Scornful men enflame a city, but chachamim turn away af ***(wrath)*** .
PRO 29:9 אַז אַ קלוגער מענטש טענהט מיט אַ נאַרן, סײַ ער בייזערט זיך, סײַ ער שמייכלט, האָט ער נישט קיין נחת. edit	PRO 29:9 az a kluger mentsh tenht mit a naren, sai er beizert zich, sai er shmeichlt, hot er nisht kein Nachat.	PRO 29:9 If an ish chacham has to contend with a fool, he rageth or laugheth, and hath no rest.

PRO 29:10 בלוטיקע לײַט האָבן פֿײַנט דעם אומשולדיקן, אָבער די רעכטפֿאַרטיקע גאַרן נאָך אים. edit	PRO 29:10 blutike lait hoben faint dem umshulddiken, ober di rechtfartiken goren noch im.	PRO 29:10 The anshei damim hate integrity, but the yesharim seek his nefesh ***(soul)*** .
PRO 29:11 זײַן גאַנץ געמיט לאָזט אַרויס דער נאַר, אָבער דער חכם האַלט עס צוריק. edit	PRO 29:11 zain gants gemit lozt arois der nor, ober der chochem halt es tsurik.	PRO 29:11 A kesil ***(fool)*** uttereth all his wrath, but a chacham keepeth it back quietly.
PRO 29:12 אַ געוועלטיקער וואָס האָרכט צו גערייד פֿון ליגן, זײַנען אַלע זײַנע משרתים רשָעים. edit	PRO 29:12 a geveltiker vos horcht tsu gereid fun ligen, zainen ale zaine meshoresim reshoiem.	PRO 29:12 If a moshel pays heed to davar sheker, all his mesharetim ***(officials, ministers)*** are resha'im.
PRO 29:13 דער אָרימאַן און דער דריקער שטויסן זיך אָן אײנאַנדער, אָבער דערלײַכטער פֿון ביידנס אויגן איז ה׳. edit	PRO 29:13 der oriman un der driker shtoisen zich on einander, ober der derlaichter fun beidns oigen iz Hashem.	PRO 29:13 The rahsh ***(pauper)*** and the oppressor have this in common: HASHEM enlighteneth both their eynayim.
PRO 29:14 אַ מלך וואָס משפּט מיט אמת די אָרימע, וועט זײַן טראָן באַשטיין שטענדיק. edit	PRO 29:14 a melech vos mishpot mit emes di orime, vet zain tron bashtein shtendik.	PRO 29:14 If Melech shofet be'emes ***(judges in truth)*** the dalim, his kisse shall be established forever.
PRO 29:15 די רוט און מוסר גיבן חכמה, און אַ לויזגעלאָזט ייִנגל ברענגט שאַנד זײַן מוטער. edit	PRO 29:15 di rut un musar giben chochme, un a loizgelozt yingel brengt shand zain muter.	PRO 29:15 The shevet ***(rod)*** and tokhakhat ***(reproof)*** give chochmah, but a na'ar ***(child)*** left to himself bringeth immo to shame.
PRO 29:16 אַז די רשָעים מערן זיך, מערט זיך פֿאַרברעך, אָבער די צדיקים וועלן זען זייער מפּלה.	PRO 29:16 az di reshoiem meren zich, mert zich farbrech, ober di tsadikim velen zen zeyer mple.	PRO 29:16 When the resha'im are multiplied, peysha ***(transgression)*** increaseth, but the tzaddikim shall see their

edit		downfall.
PRO 29:17 שטראָף דייַן זון, און ער וועט דיר אָנטאָן נַחַת, און געבן תּענוג צו דייַן זעל. edit	PRO 29:17 shtrof dain zun, un er vet dir onton Nachat, un geben tenug tsu dain zel.	PRO 29:17 Correct binecha, and he shall give thee rest; indeed, he shall give delight unto thy nefesh.
PRO 29:18 אָן אַ זעונג ווערט דאָס פֿאָלק פֿאַרווילדערט, און דער וואָס היט די תּורה, אַז וויל איז צו אים! edit	PRO 29:18 on a zeung vert dos folk farvildert, un der vos hit di ture, az voil iz tsu im!	PRO 29:18 Where there is no chazon ***(prophetic vision)*** , the people cast off restaint, but he that is shomer over the torah, happy is he.
PRO 29:19 מיט ווערטער קען אַ קנעכט נישט אויסגעמוסרט ווערן, וואָרום ער מעג פֿאַרשטיין, אָבער פֿאָלגן וועט ער נישט. edit	PRO 29:19 mit verter ken a knecht nisht oisgemusrt veren, vorem er meg farshtein, ober folgen vet er nisht.	PRO 29:19 An eved will not be corrected by devarim, for though he understand he will not answer.
PRO 29:20 זעסטו אַ מענטשן האַסטיק מיט זייַנע ווערטער, איז דאָ מער האָפֿענונג פֿאַר אַ נאַרן ווי פֿאַר אים. edit	PRO 29:20 zestu a mentshen hastik mit zaine verter, iz do mer hofenung far a naren vi far im.	PRO 29:20 Seest thou an ish that is hasty in his devarim? There is more tikvah for a kesil ***(fool)*** than for him.
PRO 29:21 דער וואָס פֿאַרצערטלט פֿון יוגנט זייַן קנעכט, וועט ער צום סוף ווערן אַן אייבערהאַר. edit	PRO 29:21 der vos fartsertlt fun yugnt zain knecht, vet er tsum sof veren an eiberhar.	PRO 29:21 He that pampers his eved from youth up shall have him as his ben at the acharit ***(end)*** .
PRO 29:22 אַ צאָרנדיקער מענטש מאַכט אָן קריג, און אַ כּעסן באַגייט פֿיל פֿאַרברעכן. edit	PRO 29:22 a tsorndiker mentsh macht on krig, un a kesen bageit fil farbrechen.	PRO 29:22 An ish af ***(angry man)*** stirreth up strife, and a ba'al chemah ***(ill-tempered man)*** aboundeth in peysha ***(transgression)*** .
PRO 29:23 די גאווה פֿון אַ מענטשן	PRO 29:23 di gaive fun a mentshen	PRO 29:23 Ga'avat adam ***(pride of***

דערנידערט אים, און דער וואָס איז שָפָּל אין געמיט וועט קריגן כּבוֹד. edit	dernidert im, un der vos iz shofl in gemit vet krigen koved.	***man)*** shall bring him low, but the humble in ruach shall attain kavod.
PRO 29:24 דער וואָס טיילט זיך מיט אַ גנבֿ, איז אַ שׂונא זיך אַליין: ער הערט די קללה, און זאָגט נישט אויס. edit	PRO 29:24 der vos teilt zich mit a ganev, iz a soine zich alein: er hert di klole, un zogt nisht ois.	PRO 29:24 He who is partner with a ganav hateth his own nefesh; he heareth the curse of the victim but discloses nothing.
PRO 29:25 מורא פֿאַר אַ מענטשן לייגט אַ שטרויכלונג, אָבער דער וואָס פֿאַרזיכערט זיך אויף ה׳, ווערט באַשיצט. edit	PRO 29:25 moire far a mentshen leigt a shtroichlung, ober der vos farzichert zich oif Hashem, vert bashitst.	PRO 29:25 The fear of adam bringeth a mokesh ***(snare)*** , but he who putteth his trust in HASHEM shall be secure.
PRO 29:26 פֿיל זוכן דעם פּנים פֿון דעם געוועלטיקער, אָבער פֿון ה׳ איז דעם מענטשנס משפּט. edit	PRO 29:26 fil zuchen dem ponem fun dem geveltiker, ober fun Hashem iz dem mentshns mishpot.	PRO 29:26 Many seek the moshel's favor, but mishpat ish cometh from HASHEM .
PRO 29:27 אַן אומווערדיקייט בײַ די צדיקים איז דער מאַן פֿון אומרעכט, און אַן אומווערדיקייט בײַ די רשָעים, דער וואָס זײַן וועג איז גלײַך. edit	PRO 29:27 an umverdikeit bai di tsadikim iz der man fun umrecht, un an umverdikeit bai di reshoiem, der vos zain veg iz glaich.	PRO 29:27 An unjust man is a to'evah to the tzaddikim, and he that is yeshar derech ***(upright in the way)*** is to'evah to the rasha.
PRO 30:1 די ווערטער פֿון אָגור דער זון פֿון יָקֶהן; אַ מוסר. דער מאַן האָט געזאָגט צו איתיאֵלן, צו איתיאֵלן און אוּכָלן: edit	PRO 30:1 di verter fun Agur der zun fun Yakehen; a musar. der man hot gezogt tsu Itielen, tsu Itielen un ucholen:	PRO 30:1 The devarim of Agur Ben Yakeh, even the massa; the gever ***(man)*** spoke unto Itiel, even unto Itiel and Ukhal:

PRO 30:2 פֿאַר וואָר, איך בין פֿאַרגרעבטער פֿון איטלעכן, און איך האָב נישט קיין פֿאַרשטאַנדיקייט פֿון אַ מענטשן, edit	PRO 30:2 far vor, ich bin fargrebter fun itlechen, un ich hob nisht kein forshtandikeit fun a mentshen,	PRO 30:2 Surely I am more stupid than any ish, and have not the binat adam.
PRO 30:3 און איך האָב נישט געלערנט קיין חכמה, אַז דערקענונג פֿון הייליקן זאָל איך וויסן. edit	PRO 30:3 un ich hob nisht gelernt kein chochme, az derkenung fun heiliken zol ich visen.	PRO 30:3 I neither learned chochmah, nor have the da'as of the Kedoshim.
PRO 30:4 ווער איז אַרויף אויפֿן הימל, און אַראָפּגענידערט? ווער האָט געזאַמלט דעם ווינט אין זײַנע פֿויסטן? ווער האָט אײַנגעבונדן די וואַסערן אין אַ טוך? ווער האָט אויפֿגעשטעלט אַלע עקן פֿון דער ערד? וואָס איז זײַן נאָמען? און וואָס איז דער נאָמען פֿון זײַן זון , אויב דו ווייסט? edit	PRO 30:4 ver iz aroifblikendik oifen himel, un aropgenidert? ver hot gezamlt dem vint in zaine foisten? ver hot ingebunden di vaseren in a tuch? ver hot oifgeshtelt ale Akan fun der erd? vos iz zain nomen? un vos iz der nomen fun zain zun , oib du veist?	PRO 30:4 Who hath ascended into Shomayim, or descended? Who hath gathered ruach in the hollows of His hands? Who hath bound the mayim in a cloak? Who hath established all the afsei aretz ***(ends of the earth)*** ? What is Shmo ***(His Name)*** , and what is Shem Bno ***(the Name of His Son)*** , if thou canst tell?
PRO 30:5 איטלעך וואָרט פֿון אֱלוֹהַּ איז געלײַטערט; ער איז אַ שילד פֿאַר די וואָס שיצן זיך אין אים. edit	PRO 30:5 itlech vort fun Eloah iz gelaitert; er iz a shild far di vos shitsen zich in im.	PRO 30:5 Every word of G-d is flawless; He is a mogen unto them that take refuge in Him.
PRO 30:6 זאָלסט נישט צולייגן צו זײַנע ווערטער, כּדי ער זאָל	PRO 30:6 zolst nisht tsuleigen tsu zaine verter, kedei er zol dich nisht farhalten, un vest blaiben	PRO 30:6 Add thou not unto His devarim, lest He rebuke thee, and thou be found a kazav

דיך נישט פֿאָרהאַלטן, און וועסט בלייַבן אַ ליגנער. edit	a ligner.	***(liar)*** .
PRO 30:7 צוויי זאַכן בעט איך בייַ דיר, זאָלסט זיי נישט פֿאַרמייַדן פֿון מיר, איידער איך שטאַרב: edit	PRO 30:7 tsvei zachen bet ich bai dir, zolst zei nisht farmaiden fun mir, eider ich shtarb:	PRO 30:7 Two things have I required of thee; deny me them not before my mot;
PRO 30:8 פֿאַלשקייט און ווערטער פֿון ליגן דערווייַטער פֿון מיר; נישט אָרימקייט און נישט עשירות זאָלסטו מיר געבן, שפּייַז מיך מיט ברויט פֿאַר מייַן אויסקומעניש; edit	PRO 30:8 falshkeit un verter fun ligen dervaiter fun mir; nisht orimkeit un nisht eshires zolstu mir geben, shpaiz mich mit broit far main oiskumenish;	PRO 30:8 Remove far from me shav ***(vanity, falsehood)*** and davar kazav ***(word of a liar)*** ; give me neither poverty nor osher; feed me lechem chukki ***(my daily bread)*** ;
PRO 30:9 כּדי איך זאָל נישט ווערן צו זאַט, און לייקענען, און זאָגן: ווער איז ה׳? און כּדי איך זאָל נישט ווערן צו אָרים, און גנבֿען, און אָנרירן דעם נאָמען פֿון מייַן ג-ט. edit	PRO 30:9 kedei ich zol nisht veren tsu zat, un leikenen, un zogen: ver iz Hashem? un kedei ich zol nisht veren tsu orim, un gnven, un onriren dem nomen fun main G-t.	PRO 30:9 Lest I be full, and deny Thee, and say, Who is HASHEM ? Or lest I be poor, and become a ganav, and profane the Shem of Elohai.
PRO 30:10 זאָלסט נישט פֿאַרמַסרן אַ קנעכט פֿאַר זייַן האַר, וואָרום ער וועט דיך שילטן, און וועסט זיך פֿאַרשולדיקן. edit	PRO 30:10 zolst nisht farmasren a knecht far zain Har, vorem er vet dich shilten, un vest zich farshuldiken.	PRO 30:10 Do not slander an eved unto his adon, lest he curse thee, and thou be found guilty.
PRO 30:11 פֿאַראַן אַ דָור וואָס שילט זייַן פֿאָטער, און בענטשט נישט זייַן מוטער. edit	PRO 30:11 faran a dor vos shilt zain foter, un bentsht nisht zain muter.	PRO 30:11 There is a dor ***(generation)*** that curseth its av, and doth not make a bracha on its em.

PRO 30:12 פֿאַראַן אַ דָור ריין אין זײַנע אויגן, און פֿון זײַן קויט נישט אָפּגעוואַשן. edit	PRO 30:12 faran a dor rein in zaine oigen, un fun zain koit nisht opgevashen.	PRO 30:12 There is a dor ***(generation)*** that is tahor ***(pure)*** in its own eynayim, and yet is not washed from its filthiness.
PRO 30:13 פֿאַראַן אַ דָור – ווי הויך זײַנען זײַנע אויגן! און זײַנע ברעמען ווי אויפֿגעהויבן! edit	PRO 30:13 faran a dor – vi hoich zainen zaine oigen! un zaine bremen vi oifgehoiben!	PRO 30:13 There is a dor ***(generation)*** , O how haughty in loftiness are their eynayim! And their eyelids are proudly lifted up.
PRO 30:14 פֿאַראַן אַ דָור וואָס זײַנע ציין זײַנען שווערדן, און זײַנע באַקציינער, מעסערס, צו פֿאַרצערן די אָרימע אויסן לאַנד, און די אבֿיוֹנים פֿון צווישן מענטשן. edit	PRO 30:14 faran a dor vos zaine tsein zainen shverden, un zaine baktseiner, mesers, tsu fartseren di orime oisen land, un di evyoinim fun tsvishen mentshen.	PRO 30:14 There is a dor ***(generation)*** , whose teeth are as charavot ***(swords)*** , and their jaw teeth are as knives, to devour the aniyim ***(oppressed poor ones)*** from off ha'aretz, and the evyonim ***(needy ones)*** from among adam.
PRO 30:15 פֿון עלוּקָהן: פֿאַראַן צוויי טעכטער: גיב! גיב! פֿאַראַן דרײַ וואָס ווערן נישט זאַט, פֿיר וואָס זאָגן נישט גענוג: edit	PRO 30:15 fun ealukohen: faran tsvei techter: gib! gib! faran drai vos veren nisht zat, fir vos zogen nisht genug:	PRO 30:15 The leech hath two banot: Give! Give! There are shalosh ***(three)*** that are never satisfied, indeed, four things never say, Enough!
PRO 30:16 שְׁאוֹל, די פֿאַרשלאָסענע געבער־מוטער, די ערד וואָס ווערט נישט זאַט מיט וואַסער, און דאָס פֿײַער וואָס זאָגט נישט, גענוג! edit	PRO 30:16 Sheol, di farshlosene geber־muter, di erd vos vert nisht zat mit vaser, un dos faier vos zogt nisht, genug!	PRO 30:16 Sheol, and the barren womb; eretz that is never satisfied with mayim; and eish that saith not, Enough!
PRO 30:17 דאָס אויג וואָס שפּאָט פֿון אַ פֿאָטער, און פֿאַראַכט	PRO 30:17 dos oig vos shpot fun a foter, un facracht tsu gehorchen a muter, zolen es oispiken di	PRO 30:17 The ayin ***(eye)*** that mocketh at av, and scorneth to obey em, the ravens of the

צו געהאָרכן אַ מוטער, זאָלן עס אויספּיקן די ראָבן פֿון טאָל, און זאָלן עס אויפֿעסן די קינדער פֿון אָדלער. edit	roben fun tal, un zolen es oifesen di kinder fun odler.	valley shall peck it out, and the bnei nesher shall eat it.
PRO 30:18 פֿאַראַן דרײַ וואָס זײַנען פֿאַרהוילן פֿון מיר, יאָ, פֿיר וואָס איך פֿאַרשטיי זיי נישט: edit	PRO 30:18 faran drai vos zainen farhoilen fun mir, yo, fir vos ich farshtei zei nisht:	PRO 30:18 There are shalosh which are too wonderful for me, indeed, four which I understand not;
PRO 30:19 דער וועג פֿון אָדלער אין הימל, דער וועג פֿון דער שלאַנג אויף אַ פֿעלדז, דער וועג פֿון אַ שיף אין מיטן ים, און דער וועג פֿון אַ מאַן מיט אַ יונגפֿרוי (עַלְמָה). edit	PRO 30:19 der veg fun odler in himel, der veg fun der shlang oif a feldz, der veg fun a shif in miten yam, un der veg fun a man mit a yungfroi (alma).	PRO 30:19 The derech hanesher ***(way of the eagle)*** in the sky; the derech nachash upon a tzur ***(rock)*** ; the derech oniyah ***(way of a sailing vessel)*** in the midst of the yam ***(sea)*** ; and the derech gever ***(way of a man)*** with an almah ***(unmarried young virgin)*** .
PRO 30:20 אַזוי איז דער שטייגער פֿון אַ פֿרוי אַ נואפֿטע: זי עסט און ווישט אָפּ איר מויל, און זאָגט: איך האָב נישט געטאָן קיין בייז. edit	PRO 30:20 azoi iz der shteiger fun a froi a nufte: zi est un visht op ir moil, un zogt: ich hob nisht geton kein beiz.	PRO 30:20 Such is the derech isha mena'efet ***(way of an adulterous woman)*** : she eateth, and wipeth her peh ***(mouth)*** , and saith, I have done no wrong.
PRO 30:21 אונטער דרייַען ציטערט די ערד, יאָ, אונטער פֿירן קען זי נישט אויסהאַלטן: edit	PRO 30:21 unter draien tsitert di erd, yo, unter firen ken zi nisht oishalten:	PRO 30:21 For shalosh the eretz is disquieted, and for four which it cannot bear:
PRO 30:22 אונטער אַ קנעכט, אַז ער ווערט אַ מלך, און אַ מנוּוול, אַז ער האָט ברויט צו	PRO 30:22 unter a knecht, az er vert a melech, un a mnuvl, az er hot broit tsu zat;	PRO 30:22 For an eved ***(slave)*** when he reigneth; and a naval ***(fool)*** when he is full with lechem;

זאַט; edit		
PRO 30:23 אונטער אַ מיאוסער, אַז זי קריגט אַ מאַן, און אַ דינסט, אַז זי ירשעט איר האַרינטע. edit	PRO 30:23 unter a miuser, az zi krigt a man, un a dinst, az zi yrshet ir harinte.	PRO 30:23 For an unloved woman when she is married; and a shifchah that displaces her gevirah ***(lady, mistress)*** .
PRO 30:24 פֿיר זײַנען די קלענסטע אויף דער ערד, און זיי זײַנען די קליגסטע חכמים: edit	PRO 30:24 fir zainen di klenste oif der erd, un zei zainen di kligste chachomim:	PRO 30:24 There are four things which are little upon eretz, but they are exceeding chachamim:
PRO 30:25 די מוראַזשקעס זײַנען אַ פֿאָלק נישט שטאַרק, און זיי גרייטן אָן אום זומער זייער שפּײַז; edit	PRO 30:25 di murazhkes zainen a folk nisht shtark, un zei greiten on um zumer zeyer shpaiz;	PRO 30:25 The nemalim ***(ants)*** are an am ***(people)*** not strong, yet they store up their lechem in the kayitz ***(summer)*** ;
PRO 30:26 די קיניגלס זײַנען אַ פֿאָלק נישט מאַכטיק, און זיי מאַכן אין פֿעלדז זייער הויז; edit	PRO 30:26 di kinigls zainen a folk nisht machtik, un zei machen in feldz zeyer hoiz;	PRO 30:26 The badgers are but a feeble folk, yet they make their bais in the rocks;
PRO 30:27 נישטאָ קיין מלך בײַ די הייששעריקן, און זיי גייען אַרויס אין מחנות אַלע; edit	PRO 30:27 nishto kein melech bai di heisheriken, un zei geyen arois in machnus ale;	PRO 30:27 The arbeh ***(locusts)*** have no melech, yet they go forth all of them in ranks;
PRO 30:28 די יאַשטשערקע קענסטו מיט די הענט אָננעמען, און זי איז אין קיניגלעכע פּאַלאַצן. edit	PRO 30:28 di yashtsherke kenstu mit di hent onnemen, un zi iz in kinigleche palatsen.	PRO 30:28 The lizard can be held in the hands, yet is in heikhelot ***(palaces)*** of a melech.
PRO 30:29 דרײַ האָבן אַ שיינעם טראָט, יאָ, פֿיר גייען שיין: edit	PRO 30:29 drai hoben a sheinem trot, yo, fir geyen shein:	PRO 30:29 There are shloshah which are majestic in stride, indeed, four are stately in walk:

PRO 30:30 דער לייב, דער שטאַרקסטער צווישן די חיות, וואָס קערט זיך נישט אָפּ פֿאַר קיינעם; edit	PRO 30:30 der laib, der shtarkster tsvishen di chayes, vos kert zich nisht op far keinem;	PRO 30:30 A lion which is gibbor among behemah ***(beasts)*** , and retreateth not from any;
PRO 30:31 דער יאַכטהונט, און דער באָק; און דער מלך, וואָס נישטאָ קעגן אים קיין באַשטאַנד. edit	PRO 30:31 der yachthunt, un der bak; un der melech, vos nishto kegen im kein bashtand.	PRO 30:31 The strutting rooster; the he-goat also; and a melech, when his army is with him.
PRO 30:32 אויב דו האָסט זיך פֿאַרמיאוסט דורך איבערנעמען זיך, איז, אויב דו ביסט איבערלייגט, טו די האַנט אויפֿן מויל, edit	PRO 30:32 oib du host zich farmiust durch ibernemen zich, iz, oib du bist iberleigt, tu di hant oifen moil,	PRO 30:32 If thou hast done foolishly in exalting thyself, or if thou hast devised rah, lay thine yad upon thy peh.
PRO 30:33 וואָרום דריקן מילך ברענגט אַרויס פּוטער, און דריקן די נאָז ברענגט אַרויס בלוט, און דריקן צאָרן ברענגט אַרויס קריג. edit	PRO 30:33 vorem driken milch brengt arois puter, un driken di noz brengt arois blut, un driken tsoren brengt arois krig.	PRO 30:33 Surely the churning of cholov ***(milk)*** bringeth forth khemah ***(butter)*** , and the wringing of the nose bringeth forth dahm; so the stirring up of anger bringeth forth strife.
PRO 31:1 די ווערטער פֿון מלך למואֵל, אַ מוסר וואָס זײַן מוטער האָט אים געלערנט. edit	PRO 31:1 di verter fun melech Lemuel, a musar vos zain muter hot im gelernt.	PRO 31:1 The devarim of Lemuel Melech, the massa ***(burden, oracle)*** that immo taught him.
PRO 31:2 ניין, מײַן זון! און ניין, זון פֿון מײַן לײַב, און ניין, זון פֿון מײַנע נדרים; edit	PRO 31:2 nain, main zun! un nain, zun fun main laib, un nain, zun fun maine ndrim;	PRO 31:2 What, my bar ***(son)*** ? And what, the bar of my womb? And what, the bar of my nedarim ***(vows)*** ?
PRO 31:3 זאָלסט נישט אַוועקגעבן	PRO 31:3 zolst nisht avekgeben oif	PRO 31:3 Give not thy strength

אויף ווײַבער דײַן כּוח, און דײַנע װעגן אויף װאָס ברענגט אום מלכים. edit	vaiber dain koiech, un daine vegen oif vos brengt um Molechim.	unto nashim, nor thy drakhim to that which destroyeth melachim.
PRO 31:4 נישט פֿאַר מלכים, למואֵל, נישט פֿאַר מלכים איז טרינקען װײַן, און װוּ פֿאַר פֿירשטן געטראַנק! edit	PRO 31:4 nisht far Molechim, Lemuel, nisht far Molechim iz trinken vain, un vu far firshten getrank!	PRO 31:4 It is not for melachim, O Lemuel, it is not for melachim to drink yayin; nor for rulers to crave strong drink;
PRO 31:5 כּדי זיי זאָלן נישט טרינקען און פֿאַרגעסן דאָס געזעץ, און פֿאַרדרייען דעם משפּט פֿון אַלע געדריקטע. edit	PRO 31:5 kedei zei zolen nisht trinken un fargesen dos gezets, un fardreyen dem mishpot fun ale gedrikte.	PRO 31:5 Lest they drink, and forget the decree, and pervert the justice of the bnei oni ***(all the oppressed afflicted people)*** .
PRO 31:6 גיט געטראַנק צום פֿאַרלאָרענעם, און װײַן צו די פֿאַרביטערטע אין געמיט. edit	PRO 31:6 git getrank tsum farlorenem, un vain tsu di farbiterte in gemit.	PRO 31:6 Give strong drink unto him that is ready to perish, and yayin unto those that be of bitter nefesh.
PRO 31:7 זאָל ער טרינקען און פֿאַרגעסן זײַן אָרימקייט און זײַן מאַטערניש מער נישט געדענקען. edit	PRO 31:7 zol er trinken un fargesen zain orimkeit un zain maternish mer nisht gedenken.	PRO 31:7 Let him drink, and forget his poverty, and remember his amal ***(misery)*** no more.
PRO 31:8 עפֿן דײַן מויל פֿאַר דעם שטומען, פֿאַר דעם רעכט פֿון אַלע פֿאַרגײיִקע. edit	PRO 31:8 efen dain moil far dem shtumen, far dem recht fun ale fargEike.	PRO 31:8 Open thy peh ***(mouth)*** for the illem ***(mute)*** in the cause of all such as are bnei chalof ***(sons of destitution)*** .
PRO 31:9 עפֿן דײַן מויל, משפּט מיט גערעכטיקייט, און טו רעכט דעם אָרימאַן און דעם אבֿיון. edit	PRO 31:9 efen dain moil, mishpot mit gerechtikeit, un tu recht dem oriman un dem evyen.	PRO 31:9 Open thy peh ***(mouth)*** , judge tzedek, and plead the cause of the oni and the evyon.

PRO 31:10 אַן אֵשֶׁת-חיל ווער קען געפֿינען? און העכער פֿון פּערל איז איר ווערט. edit	PRO 31:10 an eshet-cheil ver ken gefinen? un hecher fun perl iz ir vert.	PRO 31:10 Who can find an aishes chayil ***(a woman of valor, an excellent wife)*** ? For her worth is far above rubies.
PRO 31:11 דאָס האַרץ פֿון איר מאַן פֿאַרזיכערט זיך אויף איר, און אים פֿעלט נישט קיין אײַנקום. edit	PRO 31:11 dos harts fun ir man farzichert zich oif ir, un im felt nisht kein inkum.	PRO 31:11 The lev of her ba'al ***(husband)*** doth securely trust in her, so that he shall have no lack of gain.
PRO 31:12 זי טוט אים גוטס און נישט שלעכטס, אַלע טעג פֿון איר לעבן. edit	PRO 31:12 zi tut im guts un nisht shlechts, ale teg fun ir leben.	PRO 31:12 She will do him tov and not rah all the days of her life.
PRO 31:13 זי זוכט אויף וואָל און פֿלאַקס, און אַרבעט מיט אירע וויליקע הענט. edit	PRO 31:13 zi zucht oif vol un flaks, un arbet mit ire vilike hent.	PRO 31:13 She seeketh tzemer ***(wool)*** , and flax, and worketh willingly with her palms.
PRO 31:14 זי איז אַזוי ווי די האַנדלשיפֿן, פֿון דער ווײַטן ברענגט זי איר ברויט. edit	PRO 31:14 zi iz azoi vi di handlshifen, fun der veiten brengt zi ir broit.	PRO 31:14 She is like the oniyyot socher ***(ship merchant)*** ; she bringeth her lechem from afar.
PRO 31:15 און זי שטייט אויף ווען נאָך נאַכט, און גרייט צו שפּײַז פֿאַר איר הויזגעזינט, און די אויסקומעניש פֿאַר אירע דינסטמיידלעך. edit	PRO 31:15 un zi shteit oif ven noch nacht, un greit tsu shpaiz far ir hoizgezint, un di oiskumenish far ire dinstmeidlech.	PRO 31:15 She riseth also while it is yet lailah, and provideth food to her bais, and a chok ***(portion)*** to her na'arot ***(servant girls)*** .
PRO 31:16 זי פֿאַרטראַכט אַ פֿעלד, און קויפֿט עס, פֿון דער פֿרוכט פֿון אירע הענט פֿלאַנצט זי אַ ווײַנגאָרטן. edit	PRO 31:16 zi fartracht a feld, un koift es, fun der frucht fun ire hent flantst zi a vaingorten.	PRO 31:16 She considereth a sadeh, and buyeth it; with the fruit of her palms she planteth a kerem ***(vineyard)*** .

PRO 31:17 זי גורט אָן מיט קראַפֿט אירע לענדן, און זי שטאַרקט אירע אָרעמס. edit	PRO 31:17 zi gurt on mit kraft ire lenden, un zi shtarkt ire orems.	PRO 31:17 She girdeth her loins with strength, and strengtheneth her zero'ot ***(arms)*** .
PRO 31:18 זי מערקט אַז איר פֿאַרדינסט איז גוט; נישט פֿאַרלאָשן בײַ נאַכט ווערט איר ליכט. edit	PRO 31:18 zi merkt az ir fardinst iz gut; nisht farloshen bai nacht vert ir licht.	PRO 31:18 She perceiveth that her merchandise is tov; her ner ***(light)*** goeth not out balailah.
PRO 31:19 אירע הענט לייגט זי צום שפּינראָד, און אירע האַנטפֿלעכן האַלטן דעם שפּינדל. edit	PRO 31:19 ire hent leigt zi tsum shpinrod, un ire hantflechen halten dem shpindl.	PRO 31:19 She layeth her yadayim to the distaff, and her fingers lay hold of the spindle.
PRO 31:20 איר האַנטפֿלעך שפּרייט זי אויס צום אָרימאַן, און אירע הענט שטרעקט זי אויס צום אבֿיון. edit	PRO 31:20 ir hantflech shpreit zi ois tsum oriman, un ire hent shtrekt zi ois tsum evyen.	PRO 31:20 She extends her palms to the oni; indeed, she reacheth forth her yadayim to the evyon ***(needy)*** .
PRO 31:21 זי האָט נישט מורא וועגן איר הויזגעזינט פֿאַר שניי, וואָרום איר גאַנץ הויזגעזינט איז אָנגעטאָן אין רויטגעוואַנט. edit	PRO 31:21 zi hot nisht moire vegen ir hoizgezint far shnei, vorem ir gants hoizgezint iz ongeton in roitgevant.	PRO 31:21 She is not afraid of the sheleg ***(snow)*** for her bais; for all her bais are clothed with scarlet.
PRO 31:22 דעקן מאַכט זי זיך, פֿײַנלײַנען און פּורפּל איז איר מלבוש. edit	PRO 31:22 deken macht zi zich, fainlainen un purpl iz ir malbesh.	PRO 31:22 She maketh herself coverings of tapestry; her levush ***(clothing)*** is fine linen and purple.
PRO 31:23 באַקאַנט אין די טויערן איז איר מאַן, ווען ער זיצט	PRO 31:23 bakant in di toieren iz ir man, ven er zitst mit di eltste fun land.	PRO 31:23 Her ba'al ***(husband)*** is known in the she'arim, when he sitteth among the ziknei eretz.

מיט די עלטסטע פֿון לאַנד. edit		
PRO 31:24 אַ ליַינענטוך מאַכט זי און פֿאַרקויפֿט, און גאַרטלען שטעלט זי צו דעם האַנדלסמאַן. edit	PRO 31:24 a lainentuch macht zi un farkoift, un gartelen shtelt zi tsu dem handlsman.	PRO 31:24 She maketh fine garments, and selleth them; and delivereth sashes unto the kena'ani ***(merchant)*** .
PRO 31:25 שטאַרקייט און שיינקייט איז איר מלבוש, און זי לאַכט פֿון שפּעטערדיקן טאָג. edit	PRO 31:25 shtarkeit un sheinkeit iz ir malbesh, un zi lacht fun shpeterdiken tog.	PRO 31:25 Oz ***(strength)*** and hadar ***(dignity)*** are her clothing; and her smile is toward the yom acharon ***(coming day, future)*** .
PRO 31:26 איר מויל עפֿנט זי מיט חכמה, און די לערנונג פֿון גענאָד איז אויף איר צונג. edit	PRO 31:26 ir moil efent zi mit chochme, un di lernung fun genod iz oif ir tsung.	PRO 31:26 She openeth her peh ***(mouth)*** with chochmah; and on her lashon is the torat chesed ***(teaching of kindness)*** .
PRO 31:27 זי קוקט נאָך דעם גאַנג פֿון איר הויז, און זי עסט נישט דאָס ברויט פֿון פֿוילקייט. edit	PRO 31:27 zi kukt noch dem gang fun ir hoiz, un zi est nisht dos broit fun foilkeit.	PRO 31:27 She watcheth well over the halichot ***(goings, ways)*** of her bais ***(household)*** , and eateth not the lechem atzlut ***(bread of idleness)*** .
PRO 31:28 אירע קינדער שטייען אויף און לויבן זי, איר מאַן – און ער רימט זי: edit	PRO 31:28 ire kinder shteyen oif un loiben zi, ir man – un er rimt zi:	PRO 31:28 Her banim rise up, and call her blessed; her ba'al ***(husband)*** also, and he praiseth her.
PRO 31:29 פֿיל טעכטער האָבן אויפֿגעטאָן ברִיהשאַפֿט, אָבער דו שטיַיגסט זיי אַלע אַריבער. edit	PRO 31:29 fil techter hoben oifgeton brihshaft, ober du shtaigst zei ale ariber.	PRO 31:29 Rabbot banot have done virtuously, but thou excellest them all.
PRO 31:30 חן איז אַן אָפּנאַר, און שיינקייט איז נישטיק, אַ	PRO 31:30 chen iz an opnar, un sheinkeit iz nishtik, a G-tsforchtike vaib, zi zol gerimt	PRO 31:30 Chen ***(charm)*** is sheker ***(deceitful)*** , and yofi ***(beauty)*** is fleeting; but an isha Yirat

ג-טספֿאָרכטיקע ווײַב, זי זאָל גערימט ווערן. edit	veren.	HASHEM ***(a G-d fearing wife)*** , she shall be praised.
PRO 31:31 גיט איר פֿון דער פֿרוכט פֿון אירע הענט, און זאָלן אירע מעשׂים זי רימען אין די טויערן. edit	PRO 31:31 git ir fun der frucht fun ire hent, un zolen ire maisim zi rimen in di toieren.	PRO 31:31 Give her of the p'ri ***(fruit)*** of her yadayim; and let her own ma'asim praise her in the she'arim.